

Inw. 4176

24003

Sublet

N. IORGA

DOCUMENTE

ROMÎNEȘTI

DIN

ARCHIVELE

BISTRIȚEI

(SCRISORI DOMNEȘTI ȘI SCRISORI PRIVATE)

PARTEA I.

87526

333956
(mult)

BUCUREȘTI

EDITURA LIBRĂRIEI SOCECŪ & COMP.

21 -- CALEA VICTORIEI -- 21

1899

CONTRACI 1953

1556

10047/06

BIBLIOTECA CENTRALĂ UNIVERSITARĂ
BUCUREȘTI
COTA 24003

BUCUREȘCI
STABILIMENTUL GRAFIC I. V. SOCECŪ
59 - STRADA BERZEI - 59

(58851)

1951

D

B.C.U. Bucuresti

C87526

PREFAȚA

Carpații n'au împiedecat nici-o-dată întreținerea relațiilor comerciale între activul oraș săsesc al Bistriței și populația românească de ceialaltă parte a acestor munți. Negustorii emporiului german de la hotare trecură din cele mai îndepărtate timpuri prin calea deschisă de apele impetuoase ale Bistriței pentru a desface în Moldova fabricate proprii sau importate, direct sau ba, din orașele Europei centrale, pentru a cumpăra produsele plugarului său marfa brută a păstorului moldovean.

Bistrița-î ducea de mîna către foloasele negoțului. Ea îndrepta în calea peste hotare nu numai pe negustorul care se întorcea înapoi acasă, ci și pe acela, mai îndrăzneț, mai întreprinzător, care rămînea, colonist, între „Valachii“ liberi, rămînea pentru a repeta pe pămîntul Voevodului, în marginile posibilului, orașul natal. Un influx de populație germană, de sigur din insula ardeleană a Bistriței, a contribuit la însemnătatea, la prosperitatea Sucevei. Baia, cetatea „Molde“ a Bistrițenilor, care-și poartă până tîrziu corespondența în nemțește, ie, de sigur, o filială a lor, filială a lor sau a Rodnenilor, atrași de farmecul unei alte „rodne“, unei altei „băi“, moldovene.

Ca negustori decî și ca „burgheji“ moldoveni de altă limbă, ca „uitlanders“-i pe pămîntul Domnului, Sașii din regiunea Bistriței au stat până foarte târziu în strînse și continue relații cu noi. Mai mult decît atîta, a fost un timp cînd Moldovenii și orașul săsesc s'aũ aflat supt aceeași autoritate. O bună parte din istoria Bistriței ie și istoria noastră, și puține Archive cuprind mai multă viață vie, colorată, zilnică românească decît arhivele bistrițene.

După cuprinsul, foarte bogat și foarte puțin cunoscut, al acestor archive, după cele cîteva știri cuprinse în alte izvoare, căutăm a da ca introducere la tezaurul ce se publică în acest volum, tezaur filologic și istoric — aproape patru sute de scrisori românești private, începînd din timpuri foarte vechi! — o scurtă istorie a relațiilor dintre orașul lor și țara noastră, adevă, natural, Moldova.

Nu cunoaștem nimic din aceste relații pentru tot secolul al XIII^{-lea}, cînd viața de Stat nu începuse încă pentru Moldoveni. Stăpînind însă districtul său,—în care Rodna înfloritoare prin produsul minelor sale de argint¹⁾—, satele românești din „vidic“, răzimată pe protecția reginelor Ungariii, al căror apanagiu tradițional iera²⁾, Bistrița trebuie să fi exercitat asupra noastră o influență analoagă cu acea pe care o constatăm mai târziu, în vremuri mai sigure și mai limpezi.

De la noi veniră, în parte, Tatarii, cari ruinară pentru cîtva timp această prosperitate. Regele Ungariii trebui să ierte orașului două treimi din darea ce datorîa reginelor³⁾. Dar timpurile bune reveniră, și la sfîrșitul secolului așezarea săsească vecină a Rodnei ni se înfățișează, cu „palatele“ „conților“ săi, ca găsindu-se în deplină înflorire⁴⁾.

Un moment Bistriţeniî făcură politică. Laiei se adăposti, „in Bextriza sive Neusna“, pretendentul ungar Otto, susţinut de Voevodul ardelean⁵⁾. Dar acesta, supuindu-se regelui Carol, îi supuse, între altele, şi „minele de argint ale Rodnei şi comitatul Bistriţei⁶⁾“. Bistriţeniî, deveniţi iarăşi oameni reginei legitime, îşi căutară numai de afacerile lor, şi protectoarea lor, regina Elizabeta, îi declara, la 29 Decembre 1330, liberi de ori-ce altă jurisdicţie decît a contelui numit de dînsa şi a „judelui lor“⁷⁾. După un privilegiu al marelui rege Ludovic, datat din Bistriţa, 11 Iulie 1366, în timpuri de luptă cu Moldova, judele şi juraţiî trebuiaû să fie aleşi liber în fie-ce an dintre orăşeni, cari, bucurîndu-se de drepturile Sibienilor — afară de sarcinile tradiţionale —, căpătaû dreptul de a apela în Sibiiû contra sentenţelor pronunţate de guvernul local, în unire cu contele⁸⁾.

Contele Bistriţei iera în 1334 şi al Secuilor, obiceiû care se păstră şi mai departe⁹⁾. În 1349, puţin timp după regele său¹⁰⁾, Andrei, succesorul contelui Ladislas, se afla în Bistriţa şi dădea un document ca conte al „Secuilor, Satului-Mare, Braşovului şi Maramureşului“ (13 Decembre)¹¹⁾.

Însemnătatea comercială a oraşului se menţinea în acest timp. În 1378 veniaû la Bistriţa negustori din Caşovia¹²⁾, în 1368, iea primia marfă „europeană“ din Cluj¹³⁾. După cererea orăşenilor, regele Ludovic îi acordă, în fine, la 24 April 1353, un privilegiu de bilciû, analog cu al capitalei, Buda. Începîndu-se la S. Bartolomeiû, iarmarocul trebuia să ţie cincîspre-zece zile, şi în acest răs-tîmp se suprimaû vămile, scrisorile de arestare contra negustorilor, jurisdicţia regală exercitată de Voevodul provinciiî, de conte sau de jude,

rămânînd numai cea, pur orășenească, a juraților. Principalul articol de exportiera postavul și, între articolele de import ce se aduceau și din Moldova, pare a fi fost vinul¹⁴).

Cu secolul al XV-lea încep însă a fi bogat cunoscute relațiile noastre cu Bistrița. De-o-camdată aceste relații sînt *numai* comerciale.

Ast-fel, la 1 Novembre 1404, Vistierul moldovenesc Jurjea („Schurstha“) scrie, alături de Germanul Ulric Pergawer (Bergauer), o scrisoare nemțească, din Suceava, pentru împlinirea unei datorii la Bistrița¹⁵).

Dar avem mai mult decît atîta. Regele Sigismund și Voievodul său Stibor de Stiboricze se îngrijiau în deosebî de înflorirea Bistriței. Se acordă privilegiu pentru cei ce se vor așeza în oraș și în domeniul lui, se asigură orășenilor folosirea apelor Bistriței și Sameșului, se ieau supt protecția regală căraușii ce merg la Baia-Mare și aiurea, se opresc abuzuri și împietările nobililor vecinî, juzilor ungurî, subordonaților contelui Secuilor, se scutesc de vămî Bistrițeniî ce vin cu afaceri la Curte, se confirmă libera alegere a Judelui¹⁶).

Un vameș al Rodnei de înaintea anului 1412, Procopie, își permisesese a schimba vechile obiceiuri în ceia ce privia vama: „tributum vel tricesima“, ce se plătia de cei ce intrau în Moldova sau veniau de acolo („intransibus vel exeuntibus Muldawiam“), ceia ce sărăcise și depopulase orașul. Judele Bistriței, Andrei, și Juratul Gheorghe Roth se plînseră lui Stibor, cu prilejul șederii acestuia în cetatea lor, la 21 Iulie 1412, și în aceeași zi Voievodul recomanda „tributariilor“, vameșilor restabilirea vechilor norme. Aceste norme

ieraŭ: 32 de groși vamă pentru o bucată de postav de Ypres, 24 pentru o bucată de postav de Louvain (Lewlensis), jumătate de florin pentru una de postav de Colonia, 11 dinari pentru cea de postav polon. Pentru 28—30 de porci, unul ca vamă; pentru mai puțin decât atîta, un dinar de fie-care; o oaie din 28—30, alt-fel un dinar de cap; doi dinari pentru fie-ce boŭ saŭ vacă, afară de cei de la car, precum iarăși nu se plătia nici pentru calul călărețului: o „piatră de piper“ (*lapis piperis*) plătia o jumătate de florin, ca și una de *gingembre* (*lapis zinziberis*); o povară de lînă (*pondus equi lanam portantis*) era impusă cu patru dinari; doi dinari se luaŭ „de qualibet pecia czether vel bisso“; din trei-zeci de pești se lasă unul la vamă; o măsura de saŭ (*pondus unum sepi*) se socoate cu patru dinari, un cal de vînzare adus din Moldova (*siquis de Muldawia equos venales, non sellas*) plătește numai patru dinari, dacă nu are șea. Țeraniî, în fine, aŭ voie a-și aduce din Moldova pînza de cămeși și de sucmane, de care probabil nu se făcea la Bistrița¹⁷).

Dacă măsura iera motivată, iea nu pare să fi fost tocmai eficace. În adevăr, dăruindu-le lui Ștefan Jakch de Kusal, fost conte al Secuilor, la 1440, regina Elizabeta numește Rodna: „castelul pustiŭ saŭ locul castelului pustiŭ zis Rodna“ și califică de „mai mult pustiî și fără locuitori“ satele: Rodna-Mare, Sîn-Gheorghe, Poiana, Rîbrele, Ceu, Năsăud, Salva, Zagra și Macod¹⁸).

Se știe că, în deceniul următor, Bistrița însăși fu dăruită lui Hunyadi, care luă titlul de „conte perpetuŭ“ al orașului¹⁹). La 22 Iunie 1453, noul stăpîn declara cetatea „veșnic liberă“, îi confirmă privilegiile, jurisdicția specială, asupra căreia nu

vor împieta castelanii, îi permitea steagul propriu, alipirea la corpul Sașilor și apelul la Sibii. Iel specifica îndatoririle bănești ale orășenilor către dînsul, în calitate de conte al Bistriței și de conte al Secuilor și lua o hotărîre în privința dărilor rodnene, care, de pe timpul regelui Albert, ierau răspunse tot de Bistrița ²⁰).

De Matei Corvin, supt care Bistrița deveni iarăși orașul în adevăr liber de mai înainte, iea fu bine tratată. În 1467, iea se raliase la mișcarea ardeleană, la complotul contra regelui, care trecu pe aiurea în Moldova ²¹). Totuși Matei îi confirmă, în 1469, posesiunea peste Valea Rodnei, pe care i-o subordonă și financiar ²²); și în 1472 regele-i restitui Romîniî din districtul Rodnei ²³). Înainte de această din urmă dată, la 1470, se dădea ordin pentru reclamația cenzului la termenele obișnuite și se favoriza iarăși imigrația în oraș și district ²⁴). În anul următor, se ierta unele dări Bistrițenilor, pe timp de doi ani ²⁵). În 1474, în fine, regele promite solemn că nu va da nimăruî stăpînirea peste oraș și dă voie Bistrițenilor să se răscoale, dacă-și va călca vreodată făgăduința ²⁶).

Până la 1475, pacea cu Moldova nu se încheiase fără ca pentru aceasta relațiile Bistriței cu țara vecină să fie întrerupte. Ast-fel, vedem la 22 Iunie 1472 pe Ioan Rymer din Suceava cerînd Judelui un atestat de naștere în Bistrița ²⁷). La 15 Iunie 1473, Sfatul sucevean comunică Bistrițenilor o examinare de marturi ²⁸).

În negocierile pe care Ștefan-Vodă le începu cu mult înainte de 1475 cu guvernul ardelean, Bistrița joacă un rol activ. În 1471, pe aici trecu spre Moldova contele salinelor Albert Literatus (Deák) de Wath ²⁹). În 1473, magistrul Pavel, trimes de

Voevodul ardelean la Ștefan, apucă aceiași cale ³⁰). La 26 Maiu din acest an, Pavel se găsea, cu colegul său Ioan notariul, la Maier lângă Bistrița și înștiința prin guvernul orașului pe mandatariul său că Moldoveanul a trimis împreună cu dînșii un negociator ³¹). La 15 Septembrie 1474, Bistrițenii sînt încunoștiințați de Ștefan, din Roman, că trimete pe la dînșii pe solul său Nămilă (*Nemilus*) la castelanul de Ciceiu ³²).

Ceia ce nu împiedeca frica de vecinul care se afla în rele relațiuni cu regele. La 21 Februar 1470, Matei dădea ordine ofițerilor săi în Ardeal să ajute la nevoie pe Bistrițeni în contra Moldovenilor. Până la sosirea acestor ajutoare, orașenii își întăriră și complectară zidurile. La 1474, regele, menționînd aceste lucrări de asigurare, „fiind-că cetățenii aceia se află tocmai la hotarul Moldovei și în gura Moldovenilor“ ³⁴), acordă Bistriței din veniturile ce culegea fiscul în oraș cîte două sute de florini de aur pe an, și aceasta timp de trei ani ³⁵).

Pacea din 1475 nu putea satisface pe deplin pe Bistrițeni. Dacă bunele relații dintre regele lor și Domnul Moldovei trebuiau să favorizeze comerțul orașului, ei văzură, de sigur, cu îngrijire pe Ștefan instalîndu-se în castelul Ciceiului, pe Sameș, lângă Deș, castel, a căruia cedare, ca „loc de refugiu“, pecetlui înțelegerea moldo-ungurească“ ³⁶).

Poate pentru a îndulci pe orașeni, Matei reuni din nou cu Bistrița, în aceiași vară a anului 1475 cînd se făcu pacea, Rodna părăsită și decăzută „pe timpurile de neliniște, pentru multele năvăliri ale dușmanilor ³⁷); iel se gîndia s'o împoporeze din nou și să înceapă iarăși exploatarea minelor de argint. În cursul aceluiași an, regele întări Bis-

trițenilor stăpînirea peste Rodna, Valea-Mare și posesiunile din comitatul rodnean ³⁸).

Totuși, până la moartea lui Ștefan, relațiile dintre dînsul și Bistrița fură foarte mulțămitoare pentru oraș. Pîrcălabii din Ciceiu, cari se constată încă din 1475 ³⁹), nu supărau pe nimeni, și tîlharii din aceste regiuni nu ierau dintre supușii coroanei moldovenești ⁴⁰). Să enumerăm documentele în care se oglindesc aceste relații de prietenie.

La 7 Mart 1481, din Suceava, Ștefan reclamă pe un argintar, Anton, care fugise în Bistrița, cu prilejul unuia din atacurile turcești contra Moldovei ⁹), probabil expediția de pradă din 1479, care atinge și țara lui Ștefan ⁴¹).

La 10 April următor, guvernul sucevean cere Bistrițenilor să se facă dreptate într'un proces soțiii măcelarului Petermann, stabilit în Suceava: ca de obicei această scrisoare a Sucevenilor e scrisă nemțește ⁴²).

În 1483, trec prin Bistrița spre Curtea lui Ștefan solii moscoviți, cari fusese întăiū la regele Matei ⁴³). Iera poate tot Diacul Curițin, pe care în 1482 Domnul Moldovei îl popri la Cetatea-Albă ⁴⁴).

În 1493, zvonul unui atac turcesc, care nu se verifică, făcu pe o sumă de boieri și negustori moldoveni să se refugieze la Bistrița, cu voia regelui ⁴⁵).

În 1502, April, trecu pe la Bistrița în Moldova Nicolae Kurstener, care fu recomandat orașului de Voevodul Ardealului ⁴⁶).

Din același an, 20 Iunie, avem o scrisoare, adresată, pentru o datorie privată, Bistriței de Sfatul „orașului Molda“, „conții și jurații orașului Molda“ ⁴⁷). „Conții“ aceștia se întîlnesc și în Rodna ⁴⁸), îi găsim și în Bosnia, unde ierau mine ⁴⁹): ieși ierau șefii

străini ai coloniei străine de minori. „Baia“ moldovenească, minele Voevodulni, atrăsese pe Sași, și în jurul acestor mine se formă orașul, locuit în parte și administrat de coloniști.

În 1503, Bistrițenii transmit scrisori în Moldova solilor regali din această țară⁵⁰). În Novembre al acestui an, Nicolae, episcop de Ardeal, îi însărcinează să poarte niște negociații cu Domnul moldovenesc⁵¹).

Legăturile noastre cu Bistrița devin și mai strânse supt Bogdan (1504-17), sau cel puțin ni sînt mai bine cunoscute supt acesta.

Avem întâiu relații cu ofițerii Domnului în Ardeal, acei pîrcălabi de Ciceiu, cari prin 1502 căutau se puie la vamă pe Bistrițeni, cea ce aduce intervenția regelui în favorul acestora⁵²).

Posedăm ast-fel, din 1506, actul prin care Petru Postelnicul, castelan de Ciceiu, arată că s'a înțeles cu Bistrița ca iobagii lui Vodă din „officiolatus noster castrî Chyczo“, fie Unguri, fie Romîni, să poată veni în pace în oraș sau în suburbiile lui⁵³). Iar la 1509 succesorul lui Petru, pîrcălabul Vlad, scrie pentru un iobag⁵⁴).

Dar, după 1478, regele Mateiū dăruise lui Ștefan-Vodă și Cetatea-de-Baltă, așezată în interiorul Ardealului, cetate care fu confirmată și iea de mai multe ori Domnilor Moldovêi. Aici era castelan pe acest timp Alexe, ale căruî relații cu Sibiiul se constată printr'o scrisoare a lui către acest oraș; legăturile ce le va fi avut cu Bistrița nu le cunoaștem⁵⁴).

Vin apoi relațiile politice: trimeterile de ambasadori prin acest drum al Bistriței. În 1505, regele Vladislav comunică orașului că a trimes la Bogdan-Vodă pe Emeric Czopor și pe acel Dimitrie

Jaxich, care iera să fie ucigașul lui Mihnea-cel-Rău ⁵⁶). În 1508, Bogdan se plînge că i-au spînzurat un om, trimis cu doi cai de un sol al său în Ungaria ⁵⁷). În 1509, din Suceava, Osvald de Korlath-Keu și Barnaba de Béla, ambasadori regali la Bogdan-Vodă, cer Bistriței a conduce un curier spre Voievodul Ardealului ⁵⁸). În fine, în 1512, Ioan Zapolya ordonă orășenilor a pune mîna pe Mircea, fiul lui Mihnea-cel-Rău, care, fugind de la Buda, intrase în castelul Ciceiului pentru a trece de acolo în Moldova ⁵⁹). În 1514, orășenii trebuiră să furnizeze, cu titlu de împrumut, solului regal Ștefan Thelegdy 400 de florini în bani și șese canede argint aurite ⁶⁰). Aceste treceri de ambasadori nu ierau tocmai plăcute pentru cine plătia întreținerea și prezenturile, și regele autoriza pe Bistrițeni în 1508 să reziste la cererea de care și la alte pretenții ilegale ⁶¹).

În sfîrșit, ierau și vechile relații comerciale. În 1505, se supune Bistriței procesul dintre văduva unui anume Ioan Koller și pîrcălabul Bernard Vermes, al lui Ștefan-cel-Mare ⁶²). În 1510, din Rădăuți, Marele-Vistier Trotușan, în același timp și „vameș al Moldovei“ (*regni dicti Moldaviae teloniator*), stăruie pentru liberarea unui iobag, venit la Bistrița pentru a vinde boi, și la stăruințele lui se unesc și acele ale Sucevenilor: Tomaș Sasul, Stan Șoltuzul și Gavril Romînul („Gabriel Valachus“) ⁶³).

La 1512, din Suceava, Bogdan-Vodă stăruie pentru moștenirea părintească datorită lui Andrei Faber, supusul său ⁶⁴). La 1514, intervin pentru o datorie la Bistrița a lui Solomon Schneyder, din Suceava, „Groful Stan cu jurații săi din orașul Sucevei“ („Sthano Groph mith seynen geschwornen

Burgern der Sthät Czocze“⁶⁵). În 1515, găsim o scrisoare domnească pentru aurarii din munții moldoveni, cari, călcîndu-și jurămîntul, se duc la Bistrița pentru a vinde aurul, datorit fiscului⁶⁶). În 1516, Bogdan trimete la Bistrița pe pîrcălabul Pavel, pentru a cumpăra „puști“ și *sinețe de mînă* („pixides manuales“)⁶⁷).

Abuzurî se întîmpină în aceste dese relații. În loc de a se opri cu marfa la emporiile de graniță: Brașov, Sibiiu, Bistrița, negustorii romîni se furișau pe poteci de munte, „per vias occultas et insolitas“, și mergeau să o vîndă, frustrînd astfel „locurile de depozit“ de profitul precupețirii, la alte tîrguri și iarmaroace din interiorul provinciei. Regele opri aceasta la 1508⁶⁸).

În același an, în urma unei reclamații a Voievodului „nostru“, Bogdan-Vodă, regele trebui să observe Bistrițenilor că nu ie drept a percepe tricezima de la Moldoveni înaintea de ziua iarmarocului și înaintea de intrarea în oraș, afară numai dacă negustorii lui Vodă nu vreau să vîndă marfa lor înaintea de data deschiderii bîlciului⁶⁹).

Toate acestea sînt relații cu Moldova. Cele dintre Țara-Romînească și Bistrița nu puteau fi decît acelea, foarte rare, pe care le aducea hazardul evenimentelor politice. Așa, în 1505, se cere orașului contingentul său militar contra Muntenilor și Turcilor⁷⁰); în 1509, contingentul ie cerut contra lui Mihnea-Vodă⁷¹). Din 1510, avem o interesantă scrisoare din Galați, în ținutul Bistriței, despre uciderea la Sibiiu a aceluiași Mihnea⁷²). Am văzut că Mircea, fiul lui Mihnea, încercă să treacă pe la Bistrița în 1512. Adaug, în fine, că în 1505, orașeniî ierau în corespondență cu un Andrei, canonic la Alba-Iulia, care purta titlul de episcop de Argeș⁷³).

Vom împărți materialul relativ la Domnia lui Ștefan-Vodă-cel-Tinăr (— 1527) în: scrisori domnești, scrisori de boieri, scrisori de orașe, scrisori ale pîrcălabilor. Vom trata apoi despre alte relații politice și de comerț decît cele ce rezultă din acele scrisori, despre clădirea mănăstirei românești din vidic, și în fine, despre cele d'întăiu drepturi căpătate de un Domn român asupra Bistriței însăși.

La 1519, din Bahlui, Ștefan-Vodă scrie Bistrițenilor pentru supusul său Matei din Deș, care se făcuse vinovat de un omor ⁷⁴). Tot din Bahlui, la 17 Maiu 1521, Domnul intervine pentru niște supuși ai săi, cărora li se oprise a veni la dînsul ⁷⁵). La 22 Iulie, iel recomandă, „din lagăr“ — unde stătea de frica Turcilor — pe „vameșul Ștefan Vach“, care trebuia să meargă, probabil pentru cumpărături, și la Brașov ⁷⁶). La 13 Februar 1522, din Suceava de astă dată, Ștefan trimete pe aurarul (*auricampsor*) Toma să-i aducă de la Bistrița niște fugari cari, primind plata pentru căutarea aurului în munți, dispăruse ⁷⁷).

Pentru relațiile de comerț, mai observ că un act din 1522 menționează cumpărarea de boi în Moldova. Pe aceeași vreme Bistrițenii exportaū arme în Țara-Românească, tulburată de competiții pentru tron, de la moartea lui Neagoe-Vodă, și acest export fu oprit la 4 Ianuar 1522 de Voievodul Ardealului ⁷⁷). Iarmarocul din Septembrie, „de S. Mihaï“, continuă a fi frecventat de Moldoveni, și între mușteriii veniți din această țară aflăm la 1526 pe Adrian din Baia, menționat și mai sus („Adorryan de Moldova“) ⁷⁸). În fine, printr'o decizie din 19 Iulie 1523, regele acorda Bistriței în chip formal calitatea de emporiu de hotare, de loc de depozit

de graniță, pe care o aveau și alte cetăți germane din Ardeal ⁷⁹).

Înainte de a trece la ultima scrisoare a lui Ștefăniță, câte-va cuvinte asupra „Bahluului“, rezidență favorită a lui Bogdan-Vodă și a fiului său. Numele ie luat, evident, de la râul Bahlui, și ie un dublu nume analog cu dublul nume al Băii-Moldova, constatat mai sus. Însă cetatea de pe Bahlui unde Ștefăniță stă mai mult ie *Hîrlăul*. După biruința din 1518 contra Tatarilor, iel făcu ospățul de mulțămire ostașilor săi la Hîrlău, și tot în „cetatea Hîrlăului“ se afla Curtea cînd căzu capul bătrînului Arbore ⁸⁰).

În 1523, o conspirație se organizează contra Domnului. Unul dintre vinovați, Postelnicul Șerpe, mărturisii fugind. Arbore, amestecat în această afacere, fu decapitat cîte-va zile după aceasta, în April, și, după dînsul, fură uciși amîndoi fiii săi. Totuși răscoala plănuită se întîmplă, dar Domnul învinse pe revoltați și tăie, după cronică, la Roman pe mai mulți boieri, între cari Pîrcălabul Costea, Logofătul Ivașco și Vistiernicul Sima (7 Septembrie) ⁸¹).

La 9 Noembrie următor, din Suceava, Domnul biruitor scria Bistrițenilor pentru niște fier oprit și niște negustori arestați în orașul lor, ceia ce iera contra libertății comerțului oferită de dînsul regelui pînă la terminarea anchetei pentru alte afaceri (poate susținerea revoltaților). În aceiași scrisoare, Ștefăniță declară că vina actelor de dușmănie făcute de un oare-care Toma contra Bistriței cade numai asupra lui Trotușan, și că acest boier, al cărui nume l-am întîlnit și mai sus, a și fost pus la închisoare în ziua de 8.

Scrisori de-ale lui Ștefăniță către Bistrița nu mai

întîlnim de cât în 1526. În acest an, la 6 April, iarăși din reședința Bahlui-Hîrlău, iel comunică orășenilor mărturia uzui Adrian din Moldova-Baia pentru un furt de cai. Orașul de unde iera Adrian ie numit acum cu ambele nume, contopite în unul singur: „Moldovabanya“, Baia Moldovei, *minele din Moldova*⁸²).

Acest an 1526, penultimul din Domnia și viața lui, îl petrecu Ștefan-Vodă cel Tânăr luptîndu-se în potrive vecinului său din Muntenia, Radu de la Afumați⁸³). Pentru nevoile războiului poate trimise iel la Bistrița pe solul Dragoș (31 Mart) și pe un al doilea, menționat de socotelile bistrițene la 13 April; prin acesta din urmă se trimese lui Vodă un arc, un dar potrivit cu împrejurările.

În 1527, chiar la început — la 14 Ianuar, după cronică⁸⁴), — Domnul muri grabnic în Hotin, și partida polonă aduse pe tronul Moldovei pe fratele nelegitim al lui Bogdan-Vodă, Petru: Petru Rareș.

Partida aceasta se formase în urma persecuțiilor din 1523, și unul din focarele de agitație, unul din cuiburile de refugiu al pribegilor, fu Bistrița. La 4 Maiu 1525, din Lemberg, Palatinul Otta de Chodecz cerea orășenilor să trimeată în Polonia suita, adăpostită la dînșii, a boierilor Gavril Vistierul și Costea (dacă nu ie o greșală în Ureche, acest Costea trebuie să fie altul de cât Costea Pîrcălabul), cari, aceștia, își căutase scăparea în Polonia⁸⁵).

Pe acești fugari și pe alții îi aflăm în socotelile bistrițene în tot decursul anului 1524. Ast-fel, la 15 Ianuar, dar „boierilor“; în Mart, sol moldovean, poate pentru reclamarea refugiaților. La 28 Maiu, iar se dăruesc oaspeții: în Iulie se face un prezent „soțiii boierului celui mai bătrîn“. În April precedent, daruri „boierilor“, „boierului“. Între

acești prizoniți se afla un Pitar Ivanco și însuși Mitropolitul, „Vlădica Moldovei“, pomeniți la deosebite date în acest an 1524. Unii se refugiase și în alte locuri din Ardeal, și se pomenesc boierii veniți din Orăștie (Sásváros). La 14 August, se plătește călăuzului, care a dus pe un boier, poate în Polonia. De o fugă a Moldovenilor, prin pădure, vorbesc iarăși socotelile și dacă, precum se pare, „boierii Gaschull și Costi“ nu sunt alții decît Gavril și Costea, cari se aflau în Polonia la 1525, am avea data trecerii acestora din Bistrița în regat.

Totuși suita musafirilor regelui rămăsese încă, precum am văzut, în Bistrița. Solii moldoveni ce se întîmpină în trei rînduri în anul 1525 ar fi avut deci drept misiune plîngerii pentru această adăpostire de conspiratorî.

În 1524, către sfîrșit, mai aflăm la Bistrița și pe Ieremia Vistiernicul. Acest înlocuitor al disgratiatului Trotușan nu iera, probabil, un pribeag, ci unul dintre acei ce veniau de la Curte să-i reclame; ori-cum, iel fu Vistierul lui Rareș, după moartea lui Ștefăniță, și de dînsul va fi vorba și mai departe ⁸⁶).

În ceia ce privește orașele, avem, în tot timpul Domniei lui Ștefăniță, o singură scrisoare, prin care Suceveniî stăruie pentru un anume Văscan, în afacerea unui furt de cai (15 Iulie 1526) ⁸⁷).

La 24 Iunie 1524, Bistrițeniî trimet un sol la Ciceiu, iar la 1-iu Iulie un altul la pîrcălabul de Cetatea-de-Baltă.

În posesiunile românești ale Bistriței locuia o numeroasă populație de religie ortodoxă, care-și avea preoții ieî, atîrnători poate de episcopul „grec“ din Maramureș, țara vecină în care pînă foarte

târziu se conservă o nobilime influentă și bogată, de sînge romănesc și de limbă românească. Exemplul ctitorilor de mănăstiri din Moldova îndemnă pe acești popi ai „Valachilor“ Bistriței, anume popa Mateiș, popa Șandor și popa Petru, împreună cu „cnejii din valea Rodnei“, unde lucrul minelor se începuse din nou și prospera, îmbogățind populația, să cugete și ieși la întemeierea unei mănăstiri în „vidic“, pe locul „unde mai fusese odată o mănăstire ca aceia“. Acest loc, ne spune actul de încuviințare, dat la 29 Septembrie 1523 de guvernul orașului, se afla între satul Hordo și satul Telez, la stînga drumului, spre Apus, pe un deluleț lîngă apa Byrckes. Mănăstirea românească fu ast-fel întemeiată pentru a doua oară, dar fără noroc⁸⁸). Abia trecuse trei ani de la permisiunea pentru înălțarea ieși și ieși fu jefuită în 1526 de un Sigismund Nágy. O scrisoare din acest an vorbește de prădarea „mănăstirii românești de la Bistrița“⁸⁹).

Amenințat de Turci în continuu de la 1521 înainte, Ștefăniță se adresează pentru ajutor și la vecinul său, regele Ungariei. Acesta, neputîndu-și da trupe, ordonă Bistriței la 13 Aprilie 1525 să dea Domnului Moldovei 1000 de ughî „din viitoarea dare regală de la S. Martin“⁹⁰). Înainte de a se împlini termenul, Domnul scrie din Hirilău (Bahluș), la 28 August, pentru a aminti donația⁹¹). Plata se făcu, dar mai rămăsese, se pare, un rest de 200 de ughî, pentru plata căruia la Cetatea-de-Baltă stăruie Sibieni în 1526, cînd orașul trebui să ajute și solia lui UrbanBáthyáni la Vodă⁹²).

Iera cel d'întăiu „cuiu străin“, pe care-l înfipse în Bistrița un Domn al Moldovei și cel d'întăiu pas făcut către stăpînirea asupra înfloritoare cetăți.

Bistrița fu dăruită de Zápolya noul rege ungar, după catastrofa de la Mohács, lui Petru Rareș în 1527. Să vedem întâiu relațiile orașului cu Moldova anterioare acestui an.

În 1527, la 1-iulie April, Petru-Vodă scrie din Iași Bistriței pentru niște Suceveni, cari depuneaă pește sărat pentru vânzare, la un pielar din oraș și aveaă bani de luat de la dînsul pentru aceasta. La 25 Maiu 1528, iel intervine pentru un „Ioan postăvarul, care locuește în tîrgul Sucevei“, și care fusese arestat la Bistrița, unde mersese „pentru a cumpăra fructe și a face oare-care nego“⁹³). Domnul însuși se afla atunci la Suceava. La 23 Iunie din același an, pomenind pe „Vistierul Ioan“, Petru scrie, din Hîrlău, Bistriței pentru niște Țiganî. În fine, din Botoșani: „in opid[o] Batusan“, Domnul reclamă la 8 Maiu un medic (*physicus*), scos de la Turci de „Dumnealui Logofătul“⁹⁴) și care acum refuza să vie în Moldova, de și i se oferise 5,000 de aspri și doi cai foarte bunî.

Dintre boierii moldovenî, Ieremia Vistiernicul și Marele-Vameș (se pare că pe atunci aceste două funcții ierau totdeauna reunite) scrie, la 19 Iunie 1527, din Suceava, împreună cu Tadeu Cămărașul și sub-vameșul, „al doilea vameș“⁹⁵), cum se zicea atunci, al orașului, pentru liberarea unui anume Dragotă. Iar la 4 Iulie vedem pe același Ieremia asigurînd, tot din Suceava, împreună cu vameșul sucevean însuși, Toader, că negustorii bistrițeni pot veni în siguranță la dînșii.

În 1527, „contele și pîrgarii Moldei“ (Baia)⁹⁶) scriu Bistriței pentru procesul unui Rodnean, iar „contele și jurații din Suceava“ pentru un alt proces⁹⁷). În anul următor găsim, pentru o cauză analoagă, o scrisoare din partea „judelui și juraților“

din Cîmpu-lungul Munteniei, cari se califică de „robi sîrguitori și neobosiți ai Domniilor Voastre“⁹⁸).

În fine, de la Toma, castelan, pîrcălab de Ciceiu, avem două scrisori către Bistrița, ambele din 1528 și ambele relative la niște Țigani domnești.

Trecem acuma la donația Bistriței către Petru Rareș, unul din cele mai importante capitole din istoria orașului și una din paginile cele mai interesante din Domnia acestui Voevod isteț și ambițios.

Pentru situația noastră față de Turci, dispariția regatului unguresc la 1526 a fost, fără îndoială, o mare nenorocire. Cu Ungaria unitară căzuse unul din razimurile noastre de luptă. Dar importanța Domnilor noștri crescuseră în același timp, prin faptul că, în luptele ce se deschiseră îndată pentru stăpînirea asupra sfărîmăturilor regatului învins, ieși devenia un niște aliați prețioși, pentru o parte sau pentru alta. Orientarea politică a vecinilor din Răsărit, mai ales a Moldovenilor, cu mult mai puternici decît frații lor de peste Milcov, un factor militar de o însemnătate deosebită, nu iera o greutate neglijabilă în cumpăna războiului din Ardeal. Conscient de folosul și de pagubă pe care o putea aduce Imperialilor, Ferdinandistilor sau Ungurilor lui Zápolya, „Voivodalilor“, Petru Rareș, care, în fond, n'avea nici-o simpatie pronunțată pentru vre-unul din luptători, își vîndu scump sprijinul.

El posedă, cum am văzut, în Ardeal Cetatea-de-Baltă și Ciceiu, cu dependențele lui. Între dependențele Ciceiuului se pare că se număra și Retegul, căci, încă de la 1528, vedem pe locuitorii din acest tîrg cerînd Bistrițenilor a li se permite

trimeterea de „fruges“ și altele Dumisale domnului Bartolomei, notariul Mării Sale *Domnului nostru* Voevodul Moldovei“⁹⁹). Iar la 5 Mart 1529, Toma, castelanul de Ciceiu, scrie Bistriței, alături de „judele și cei-l'alți jurați ai orașului Reteg și cele l'alte“ (!)¹⁰⁰) pentru averea unui pielar anume Simion. Anunțînd sosirea „dumisale pîrcălabului Petru“, Toma și Reteganiî muștră pe Bistrițeni pentru puțina seriozitate a promisiunilor lor: „Ce folosese Mării Sale milostivului *nostru* Domn vorbele bune ale voastre“¹⁰¹)

Dar Petru nu iera mulțămît cu atîta: îi trebuia tot unghiul nord-estic al Transilvaniei, cu capitala-î naturală: Bistrița, cu minele de aur și argint ale Rodnei, cu cel-l-alt castel care-l domina, Ungurașul, Bálványos, de la unirea celor două Sameșuri.

Acest gînd îl prevedeaș Sașii cînd vedeau cu grijă acordarea de subsidii din Bistrița lacomului vecin. În 1525, cele Șapte Scaune se îndatoresc solemn față de rege a plăti regulat, la fie-care 16 Octombree, cențul Sf. Martin, datorit reginei, în sumă de 6.700 de florini, cu condiția că Domnul Moldovei să nu mai capete de acum înnainte subsidiul de o mie de florini asupra Bistriței¹⁰²).

Totuși subsidiul nu fu întrerupt, nevoia de armele vecinului fiind tot mai mare, și mai puternică decît orî-ce îndatorire. În ajunul primei sale expediții în Ardeal, la 5 April 1529, din Huși, Rareș dă ast-fel o chitanță pentru suma de o mie de florini, de luat la Bistrița, acordată lui de regele Ludovic.

În 1527, regele Ferdinand trimese la Petru-Vodă pe humanistul ardelean Gheorghe Reichersdorfer¹⁰³). Cam pe același timp, iel însărcină cu o misiune

analogă pe un Pavel Diacul (*Paulus Litteratus*), casnic al nobilului Alexie Bethlen, unul din vecinii Bistriței. „Acest ispititor“, scrie la 26 Septembrie Valentin Almady, din Sajó, „fără a fi fost autorizat de magnații ce țineau atunci partea lui Ferdinand, spuse Voevodului că, dacă acesta va sprijini pe Ferdinand, regele-i va da Bistrița cu ținutul său¹⁰⁴“.

Va fi fost sau ba autorizat Diacul să facă această declarație, nu știm, dar ceia ce ie sigur ie că Zápolya, cu care se uni Rareș, îi acordă cetatea înainte de 1529. „Iar când Voevodul a înțeles“, scrie Almady, „că regele Ioan va rămînea, a cerut de la Măria Sa Domnul nostru prea milostiv să i se deie cetatea aceasta a Bistriței, și iel îl va sluji veșnic. Și Măria Sa regele, domnul nostru, înțelegînd că Voevodul are de gînd să-i fie cu credință, i-a dat cetatea, pe scurt timp, dar fără a o înstrăina de Coroana Ungariii¹⁰⁵“.

În formă, iera vorba de o zălogire, ca a Pocuții supt Alexandru-cel-Bun, și din alt document inedit știm că această zălogire s'a făcut încă din 1527. În adevăr, la 24 August din acest an, Zápolya anunța Bistrițenilor că trimete pe la dînșii pe Curteanul Ioan Cheh, care merge în Moldova „pentru a se înțelege cu Voevodul și a-i zălogi oare-care bunuri și drepturi de stăpînire ale noastre în ținutul acestei cetăți a noastre, Bistrița“.¹⁰⁶ În același timp, iel li făgăduia, rugîndu-i să nu împiedice luarea în posesiune, că această cesiune nu va ținea multă vreme.

Până în 1529 însă, Petru-Vodă nu luă nici o măsură pentru a-și afirma drepturile față de Bistrița și de castelul de la Sameș. În acest an, Rareș făcu cele două expediții ardelenale ale sale, și des-

pre aceste expediții, în care se hotărî și soarta Bistriței, trebuie să ne ocupăm aice.

În relațiile amicale ale Voievodului cu orașul, nimic nu făcea să se prevadă la începutul anului expediția apropiată. La 20 Ianuar, Domnul ie la Bahlui-Hîrlău și trimete la Bistrița pe cunoscutul Adrian din Baia pentru a spune „ceva“ Sfatului. În adevăr, la începutul lunii următoare, cete de Moldoveni prădară în Secuime, arzînd, veniți pe două căi, Gurghiul și Ciucul, ceia ce făcu să se creadă că Domnul însuși a trecut munții, dar știrea, pe care o aflăm într'o scrisoare din 2 Februar a Vicevoievodului Ardelean, Alexie Bethlen, ca și în cronică, pare a fi falsă. Am văzut că pîrcălabul de Ciceiū înfățișă la 5 Mart următor oare-care plîngerî față de Bistrițeni. La aceste plîngerî orășenii răspunseră prin soli la Vodă (Mart). Ceia ce nu împedică pe comandantul Ciceiului și pe Ioan, casierul său („dicator censuum spectabilis domini Voievode Moldaviensis, etcetera“), să se jeluiască din noū puțin după aceasta: acuma pentru un cal pe care nu-l mai restituiaū Bistrițeniū, „spuind într'una: mîni, mîni¹⁰⁷!“

La 21 April, Petru-Vodă se afla la Hîrlău și trimetea iarăși pe mandatarul său, Adrian. Dar la 16 Maiū, iel se urcase la Suceava, unde organiza războiul și-l vedem cerînd la această dată Bistrițenilor un maestru cioplitor de pietre pentru cetatea Neamțului, pe care, pentru ori-ce împrejurare, o întăria. Tot la Suceava iera și la 23, cînd scrie Bistriței pentru niște cai luați la Iad unui Țigan domnesc. Tot în această zi, Petru expediă la vecinii săi pe Suceveanul Solomon, „pentru felurite lucruri“.

Dar pe la jumătatea lui Iunie, Moldovenii tre-

ceaŭ munții prin amîndouă pasurile Oituzului și Ghimeșului. Prin pasul sudic trecu Voevodul însuși, care strivi la 22 ale lunii pe Sașii Ferdinandști și pe Imperialii cari-i ajutaŭ, la Feldioara¹⁰⁸). A doua armată se îndreptă prin cel-lalt pas spre Ciceiu. La 18 Iunie Wolfgang de Seszárma scrie lui Grigore Erdély de Somkerék că, după știri de la Retegană, Moldovenii vor năvăli în dimineața acelei zile la Lăpuș și la satul Negrilești, în calea lor spre castelul domnesc. Wolfgang, care cere ajutor prin scrisoarea sa, iera decis a merge a doua zi, în zori, spre Ciceiu, „ca să vadă ce ieste“. A doua zi, tot din Sesarma, iel confirmă corespondentului său știrea că vin „Romîni“, în număr de cîte-va sute de cai (între patru sute și două mii!), supt comanda boierului Danciu Pîrcălabul și lui Barboschi din Suceava (Hatmanul Moldovei). Wolfgang voiă să previe pe dușmanii și să intre inaintea lor în Ciceiu, pentru care și cerea concursul său lui Grigore, rudei acestuia, Francisc, lui Bartolomeiŭ Makráy, alt nobil din vecinătate și casnicilor lui Bethlen Farkás. Cît despre Bistrițeni, ieŭ nu dăduse nici tunurile, nici praful promis, și Wolfgang iera de părere că recalitrantii trebuie constrînși prin amenințări.

Dar planul de rezistență nu fu îndeplinit niciodată. Cum se vede dintr'o scrisoare a Bistrițenilor către Sibiiŭ, la 24 Iunie, Moldovenii ieraŭ supt Ciceiu și amenințau „cu foc și fier“ pe credincioșii regelui Ferdinand. Contra lor se adunau trupe la pasuri și în jurul Vicevoedului țerii, Bethlen.

În această parte însă nu se dădu nici o luptă: cea din Ardealul sudic decise. Dăr Petru întrepruse șirul succeselor sale, și oștile „de pe drumul Su-

cevei“, ca și cele „de pe drumul Brașovului“, se întoarseră deocamdată înapoi.

La 31 Iulie, Domnul biruitor iera la Botoșani, și de aici iel îndreptă întâia lui somație către Bistrița, anunțînd că regele Ioan i-a dăruit orașul, împreună cu castelul Unguraș, reclamînd cedarea acestuia în mîinile noului pîrcălab de Ciceiu, Dracșin Simon, „ca să nu mai fie vorbă și dacă vreați binele lor“.

Bistrițenii se adresară atunci, pentru sfat și ajutor, mai marilor lor din Sibiiu. Răspunsul acestora, din 13 August, îi îndemna să nu se plece, chiar dacă s'ar arde tot vidicul: Scaunele Mediașului și Sas-Sebeșului, supuse deocamdată, s'aû întors la credința lui Ferdinand, și dușmanul va găsi înnaintea lui o oaste bună. Două zile după aceasta, o nouă scrisoare din Sibiiu anunță că o dietă săsească s'a ținut în oraș, că s'a decis lupta contra lui Zápolya, că, dacă Secuii aû trădat, se speră totuși a avea 16.000 de oameni supt arme.

Dar la 18 August, trupele moldovene trecuse acum munții iarăși. Cu ipocrizie, Bistrițenii se plînsese lui Ștefan Báthory, locotenentul regelui Ioan, că „Moldovenii îi încalcă și li strică libertățile“¹⁰⁹), și acesta fixase și un termen de judecată, la care numai oamenii Domnului se înfățișară. În aceeași zi de 18 August, Simon Dracșin cerea pentru Domnul care se apropia unelte de război. Bistrițenii făcură daruri lui Petru, dar nu-l recunoscuseră de stăpîn.

Din Bahlui, înnainte de a intra în Ardeal, acesta mai încercase încă o scrisoare persuazivă (15 Iulie). Trimețînd pe sluga sa Ion în anchetă, după dorința orașului, iel ordona Bistrițenilor să oprească pe soția lui Alexe de Bethlen, cu fiii, fetele și fiul

iei adoptiv Wolfgang (Farkás de mai sus). Și iel urmează ast-fel: „Măria sa domnul nostru regele Ioan să știți că ni-a dat de veci, pentru dragostea lui de frate, Bistrița, cu comitatul iei, și cetatea Ungurașului, și să știți că bucuros vă ieu supt ocrotirea și apărarea noastră: vă voiu milui în tot chipul, și să nu vă temeți, căci vă voiu ținea cu legea cu care v'au ținut și cei de mai înainte domni ai voștri“¹¹⁰).

Dar Bistrița voiă, ca și Sibiiul, să rămîie „până la moarte credincioasă prea-graciosului rege Ferdinand“. Atunci, din Neamț, pe pragul noului război, Petru fulgeră pe îndărătnicii rebeli cu o furioasă scrisoare de amenințări (22 August). „Aud că în sumeția voastră iarăși v'ați ridicat coarnele și nu voiți să vă dați mie, nici să ascultați de poruncile Mării Sale regelui și n'ați dat drumul pîrcălabilor ce i-am pus noi“¹¹¹). Venind deci cu trupe multe, îi va pedepsi, tăindu-i în patru, arzîndu-i, puindu-i în frigări, cu copii cu tot. Aceasta bine înțeles, dacă vor perzista a nu primi pe pîrcălabi.

Și Bistrițenii *nu-i* primiră. Domnul apucă în jos iarăși spre Țara Birsei, pe cînd încă de la 23 August alte cete apăreau în ținutul Bistriței. La 10 Septembrie, de supt cetatea Brașovului, pe care o asedia, Petru trimetea o nouă și cruntă misiună acelor cari, ascultînd noul sfat al Sibienilor: „de a nu da nimăruî orașul“, continuau cu bărbăție rezistența, în numele „regelui“. Iel amintia iarăși că Ungurașul i-a fost dat de rege, adăugea că l-a supus în sfîrșit și cerea orășenilor să se predee oștilor ce-i asediau. Alt-fel, se vor tăia viile și, ceia ce ie mult mai grav . . . , copiii. Nu va trece un an, continua Voevodul, care epuizase de mult tragicul vocabulariului său, și capetele lor vor

cădea de mîna lui. Dar iarăși, sffrșia iel, bine înțeleș, dacā nu se vor supune¹¹²⁾.

La 6 Octombree, comandantŃii armatei moldovene de supt Bistrița oferirā orāșenilor a trata cu dŃnșii „lŃngā biserica Sf. Fabian“ și dādurā pentru aceeașta un pas pecetluit de dŃnșii toți, și anume: MihaŃ PŃrcālabul, Solomon PŃrcālabul, trimesul de odinioarā al Domnului, casierul din CiceiŃ, Ioan „Frissa“, Golia, Toma Aurariul („Aurarol“ = *auricampsor* din documentele latine), Dragoș, Rotompan, „sluga domnului nostru Petru-Voevod“. Un armistițiu fu iscālŃt Ńn adevār de pŃrcālabul MihaŃ, care pare a fi fost șeful asedianților, și acest armistițiu fu primit la 11 urmātor de Atanasie „episcopul“, pŃrcālabul Drașin de CiceiŃ și Tomșa Vistiernicul, sosiți cu trupe nouā, și tot din lagārul din Wallendorf-de-Sus (Aldorf) subșcriŃ armistițiuil pe douā sāptāmŃni, la 19 Octombree, și alți șefi: Iurga PŃrcālabul, Sava „tharista“, Ioan PŃrcālabul, Solomon, Șendrea („Schetray“) PŃrcālabul, Toma Voevodul (?) și Hussār Andrica.

La 31, Petru-Vodā, care arsese, la 29, „un turn al Brașovenilor, foarte tare“, comunicā această veste Ńmbucurātoare Bistrițenilor: turnul a fost ras din temelie, comandantul legat; orașul Ńnsuși se va supune fārā Ńndoialā, și apoi oastea de cāpetenie va porni spre Bistrița. Dacā o aflā nesupusā, locuitorii trufași vor fi . . . tăiați Ńn bucāți, puși Ńn frigare. Dar, iarăși, bine Ńnțeleș cā asemenea māsuri drastice nu se vor lua dacā revoltații se vor pocāi și vor trimete șese dintre ai lor pentru a face supunerea.

Și Bistrița nu se supuse, mulțāmŃndu-se a face din cŃnd Ńn cŃnd prezenturi lui Vodā și boierilor. La 5 Novembre, Brașovul anunțā Bistrițenilor cā

s'a încheiat o pace cu Petru, care pleacă, arzînd, prin Țara-Bîrsei. În această zi, Domnul iera încă „lîngă Brașov“, de unde anunța cu mîndrie asediaților din Bistrița că a luat cetatea și ținutul Brașovenilor. Acum pleacă, cu „puterea-î cea mare“, spre „rebelii“ din Bistrița, care i-a fost dată de rege. În această nouă somație, pe care o aduseră Vlad, pîrcălabul de Hotin și Tomșa, Marele-Vistier, se spunea iarăși neînțelegătorilor: „Să ne credeți că vă vom tăia capetele, cu mare, cu mic, și vă vom face bucăți“ ¹¹³). Ca de obicei bine înțeleș că, „dacă vă veți închina la noi din toată inima, vom duce oastea noastră în Moldova, și voi veți rămînea în pace“ ¹¹⁴).

Și această somație avu soarta celorlalte. La 7 Novembre ¹¹⁵), Petru iera la Bethlen, și aici i se aduse vestea că Bistrițenii aũ fost *în adevăr* prădați la întoarcere, de șefii asediatorilor. Această purtare o dezaprobă Rareș, promise a despăgubi pe cei ce suferise daune, „până într'un ban“, și asigură — ceia ce nu credem — că vinovații aũ fost . . . spînzurați, puși în frigare și tăiați. Castelani și săi, „cari sînt la noi“ aũ ordin să li asculte cererile. Cît despre dînsul, iel va veni peste puține zile, „cu putere mare, cu fel de fel de unelte și de tunuri“, dar iei să nu se teamă pentru că sînt „credincioșii noștri“, și iel vine să le facă dreptate.

Abia la 29 iera Domnul „lîngă apa Bistriții“, dar în rele dispoziții. Într'o ultimă misivă, iel amintia campania din Bîrsa, supunerea Brașovului, Sighișoarei, etc., solia lui Vlad și Tomșa. Dar iei nu s'aũ supus: „și nu vă dați până nu vă vom taia capetele“ ¹¹⁶). Aceasta o va face în primăvară însă, cînd se va întoarce, trimețînd înnainte o oaste nouă pentru a-î reduce prin foame. Rebelii vor fi

atunci tăiați în bucăți, „cu mic, cu mare“. Ceia ce nu trebuie să-î împedecce de a da drumul pîrcălabului Mihaî, pe care-l țin închis și-l căznesc.

Și Vodă trecu munții.

Că Petru avea în adevăr gîndul de a se întoarce ar părea că dovedește scrisoarea pîrcălabului de Unguraș, dată în ziua de 24 Octombrie 1530. În această scrisoare, iscălită de Matei Vistiernicul, se cer Bistrițenilor trei-zeci de care pentru a le trimete Domnului la Rodna, cu pîne și vin, serviciu pe care acesta are dreptul să-l aștepte de la dînsii, ca și de la dînsul, Matei. Dar Voevodul alesese acum altă țintă pentru neastîmpărul său, Pocuția.

Expediția moldovenească nu se făcu deci, și Domnul n'avu prilej să ieie parte la dînsa. În tot cursul anului relațiile fură destul de pașnice între Moldova și Bistrița. Vedem pe orășeni coresponzînd liber cu „juzii și jurații și toți cetățenii și locuitorii celor cinci orașe din Maramureș“, cu vecinul lor Toma Bethlen, din Poiana. Din Botoșani, la 25 Ianuar, Petru-Vodă adresează o scrisoare de afaceri Brașovenilor, în care pomenește chiar pe „pîrcălabul nostru de Bistrița“. Prinșii moldoveni: „pîrcălabul Mihaî de Suceava („Soch“), Hatmanul Măriei Sale lui Petru-Vodă“, Ioan Diacul, Dragoș, Rotopan și slugile lor, opriți în timp de armistițiu pentru prădăciuni, fură liberați după cererea lui Petru și promiseră, încă din Bistrița, la 16 Mart 1530, a nu-și răzbuna, jurînd „pe credința și pe sufletele și pe cinstea noastră“. Trimetul lui Vodă, Danciul, pîrcălabul de Neamț, întări, alături de Mihaî saū Mihul și de ceilalți boieri, „învoiala“ făcută, trimetînd din Rodna, la 28 Mart, „în tăcerea nopții“, pe pîrcălabul local,

Anton, pentru a discuta alte puncte. Încă la 29 Mihul, „cu ceilalți boieri“, se afla la Rodna, cerînd de acolo Bistrițenilor liberarea fiului său: „Ce fel de prietenie și pace ie asta, dacă unul nu lasă slobozi oamenii celui-l-alt“¹¹⁷), se întreba dregătorul moldovean.

Ultimele trupe moldovenești de supt oraș plecase încă din Februar, și vedem la 15 și 16 ale acestei luni pe tezaurariul regal, Nicolae Gerendy, episcop ales de Alba, și pe Sibiieni, cerînd trupele Bistriței pentru războiul în alte părți.

Încă pe timpul cînd ierau asediați, Bistrițenii se plînsese regelui Ioan. Acesta răspunse încă de la 13 Februar 1530 că a dat ordine pîrcălabului de Ciceiu să nu-i vatăme până la întorsul solului ce trimete, pentru informații, la Petru-Vodă. Dragoș Simion observă ordinele regale și-l vedem, la 13 April, că se plînge iel de excesele comise de husarii orașului. Din partea lor, Rodnenii, *care se supusese în 1529*, prezintă la 10 Mart reclamații, la care ierau autorizați printr'o scrisoare a „milosivului Domn Petru-Vodă“.

Hotărîrea lui Zápolya se dădu la 22 April, și, cum era de așteptat, iea fu favorabilă Moldovenilor. Din Buda, Ioan ordona Bistrițenilor, *din nou*, „ca, de oare-ce v'am dat Dumisale lui Petru Voevod al țerii moldovenești, se cade să ascultați de Dumnealui Voevodul și să-i fiți supuși“¹¹⁸). Nefăcînd aceasta, ca până acum, iei săvîrșesc „un lucru foarte neplăcut nouă“. Pentru care, regele dă un nou ordin amenințător de supunere.

Din 1530 mai avem o scrisoare domnească, care arată că Bistrița ascultase până la un punct de aceste porunci regale. La 14 Iunie, din Suceava, înaintea expediției polone, Petru-Vodă dă orașului

ordine într'o afacere privată, numind pe orășeni „credincioșii noștri iubiți din inimă“. Același titlu de „credincioși“ îl dă Domnul orășenilor într'o scrisoare, iarăși pentru afaceri, din 1531, Botoșanî (în post), și bunele relații ce constată și prin misiia lui Simion, castelanul de Ciceiu, care trimete la Bistrița, la 8 April, pentru niște daraveri, pe Diacul Ștefan.

Până la căderea sa din 1538, Petru continuă a exercita drepturi de suveranitate asupra Bistriței, care se pare că nu primi în zidurile sale un pîrcălab, dar plăti regulat Domnului cenzul de o mie de florini, în banii regelui Matei, cenz pentru care dă chitanță în 1537 Albotă Postelnicul. În 1533, Petru-Vodă ordonă să se taie capul lui Vincențiu, „trădătorul cetății noastre a Bistriței“ și, dacă se va prinde Andrei Diacul, acesta să aibă aceeași soartă. În 1535, iel trimete din Suceava, la 18 Maiu, pe Ioan Diacul, „secretariul“ său, la Bistrițeni, pentru niște afaceri. În același an, iel confirmă orașului, pe temeiul unui raport al lui Matei Vistiernicul, satele Vermeș și Treptiiu. Din Iași, în post, iel ordonă a se plăti o datorie unui supus al său. Din Baia, Wolfgang Samerer scrie, tot în 1535, pentru niște aur domnesc. În fine — și aceasta ie cea mai importantă din scrisorile acestui an, — Domnul cere, din Bacău, la 22 Novembre 1535, să se lase la o parte dezvinovățirile obișnuite și să i se aducă cenzul, „annuale tributum“, de o deputație alcătuită din jude, patru jurați ai orașului, patru alții din vidic și „doi din cei patru conți“. Iel jură pe Dumnezeu că va da drumul să se întoarcă delegaților.

Din 1536 avem cinci scrisori ale lui Rareș către

Bistrița. Una ie o scrisoare de recomandatie, alta cere a se face dreptate unui particular, a treia oferă iertare unui vinovat dacă se va supune. În a patra, datată din post (Iași), Petru-Vodă ordonă Bistrițenilor, cari-l întrebasese, să ieie de la Dimitrie Pielariul („Pellio“) oca de sare („fodina salis“) și s'o lucreze „pe sama orașului“ („in usum civitatis“), iar în a cincea, adresată și „Dumnealor juzilor din Ardeal“, iel recunoaște că a tăiat fără dreptate pe Vincențiu, în 1533, și dă vina pentru aceasta pe Toma Pielariul, alt Bistrițean.

În anul când seria aceste scrisori, Petru-Vodă își schimbasese cu desăvîrșire politica ardeleană. Încă din 1535, iel se împăcaseră cu regele Ferdinand, și acesta, fiind samă de asigurările ce-i făcuse Domnul, prin soli și scrisori, că-i va fi credincios și-l va sluji „în potruva dușmanilor săi și dușmanilor creștinătății“ — Zápolya adecă și patronii acestuia, Turcii —, îi confirmă, la 10 Mart, stăpînirea peste teritoriile ardelenene moștenite și cele „cîștigate în aceste vremi“¹¹⁹); adecă : Ciceiu, Cetatea-de-Baltă, Ungurașul și Bistrița, pe care i le cedează în deplină stăpînire. Retegul și Rodna, unde aflăm la 1535 pe Ioan Teleagă („Thelaga“) în calitate de Cămăraș, intrau în teritoriile acestor posesiuni.

Înnainte de 4 Iunie 1536, când Ștefan Majláth, Voevodul Ardealului, cere ajutor Bistrițenilor, pentru „prea nenorocitul“ rege și în potruva Moldoveanului, care vrea să năvălească (totuși Petru stătea liniștit la Suceava), înnainte de această dată regele Ioan își răzburăse. Ungurașul fu luat prin surprindere. Archiepiscopul de Lund scrisese în Iunie (regele Ferdinand îi răspunde la 1^{iulie}) suveranului său „că Ungurașul a fost luat de la Voe-

vodul Moldovei“. Cucerirea se făcuse, ni spune Marc Pemflinger, „prin meșteșug și cu șiretenie“¹²⁰).

Domnul jignit de acest atac în timp de pace se adresă căpitanilor imperiali din Cașovia, Pemflinger și Balthazar Bánffy, pentru a li propune să atace împreună pe Zápolya, și ieși asigurată pe Petru prin Petru Gerendy că sînt gata. Zápolya se grăbi a oferi Domnului, cînd năvălirea părea iminentă, „restituirea castelului și alte danii mai mari“, ceia ce opri pentru moment pe Moldoveni¹²¹). Vodă însă încredința pe căpitanii imperiali că, dacă i se vor da 5.000 de galbeni și unelte de asediu, iel va trece munții. Ba încă, iel ar fi dispus, în cazul „unei expediții generale contra Turcilor“, să contribuie cu 40.000 de camenii aleși, cari s'ar întruni cu 20.000 veniți din Ardeal și cu 25.000 de Munteni, și ar putea pătrunde până la porțile împărăteștii cetăți a Constantinoplei, dar în acest caz ar trebui să i se deie pentru pregătiri 15.000 de galbeni. Ofertele fură reînnoite în Septembrie prin Matei Vistiernicul, care veni la Oradea-Mare pentru Unguraș și vorbi cu Archiepiscopul de Lund¹²²).

Dar Imperialii nu crezură în sinceritatea ofertelor, banii nu se plătiră și, înduplecat de soliile Ardelenilor, Petru-Vodă rămase în țara lui, unde o mare furtună iera să-i desrădăcineze în curînd Domnia.

În acest an fatal 1538, Petru se întîmpină la Suceava în ziua de 3 Mart, cînd serie orășenilor din „cetatea noastră a Bistriței“ pentru niște „minciuni“. În curînd începea lupta cu Polonii, și în Iulie Sultanul Soliman iera în Moldova. Campania Padișahului am schițat-o aiurea¹²³). Domnul, învins

fără a da lupta, fugi, și prin pasurile Carpaților apucă drumul „moșiilor“ și „ocinelor“ sale ardelene. Cronica ni spune că iel trecu hotarul la 18 Septembrie și rătăci prin potecile Carpaților șese zile.

Datele cronicarului contemporan intercalat de Ureche în narațiunea sa sînt absolut exacte. La 27 Septembrie, Judele din Vașarheiū, în Secuime, împărtășia colegului său din Bistrița că fugarul sosise în cel d'întăiū oraș Joī înaintea de amiazi, la 26, cu un magnat din Ciuc, „prietenui mieū, care-mi spuse aceasta în taină“. Judele, surprins, chemă pe Bernard Tamásy pentru a se înțelege cu Vodă. Prînziră cu toți la acesta din urmă, și Judele dădu oaspeților vin din pivnița sa. La 27, foarte de dimineată, pribeagul apucă spre Ciceiū, fără ca nimeni să bănuiască prezența lui în oraș, nimeni de cît prietenii, Judele și diacul care redactă această prețioasă scrisoare. Din cronică știm că Petru ajunse la Ciceiū, a doua zi, la 28, „și închise porțile“.

Căci și avea de ce să le închidă. De la un dușman trecuse la altul. Primind neașteptata veste de la Vașarheiū, Bistrițenii trimeseră ștafetă la rege, la Zápolya adecă, și acesta răspundea imediat, din Cluj, la 1-iū Octombrie, arătîndu-i că în privința întrebării „dacă trebuie să te duci la dînsul cînd te va chema“¹²⁴), îi trimete dezlegare prin tezaurariū. Tezaurariul, Martinuzzi, venia însă cu trupe, și iel puse asediul înaintea castelului.

La 5 Octombrie, lagărul episcopului, rezervat și iel, după o carieră de măriri, pentru o soartă tragică, se găsia lîngă Reteg, și de aici iel ordonă Bistrițenilor foarte sever să nu lese pe nimeni a

trece în Moldova. La 7, trupele regale, supt comanda lui Martinuzzi: „fratele Gheorghe“ și a Voevodului Ardealului, Emeric Balassa de Gyarmath, ierau supt Ciceiū, și comandanții trimeteaū niște „Romîni“ în Moldova, probabil pentru a spiona retragerea Turcilor.

Cronica ni vorbește de planul nelegiuit pe care-l formară pentru a-și da stăpînul în mîna Ardele-
nilor, lui Zápolya pîrcălabul Simion — Simion
Drașin, pe care-l cunoaștem — și „Vlădica Ata-
nasie“. Și acest Vlădică, un Vlădică-soldat, se
întîlnește în documentele bistrițene, ca șef mili-
tar, în 1529. Decît să admit că ie un episcop din
Moldova, aș vedea mai degrabă într'însul succe-
sorul aceluī Vlădică ardelean „Layr Iowan“ (Ila-
rion?), care ceru în 1523 confirmarea privilegiilor
acordate odinioară călugărilor din mănăstirea *ar-
deleană* a Bistriței, cari „trăiaū în păduri, după
norma veche grecească a Bisericii, departe de fu-
mul cetăților“¹²⁵). Acest episcop ortodox din vidic,
deosebit de episcopul ortodox al Ardealului ca și
de cel ortodox al Maramureșului, se dovedește
din documente și pe vremea lui Ilie-Vodă.

Trădătorii fură aflați de Vodă și goniți, dar iel
trebui să se predeie, și cît putuse lua cu sine mul-
țami lăcomia soldaților lui Martinuzzi. Aflînd însă
de supunerea aceasta, Zápolya porunci Bistrițeni-
lor, din Sibiiū, la 20 Novembre, să libereze averile
Moldovenilor oprite în cetate, precum și persoana
unuī „oare-care Luca Moldoveanu“.

Petru rămase în Ciceiū, rămase ca prins de răz-
boiū. I se dădea însă voie să scrie, precum scrise
în ziua de Sf. Nicolae Bistriței, scuzînd de vina
omorului lui Wolfgang pe Toma Pielariul. Ba încă,

iel păstră și autoritatea asupra oamenilor săi, arestînd, cum anunță la 15 Decembre Bistrițenilor, la cari se află femeia și averile lui Ioan Diacul, pe acest diac, ca „trădător“.

În Cetatea-de-Baltă se stabilise un nobil ungar, în Unguraș, unde iera pe atunci un „castel nou“, întîlnim în 1539 pe Ioan Zalancy, care se interesează și dă ordine la Bistrița în afacerea lui Ioan Diacul, a cărui avere se restituie, din ordinul regelui, în Septembrie. Dacă Ioan ie același cu Ioan fost Cămăraș de Rodna, prigonirea lui se explică printr'aceia că acest Ioan făcuse pe Petru a vărsa la Roman sîngele nevinovat al lui Wolfgang, pîrîndu-l că l-a amenințat cîndva „că-l va lua cu oaste din Rodna și-l va duce de păr la Bistrița“.

În 1539, z9 Ianuar, avem o declarație a lui Petru în această din urmă afacere, dată din Turda, unde decî i se permisesese a merge. Dar trebui să se întoarcă în Ciceu, și aici stătu iel până ce Sultantul, a căruia îndurare o ceruse mazilul, îl reclamă energetic.

Luîndu-î Ciceiul, unde fu instalat ca pîrcălab Ungurul Cristofor Nagy, Zápolya-și trimese decî musafirul la Poartă. La 2 Ianuar 1540, iel însărcina cu darea cheltuelilor de drum: 200 de galbeni, „în aspri“, pe Bistrițeni. Vodă-și lăsase Doamna și copiii, cei doi băieți cari domniră și cele două fete, la Ciceu. Cu dînsul lua numai pe casnicul său Grigore, un Sas, care-și lăsă și iel fata la Bistrița. Îi însoția un om de al regelui, Ioan Nagy, din Timișoara, căruia Bistrițeniî trebuiră să-î deie, pe acest drum de iarnă, o șubă: „unam subam mardurinam“.

La 2 Februar, Domnul iera la Caransebeș, voios de cale și nădăjduind lucruri bune. Iel scrie de

acolo Bistriței, rugînd pe „bunul său prieten“ Toma Boldorffer „să se sîrguiască pe lîngă copiii și soția noastră, ce li va fi nevoia, ca să li se deie și lor ceva bani din cenzi; și să aibă și grijă de cai“¹²⁶), termină războinicul Voevod.

La 23 Iunie în fine, Petru iera în Constantinopol. De aici înștiința pe Boldorffer că l-a primit bine Împăratul și Pașii, „și nu ni lipsește nimic“, Nădăjduiește „că lucrurile se vor schimba în curînd“. „Și te rog pe Dumnezeu pentru cai să te sîrguești și cu ce poți să faci bine nevestei și copiilor, cu hrană și alte cele; pentru care vei fi plătit“¹²⁷). Mîndria-i revenise acum: „Căci vom fi acela ce am fost și încă mai mult decît atîta“¹²⁸).

Cel ce aducea scrisoarea împreună cu acelea către familie și către Bistrițeni iera un Grec, Toader, în care Domnul nu prea avea încredere, de vreme ce ruga pe Boldorffer să-l oprească de a trece în Moldova sau aiurea și să-l trimeată înapoi cu răspuns. Toader luă de la Doamnă inelul de aur pe care Caterina-Elena¹²⁹) îl trimitea soțului ieii îndepărtat, primi de la dînsa banii de drum și alții pentru fir de aur, și se opri la Bistrița.

La 12 Septembrie, Petru scria din nou de la Constantinopol confidentului său, mulțămindu-i pentru îngrijirea familiei. „Avem nădejde la Dumnezeu“, spunea iel, „că milostivul nostru stăpîn Împăratul nu ne va lăsa fără o bucată de pîne“¹³⁰).

Atunci, la primirea noilor scrisori de la soțul ieii: „Măria sa Petru Voevod al Moldovei, domnul și bărbatul meu prea iubit“¹³¹), Doamna se plînsese din Ciceiu, în Mercurea de *Quatember*, Bistrițenilor pentru Toader și ceru restituția inelului și cheltuielilor. Multă vreme încă iea nu primi știri de la soțul ieii, și vedem la începutul anului 1541

pe castelan cerînd ştiri despre Ştefan-Vodă şi „Măria sa Petru-Vodă, pentru că Măria sa Doamna Mării Sale mă roagă să întreb de dînsul, fiind-că mult se întristează“¹³²).

În Ianuar 1541 însă Petru iera restabilit în Domnie, mulţămită acelora dintre boierii moldoveni — între dînşii Trotuşan şi Mihul — cari înlocuise pe „Turcul“ Ştefan-Vodă prin Alexandru, impuind acestuia ca program de Domnie alianţa cu creştinii şi reluarea Bugeacului uzurpat de Sultan. Într'o scrisoare datată din Silistra (Dristor), „la Vadul Dunării“, 28 Ianuar, Voevodul scrie prietenului său Boldorffer că ie „sănătos şi vesel“ („frysch und gesundt“). „Împăratul cel neînvins, domnul nostru atot milostiv şi prea-înnălţaţii paşi, domni noştri milostivi, ni-aŭ dat înapoi Moldova, ţara noastră, în tocmă cum am avut-o şi înnainte (ceia ce, ca hotare, nu s'a întîmplat) şi, pe de-asupra, ceia ce ţineam înnainte în Ardeal“¹³³). La 9 ale lunii a plecat din Constantinopol cu 3.000 de ostaşi ai Curţii, Spahii şi Ieniceri, cu pompă mare. Pe cînd o altă oaste, de rezervă, se formă în urma sa, iel a ajuns la Dunăre în ziua de 23 şi speră a fi în curînd la Suceava.

Petru iera nemulţămît de Bistriţeni. În aceeaşi scrisoare din Silistra, iel cere a se încredinţa Doamnei cenzul, pe care-l ceruse în zădar, de la Turda, pe cale. Iel mai poşteşte 4.000 de florini, pentru a plăti pe Turci, „căci trebuie să luăm oastea de Curte a Împăratului până la Suceava“. Se mai roagă şi pentru „grija calului“ şi se plînge de zvonurile rău-voitoare răspîndite asupra-î: „Am înţeles că s'a zis că noi am murit, dar Dumnezeu ni va mai da zile încă!“¹³⁴).

Calul fusese luat însă de Majláth, calul „Peyloo“,

de care atîta se îngrijia Voevodul; cenzul nu se plăti, cetățile ardelene nu se restituiră. Abia dacă familia domnească fu restituită și dacă Bistrița dădu înapoi averea unui Moldovean, pentru care dă chitanță trimesul domnese, „Toma zugravul din Suceava, Curteanul Mării Sale Petru Voevod al Moldovei“.

„Cearta“ cu Bistrița și cu Majláth, opera de răzbunare, începu îndată, și pentru aceasta uită un moment Domnul dureroasa rană a pierderii Bugeacului. La 20 Mart, din Cluj, Voevodul ardelean scrie Sibienilor că Petru înfățișează reclamații, pe care iel nu le cunoaște, Bistrițenilor, că unii dintre aceștia țin cu iel și trebuie decî invitați de conationalii lor a nu trăda cauza comună.

Trei luni după aceasta, Majláth iera la Făgăraș, unde aștepta pe dușmani: Petru-Vodă, Balibec Radu-Vodă al Munteniei. Neprevăzîndu-și soarta, iel scrie la 18 Iunie Sibienilor că Petru are praf din destul „și vrea să ieie Bistrița și celealte castele ale reginei“ (Izabela, văduva lui Zápolya ¹³⁵). Dar, la 20, Majláth iera bătut pe neașteptate, prins și expediat, cu toate stăruințele Sașilor, la Constantinopol ¹³⁶).

A doua oară în cursul aceluiași an, în Septembrie, iarăși din ordinul Sultanului, Petru străbătu în Ardeal. Iel merse arzînd pînă la Cetatea-de-Baltă pe care o ocupă, stînd acolo șese zile. Întorsul și-l făcu prin Bistrița și Cîmpu-lungul Bucovinei ¹³⁷).

Dar Petru iera hotărît să-și recapete domeniul ardelean. Iel îl ceru în dieta din 1542 ¹³⁸), și, fiind refuzat, se găti de o nouă năvălire. În ziua Nașterii Sf. Ioan (24 Iunie), Martinuzzi, înștiințat, iera la Unguraș și dădea de veste Bistrițenilor să-și apro-

vizioneze iobagiî și să se apere la nevoie, căci Moldoveanul vrea să intre în Ardeal, de și fără voia Turcilor. În Unguraș, castelanul rămăsese Paul Bank, și calul lui Petru, celebrul cal, nu se restituise, precum se vede dintr'o scrisoare a „fratelui Gheorghe“, dată la 29 Decembre, din Gileu.

La 17 August, din „noul Unguraș“¹³⁹), Vice-Voevodul Ardealului, Ladislaŭ Mykola de Szamosfalva, contele de Rodna („comes minerarum“), Pavel Murány de Thornă și Bank, pîrcălabul noului Unguraș, scriu Bistrițenilor că Petru trebuia să năvălească după Sîntă-Mărie (15 August). Pe de altă parte, la 10 Octombrie Brașovenii scriau că Petru va fi fost în ziua de 9 la Bacău, „oraș departe patru mile de Trotuș“. La Trotuș însă nu ajunse decît la 16.

În ziua de 20 Novembre, în fine, aflăm pe Voevod, cu lagărul său, întîiu la Mihalești și apoi la Pintic. Iel trimete la Bistrița pe bărbierul Ștefan, care avea o daraveră cu un nobil, și, împreună cu dînsul pe Gheorghe, pîrcălabul de Cotnari. La 23 în zori, tabăra domnească se afla la Beșeneu, și de aici pentru a doua oară trimese Petru la Bistrița pe pîrcălab, cu care merse de astă dată și Păharnicul Petrașcu. Se pare că Gheorghe plecă numai a doua zi sau că, la 24, iel căpătă o nouă misiune la Bistrița, împreună cu Postelnicul Hrăbor și cu notariul Gheorghe. La 24, în sfîrșit, Moldovenii se găsiau „lîngă Bistrița“, și de aici fură expediați în misiune la Bistrițeni Gheorghe Comisul, Gheorghe Sebessy și Baran Diacul.

A doua zi, Petru-și trimise cu un potcovar calul, care șchiopăta, pentru a i-l . . . drege orășenii și expedia, „în mare grabă“, pe sluga sa

Luca, cu o chitanță. Dar la 30 Voevodul începuse acum retragerea, și-l găsim în această zi la Beșeneu iarăși, de unde pornesc spre Bistrița niște boieri cu o înștiințare. Îl silise să plece apropierea lui Martinuzzi, care ajunsese abia la 30 Noiembrie în Bistrița, când Moldoveanul plecase de mult, nesupărat de nime¹⁴⁰).

Și nici în 1543 nu fu pace. Martinuzzi iertă în post Bistrițenilor 200 de florini din datoria de 2.000 a cenzului Sf. Martin — care li se cerea deci din două părți —, și aceasta pentru pagubele suferite de la Vodă. Dar, în curînd, iel trebui să vie iarăși să-i apere contra aceluiași dușman.

Totuși la început vedem încheindu-se un armistițiu între Petru-Vodă și ofițerii reginei. Aceasta anunță la 21 Ianuar 1543 Bistriței că s'a învoit cu turbulentul ieî vecin pentru schimbarea la sfîrșitul lunei, într'un loc de la hotare, a prinșilor, dintr'o parte și din alta. Castelanul Gurghiu-lui, Ioan Kezy, iera să comande trupele ce trebuia să asiste la schimbul acesta, și Bistrița fu invitată a-și da contingentul.

Din partea lui, Petru scrie Bistrițenilor în post, din Iași și din Huși. În această din urmă scrisoare (15 Mart), iel reclamă plata imediată a sumei de o mie de florini ce i se datorește, împreună cu un năvod lung de șei-zeci de coți. Pe unul din „prienii săi“, Bistrițeni, iel îl pofteste la 23 April (Hîrlău), ca să-și exercite meșteșugul în clădirea „unei cetăți zisă Soroca“. La 20 August, din Suceava, Vodă stăruie pentru un negustor, căruia vameșii Bistriței îi luase postavul, iar a doua zi iel trimete la orășeni pe Tomșa Sfîntul.

Cu toate acestea, datoria de o mie de florini nu iera încă plătită, și la 2 Septembrie, „Gheorghe

Fabri, notariul Domnului Moldovei“, adresă plîngerii, în numele acestuia, amintind că în anumite timpuri Vodă poate folosi și strica mult orașului. „Mulțămiți-I Dumneavoastră“, scrie notariul, „pentru că, după Dumnezeu, la dînsul puteți avea crezare și ocrotire.“

Bistrițeniî ierau bănuși de înțelegere cu Petru, — de și, dărîmînd suburbiile după plecarea lui în 1542, ieî luase măsuri pentru un nou atac, — cînd acesta puse, în toamnă, din nou în mișcare trupele sale. La 5 Octombre, Izabela credea că Petru asediază „cetatea noastră Ciceiu“ și convoca țara în cîmpul Cristiș de lîngă Turda.

Știrea primită de regină era prematură. Încă la 21 ale lunii, Domnul iera la Suceava, de unde trimetea la Bistrița pe Cristea Orăș („Orrosch“) ¹⁴¹), cerînd locuitorilor a nu se potrivi lui Paul Bank din Unguraș, șeful avangardei regale, și să trimeată proviziile la „cetățile noastre ce le avem acolo“. În realitate, Petru stăpîniă de fapt numai Rodna, ai cărei orășeni vorbesc în Septembre de „domnul nostru prea milostiv, Petru-Vodă al Moldovei“.

Dar la 16 ale lunii năvălirea se făcuse. Din Gileu încă Martinuzzi anunță, la 30, trimeterea lui Bank și sosirea sa apropiată, cu tunuri și Sîrbî, pe cari-î aștepta să-î vie din Ungaria. Moldoveniî intrau pe încetul, „cîte patru, cîte șese“, supt supraveghiarea priceputului Vistier Matei.

De și făgăduise să vie de astă dată înnaintea Moldovenilor, se pare că Martinuzzi-î scăpă și acum. La 10 Novembre, iel iera abia la Gherla, de unde îmbărbătează pe Bistrițeni. „N'aveți de ce vă teme despre Petru-Voevod, căci avem noi grijă, și cu ajutorul lui Dumnezeu nu ni va ieși

din țară așa de nesupărat ca anul trecut¹⁴²⁾. Și aceasta o asigurare zădarnică.

Lunga ceartă pentru stăpînirea Ciceiului și Cetății-de-Baltă se mîntui în sfîrșit la 1544, doi ani înainte de moartea lui Rareș. La începutul anului (Hirlău, 21 Ianuar), acesta vorbea într'o scrisoare de protestare de „vizita ce o făcuse Bistriții acum un an“ (*vor eyn Jor*) și cerea datoria cenzului, scăzută de bunătatea lui de la 1500 la 1000 de florini. „Oare socotiți că nu veți mai avea nevoie de mine?“ esclama Domnul în scrisoarea, pe care o aduse tovarășul de drum la Poartă în 1538, Grigore Rosenberger.

În Iunie, Moldovenii trecură iarăși munții și asediară Ciceiul. La 14, Martinuzzi vorbește Bistrițenilor de „niște rău-făcători din părțile Moldovei, cari s'au ridicat și caută a pune mîna pe cetatea Ciceiului“¹⁴³⁾, prea slabă pentru a rezista. Episcopul-tezaurariu trimise pe Bank, castelanul „cetății noastre Ugwar“, și ceru de la Bistrița o sută de oameni: jumătate pușcași, jumătate cu unelte de fier și provizii, cari să se trimeată la Deș.

Dar puține zile după aceasta socotelile sibieni vorbesc de ordinul ce dase regina de a se dărîma și Ciceiul și Cetatea-de-Baltă. Bistrița și Mediașul dădură salahorii, și din niște anale secuiești avem dovada că Ciceiul a fost dărîmat, iar teritoriul dat Domnului Moldovei¹⁴⁴⁾. Că Cetatea-de-Baltă fu dată lui Petru se vede din aceia că iel arestează aici un individ în 1545. Vodă avea ast-fel ceia ce ceruse, fără ca stăpînirile lui ardelene să mai poată fi primejdioase pentru liniștea și siguranța provincii.

Cu aceasta începu o perioadă de liniște pentru bătrînul Domn și pentru încercații lui vecini. Îm-

păcat cu Martinuzzi, iel primește în Octombrie 1545 un sol de la acesta: Ioan Drawa. De la Bistrițeni cere în Februar un meșter „pentru a înălța o biserică așa cum ie Mitropolia din Suceava“, făgăduind că meșterul nu va fi oprit după ce-și va isprăvi lucrul și că va fi bine plătit de Domnie „și de vlădicii noștri“.

Clădirea de biserică ocupă pe Domn în ultimul an al vieții sale. La 9 Februar 1546, îl vedem scriind Bistriței pentru a reclama pe arhitectul „zidariul“ Ioan, Hans Maurer, în limba lui natală, care, primind 1500 de florini sau 18.000 de aspri, pentru a face „o biserică de piatră“ în Suceava, fugise. „Biserica s'a năruit, ci am săpat altă temelie și am făcut altă biserică, în alt loc“, precum a mai făcut în viața lui multe altele (Suceava).

Ioan însă se temea de pedeapsă dacă se va întoarce, și de bani nu se îndura să-î deie înapoi, cum cerea Voevodul. Acesta-l cere din nou în post, din Huși. Data aceasta, are nevoie de dînsul „pentru a-î face o biserică la Roman; nu ca să lucreze iel la dînsa, ci ca să arăte celorlalți pentru că ai noștri nu știu să clădească după obiceiul de la voi“. Cînd va mîntui lucrul, va putea să plece. „Căci ce avem noi cu moartea lui? Ferească Dumnezeu! Bună biserică am mai clădi, vîrsînd sînge nevinovat! Frumos lucru ar fi și acela!“

În Iunie, arhitectul cu pricina nu venise, dar Domnul lucra înnainte la biserică, strîngînd pentru săvîrșirea lor o oaste întregă de lucrători, al căror număr punea în grijă pe vecinii din Ardeal.

La 2 Iulie, Domnul iera la Hîrlău, unde primi un dar de cireșe al Bistrițenilor și le mulțămia: „dar n'am pus gura pe dînsele“. La 19, iel se

suise până la Botoșani, de unde recomandă pe noul episcop al vidicului bistrițean, Tarasie, „mai mare peste toți popii romîni din ținutul vostru, precum aū mai fost alții și înnainte“¹⁴⁵).

Moartea-l găsi la Roman, în Octombree, și nu în Septembrie, cum spun cronicile¹⁴⁶). În ziua de 4 Mart, iel scrisese Bistrițenilor, din Roman, pentru a căpăta trei „zidari“. La 16 Septembrie, iel se plînge iarăși de purtarea lui Haus, jurîndu-se „pe sufletul copiilor săi,“ că, dacă meșterul va veni, nu va fi oprit; cît despre jurămîntul ce se cere pentru aceasta de la Matei, vameșul de Suceava, „ne-aū crezut Împărații și Craii, și se poate ca jurămîntul unuia ca acela să fie mai mare decît vorba noastră!“

La 1-iū Novembree, Ilie, trimețînd solii în Ardeal cu vestea Domniii sale nouă, scrise la rîndul lui în afacerea lui Ioan fugarul.

Până la 1550, noul Domn nu călcă pămîntul Ardealului. Împărțim relațiile dintre iel și Bistrița între 1547 și 1550 în: ambasade, cereri de meșteri și măsuri relative la aceștia, și afaceri ardelenene, privitoare la Rodna, la Feldra și alte posesiuni ale Voevodului dîncolo de munți.

În 1547, la 13 Ianuar, din Suceava, Ilie scrie Bistrițenilor pentru o reclamație privată. La 13 ale lunei următoare, din Iași, iel trimete la dînșii pe Matei, vameșul de Suceava.

În Mart, iei trimet celor doi Voevozi (Ilie și fratele lui, Ștefan) și boierilor, prin pîrcălabul Grigore Torocki, cupe, linguri, un pîmnal, cuțite. În serbătorile Paștilor, se face Domnului un prezent de prune. În Septembrie și Octombree, iarăși solii și daruri.

În postul anului 1548, din Vaslui, Ilie-Vodă mulțamește pentru daruri și trimete la Bistrița pe dregătorul Grigore. La 2 Iulie, pleacă spre acest oraș, din Suceava, Ioan Moțoc, „îngrijitorul Curții domnești“ (rudă cu Gheorghe uricarul)¹⁴⁷) și Teodor „Bolos, cancelariul“. În August sosește în Moldova un sol bistrițean, urmat îndată de soliți lui Martinuzzi. Ba la începutul lui Octombrie aflăm și trimeși munteni în oraș.

În fine, în Novembre porni din Roman ambasadorul moldovean „Moțoc Vornicul“, același cu Ioan Moțoc. La 7 Maiu din anul următor („din orașul târgul Iași“ [*sic*]), Ilie scrie orașului pentru o afacere privată. Bistrițenii îl cinstiră, ca de obicei, cu cuțite și... cireșe.

Afacerea cu Hans Maurer continuă, pe de altă parte. La 7 Februar 1547 (Iași), Domnul se plînge că s'a permis lui Hans a trece din Bistrița la Sibii, de și averea i se sechestraseră. La această plîngere se adause în curînd alta. La 11 April 1548 vedem pe Ilie plîngîndu-se (Huși) în privința meșterului zidar Luca. Acesta nu voia să vie să gătească „biserica noastră din Roman“, „pentru că episcopul se purtase rău cu dînsul și nu-i dăduse de mîncare și băutură“. Reclamîndu-l prin Visternicelul Bălțat, Domnul asigură că nu-l va mai lăsa în sama „Vlădicăi“, ci a unui boier, care-l va purta de grijă. Cătră sfîrșitul anului (20 Decembre: „din orașul Neamț“). Ilie, afirmînd că și Luca a luat bani înnainte, trimete un om al său pentru a vinde casa lui Hans. Casa fu vîndută la 13 Ianuar următor lui Paul Budaker, dintr'o familie patriciană a Bistriței, și se eliberă lui Paul o diplomă solemnă din Suceava, la 3 Februar 1549. Chitanța pentru plata banilor o dădu în nu-

mele Voevodului, Petru Ușerul, de față cu Cristea Cernat și Lazăr Albert („Albyrt“), Saceveni.

Abia suit pe tron, la 6 Decembre ¹⁴⁸) 1546, Ilie mustra pe Bistrițeni (Suceava) că vrea să profite de moartea lui Petru: „părintelui nostru“. „pentru a răpi satele noastre din ținutul Rodnei; ceia ce nu se poate... Dumnezeu ne-a ales Domn și boierii a toată țara noastră, cu voia Mării Sale Împăratului“ ¹⁴⁹) și ie hotărât a urma exemplul tatălui său în apărarea și „augmentarea“ țerii sale, fără a călca datoriile de bun vecin. „Dar, dacă va face cineva lucruri ce nu se cuvin, trăesc încă soldații țerii noastre; vom ținea ținutul tatălui nostru: cu cei buni, vom fi bun, dar ne vom împotrivi mereu vrăjmașilor ¹⁵⁰)“. La 18, într'o nouă scrisoare, din Suceava, Ilie preciza: iera vorba de vexarea supușilor săi din Feldra și de introducerea de șpani bistrițeni în „bunurile noastre“. În Rodna pe acest timp stătea un Cămăraș domnesc, cu numele de Ioan.

Trimes de Bistrițeni la șpani și de aceștia la Bistrițeni, în afacerea Feldraoanilor, Domnul se plinse din nou la 6 Ianuar 1547 (Suceava). La 22 Iunie, îl vedem trimețînd din acelaș oraș pe Matiaș Greb, „ca din partea Rodnei“.

Conflictelor continuă. Bărgăoanii Bistriței năvăliră asupra supușilor vecinii ai Domnului, uci-gînd cinci dintre ei, și Ilie ceru anchetă (Roman, 14 Novembre). În schimb, Rodnenii par a fi călcat în 1548 hotarul la Iad, după scrisorile ale Domnului din Iași, 19 Octombore.

În 1549, Ilie revine asupra afacerii Bărgăoanilor, cu amenințări de răzbunare. Feldraoanii se plinseră din nou pentru persecuții, și se trimese Ioan Ușerul pentru a cere situația de supt Petru-Vodă.

Același sol mai merse odată în August pentru a spune Bistrițenilor că Ilie nu primește mediația lui Martinuzzi pentru hotarele Feldrei, care trebuia să rămâie așa cum le-au fixat supt Petru-Vodă regele Ioan, apoi fiul lui și „fratele Gheorghe“.

Cum se vede, Ilie, cu toate cireșele și cuțitele, nu prea trăia bine cu Bistrița. În 1550, fu mai rău și decît atîta.

La început vedem („din orașul nostru Bahlu“) pe Ilie recomandînd Bistriței pe un nou episcop al Vidicului: „Am trimes pe acest cucernic părinte Gheorghe *de Rhew* ca să-l întăriți și să-i dați scrisori către țeranii din ținutul Bistriței, cari țin legea grecească, pentru a-i da venitul și a asculta de dînsul, făcîndu-i cinste, pentru hatîrul nostru și al buneii vecinătăți¹⁵¹⁾“. La 9 April, Domnul cere a se da voie supușilor săi din Rodna să vie la Bistrița.

Dar Ardelenii luaă măsuri pentru apărare. Iei cerură în vară Cămărașului Ioan de Rodna să ajute, ducînd pe apă, pînă la Bethlen, lemne tăiate în munți, „clădirea Cetății Nouă“ (Gherla)¹⁵²⁾. Lemnele acestea le tăiau Grigore Pîrcălabul și oamenii din Bistrița. Rodnenii, asigurînd „că bucurosi ar asculta de Măria Sa episcopul ca și de Domn“¹⁵³⁾, pretextară la 4 Iulie că acest serviciu nu se poate face deocamdată, oamenii fiind la cosit și la secere.

Ilie ceru lui Martinuzzi, care se dase cu totul în apele imperiale, să se împace cu regina, stăpîna lui legiuită, fără de care, după ordinul, după „hochimul“ se zicea atunci, al Sultanului, va năvăli în Ardeal și va ierna chiar în provincie.

La 31 Octombrie, Izabela schimba ziua fixată

pentru dietă, din cauza intrării în Transilvania a Turcilor și a trupelor române. Cele moldovenești ierau comandate de Voevodul Ștefan, fratele lui Ilie, care, acesta, iera demoralizat cu desăvârșire. La 1^{iu} Novembre, trecînd prin pasul sudic, acesta se găsea la Brețc, dar, simțindu-se prea slab, iel se întoarse după două-spre-zece zile, fără a merge asupra Brașovului¹⁵⁴).

Cît despre Ilie, iel se afla la Suceava în ziua de 13 Decembre, cînd trimese la Bistrița pe „dregătorul nostru Petru, mai mare peste ținutul nostru al Cetății-de-Baltă“. Orașul îi primi bine solul, precum nu uitase, în Novembre, să-î facă darul obișnuit de cușite.

Anul 1551 nu aduse, cum se credea, o năvălire moldovenească în Ardeal, dar în Moldova se petrecură lucruri de cea mai mare însemnătate, care sînt puse într'o lumină cu totul nouă de corespondența bistrițeană.

Vedem întâiu pe Ilie plîngîndu-se din Iași, la 14 Iunie, pentru paguba făcută unui supus din Valea Rodnei; scrisoarea pomenește și pe „Vasco, care fusese Cămăraș în Rodna“. Vasco iera un Stroici, și-l înlocuise propriul său frate. Căci la 2 Mart „Ioan Stroici, Cămăraș de Rodna, și cele-lalte“, scrie pentru o restituție la Bistrița, pomenind și pe „fratele său Vasco“.

Nu numai Rodna continua să fie a Moldovenilor, dar minele de aici aparțineau Domnului. Din Suceava, la 10 Maiu, Ilie arată la Bistrița că nu s'a făcut grîu în acest an „în ținutul nostru al Ciceiului“, așa că n'are ce da „la Rodna, lucrătorilor noștri“ și cere orașului a încredința Cămărarului două sute de măsurî de grîu. Însă guvernul

ardelean întreținea tot la Rodna *bănarî*, „monetari“, cari băteau banii provinciei din aurul și argintul exploatat pe sama Moldovei. Ast-fel la 5 Iunie, „fratele Gheorghe“ vorbește Bistrițenilor de „banii falși“ ce se bat. „În privința Cămărașului vom lua alte măsuri [se va plînge adecă Domnului], iar pe bănarîi Rodnei, cîți sînt, să-i prindeți îndată pe toți ¹⁵⁵“.

Am văzut că, la 10 Maiu, Ilie nu pornise încă spre Constantinopol spre a-și schimba legea, iel și favoriții săi. Cronica greșește decî data abdicării. Toate cronicile greșesc, întîrziindu-o, și data suirii pe tron a lui Ștefan, fratele „turcitului ¹⁵⁶“.

La 24 Maiu încă, acesta iera la Suceava, Domn. și se adresa Bistriței pentru un păstor care fugise cu oile „la un boier al nostru Mogîldea Logofătul ¹⁵⁷“. Tot la Suceava se afla noul Voevod și la 14 Iunie, cînd trimete la Bistrițeni pe boierul „Petru, dregătorul din ținutul Cetății-de-Baltă ¹⁵⁸“.

Acest „dregător“ (ne mai fiind castel, nu mai iera nici pîrcălab) amenința în Iulie pe Sibiieni ¹⁵⁹. Potrivit cu scrisorile Sultanului, se credea că o mare expediție va ataca Ardealul. Ilie, numit pașă de Silistra, ar fi fost, în planul lui Sofiman, unul din căpeteniile Moldovenilor. Încă la 25 Septembrie, se cerea Bistrițenilor să spioneze în Moldova. De și atacul ture căzu asupra Banatului Temișoarei, orașeniî nu căpătară voia de a-și retrage trupele de la pasuri „cît timp va ținea războiul“. La 2 Decembre însă, cu cîteva zile înaintea morții sale, episcopul Martinuzzi începea negocierî cu Ștefan-Vodă, prin solul său Francisc Dobokaj ¹⁶⁰.

Se știe că în 1552 Ștefan-Vodă făcu o expediție în Ardeal. Despre această expediție, începută și

sfârșită în Iulie, ca și despre evenimentele din Moldova în acest an ¹⁶¹), documentele bistrițene nu cuprind nimic.

La început avem câteva știri în socoteli: în Ianuar, o misiune în Moldova, cu darul unei cupe și un prezent de ciubote („sotularium“) lui Gheorghes, „scriitorul moldovenesc“.

La 1^{iu} Iunie, mănuși trimese lui Ștefan-Vodă, apoi, în aceeași lună prezenturi de cireșe și cuțite în Moldova. La 27, căciuli dăruite lui Ștefan, împreună cu o cupă.

Schimbarea de Domn să făcu în luna lui Septembrie. Domnia efemeră a lui Ion-Vodă (Joldea) n'a lăsat urme în corespondența și socotelile Bistriței. Din potrivă, cu Alexandru-Vodă Lăpușneanu relațiile fură, de la început, dese și intime.

Se pare că Alexandru se refugiase în Ardeal pe timpul când iera numai Petru Stolnicul și că partida imperială, contra căreia făcuse, din ordinul Turcilor, Ștefan-Vodă expediția sa din 1552, ajută trecerea fugarului în Polonia, unde-l aștepta sprijinul neoficial, dar foarte eficace, al ofițerilor de la graniță. În adevăr, la 4 August, socotelile noastre vorbesc de un dar făcut „lui Ion Diacul și Voevodului Alexandru trimes în Polonia“.

La 6 Septembrie, Alexandru făcea actul de îndatorire către Poloni. La 14, se afla la Bistrița moartea lui Ștefan. La 19, din Iași, conspiratorii seriau în Ardeal șefilor imperiali. La 26, Bistrițenii conduceau un sol al noului Domn la generalul Castaldo, iar la 24 Octombrie un altul. La 19 Noiembrie, în fine, ieși făceaui daruri lui Alexandru.

Acesta-și anunțase suirea vecinilor la 12 Septembrie, din Hîrlău, trimetîndu-li pe Ion Cămăra-

șul din Rodna (Stroici). „Ci să știți Dumneavoastră că s'a sfârșit cu lotrul și dușmanul creștinilor și că și-a primit răsplata; de oare ce însă Dumnezeu ne-a chemat la moștenirea părintească, vom fi ocrotitor și prieten bun al creștinilor ¹⁶²)“. La 15 Noiembrie, din Suceava, iel scrie Bistriței pentru două care comdate de Ștefan-Vodă și pentru a i se da „șofran bun“ de două-zeci de florini. Iar la 24, „din cetatea noastră Botoșanii“, iel expediază spre vânzare „o sumă de porci și scroafe“, cerînd încă de la vecinî dregerea unui ceasornic stricat — primul caz dintr'o lungă serie — trimeterea unui maestru de ceasornice și plata unei sume de bani ¹⁶³).

Încă la începutul anului 1553, lucrurile mergeau bine. Din cetatea Iașilor, la 25 Martie, Alexandru cere a se deschide „granița Bistriței“, „căci Tatăl nostru cel din Ceriuri a ucis cu biciul ciuimii cîte-va mii de oameni în țara noastră, așa că nu putem lucra pămîntul fără ajutorul străinilor“. Ceasornicul de reparat și carele nu lipsesc din această misivă, și la 14 Mart vedem că și Brașovenii satisfac pasiunea cronometrofilului Voevod, care începu prin a iubi ceasornicele și sfîrși prin a tăia pe boierî, trimetîndu-i... un ceasornicar și... un ceasornic.

La 28 Iunie, Vodă ie în Hîrlău, de unde mulțamește Bistriței pentru daruri și anunță trimeterea la Sibiiu a Postelnicului Vărzarul, pentru vechia afacere a lui Hans Maurer. Carele sînt pomenite din nou printre dezideratele lui, și aceasta ie a doua pasiune a tînărului Neron moldovenesc.

De datoria lui Hans, pe care n'o acoperise deci vînzarea casei din Bistrița, aflase Domnul „din oarecare isvoade găsite în Vistieria noastră“ ¹⁶⁴) și, cu toate că architectul invoca boala sa: „spuînd că ie om

bolnav, arătînd că are beteşug la piept“, Lăpuşneanu ţinea ca iel să fie adus la judecată.

La 3 Septembrie — zvonul se răspîndise încă din August că „Moldoveanul va ieşi peste munţi“¹⁶⁵⁾ — Alexandru ie la Suceava, de unde trimete Bistriţenilor oi de vînzare, cu casnicul Grigore Brănişor („Branischar“).

Însă la 29 se închid pasurile de Ardeleni. Călări şi pedestri sunt trimişi de Voevozii imperiali, Kendy şi Dobó, la Bistriţa. Domnul trecuse, iar pe la Trotuş, prădase prin Ciuc, se ridicase până la Bistriţa şi apucase, cam grăbit — Voevozii pretind că şi-ar fi lăsat, urmărit de Unguri bagajele — „drumul Sucevei¹⁶⁶⁾“.

Iel recuperă, după cît se vede, Cetatea-de-Baltă, unde aflăm ca dregător în acest an pe Ioan Clejan („Glesan“)¹⁶⁷⁾ şi puse mîna poate, la întors, pe Bethlen. Căci în Octombrie, la început, vedem pe Voevozii asediind castelul, pe cînd puneau să se închidă pasul Rodnei şi să se spioneze de Bistriţeni cele ce se petreceau în Moldova. Asediul continuă la 14 Octombrie, şi arme se luaŭ de la Bistriţa. La 27 încă, unul dintre Voevozi, Dobó, iera „în lagăr“ şi spiona pasurile. La 14 Novembre, Dobó scrie iar la Bistriţa, cerînd, „din lagăr“ scînduri „pentru această campanie“. Se zvonia, în adevăr, că Alexandru va reveni, dar aceasta nu se întîmplă.

În 1554 şi 1555, Alexandru, cu toate ordinele de la Turci, evită, precum făgăduise Polonilor şi Imperialilor, o nouă expediţie ardeleană¹⁶⁸⁾. În 1555, întîlnim o întregă corespondenţă săsească privitoare la Ioan Maurer, care pretindea că Petru-Vodă îl ceruse pentru a afla unde sînt îngropate averile unor boieri şi că de aceia nu a venit în Moldova şi nu

va veni. Găsim, pe urmă, încă un fapt asupra relațiilor, foarte rare, dintre Bistrița și Țara-Românească: „Ioan Banul lui Socol, caimacamul Teriilor-Românești, Barbu Clucerul din Buzeu, fratele Dumisale Mogăi și Stoica, sluga comisariului Vlad“, dau în 1556 o chitanță pentru niște lucruri pe care le ridicase la Bistrița.

În 1556, Izabela fu restabilită în Cluj, de Alexandru și de vecinul său, Petrașcu-Vodă. De toate se făcură trei expediții, care atinseră toate teritoriul bistrițean. Așa, vedem la 16 Ianuar pe Nicolae Gereb de Szent-Mihály „conducătorul Moldovenilor și Muntenilor“, ales pentru această sarcină de Măriile lor (Regina și fiul ieii), anunțând Bistrițenilor că va trece prin Dipșa și Lechința și cerîndu-li a găti proviziile „pentru ca să nu fie și mai apăsați săracii voștri“.

În Maiu, Vornicul Moldovei, apoi Domnul apărură la Brețe și pătrunseră în Țara Bîrsei, pe cînd alte trupe moldovenești treceau pe la Rodna și Bistrița. Alexandru-Vodă se întoarse tot în Maiu, dar în August se făcu o nouă și cea din urmă expediție, care conduse pe Izabela în capitala ieii. Venit prin Bistrița, Domnul Moldovei se întoarse, în Novembre, tot pe acolo ¹⁶⁹).

Și în 1557, Bistrițenii văzură ostași moldoveni în ținutul lor. La 7 Ianuar, întors în Suceava însă, Alexandru-Vodă anunța că, „tulburările fiind potolite“ și domnind pace și în țară, iel deschide în sfîrșit pasurile, la care Moldovenii nu vor lua decît vechile vămii. Din Iași, la 27 Maiu, iel reînnoia asigurările de prietenie pentru regină și supușii ieii și adăugea, cerînd... carăte (Brașovenii îi dară și un... bărbier, ceia ce arată că Domnul iera

bolnav), că, dacă va trece hotarul, iel nu va face rău nimănui. Mai târziu (6 August) găsim pe Vodă la Suceava, unde primi carătele, pe care, comandînd totuși un leagăn, le găsi scumpe, mai scumpe decît la Brașov.

În Iunie trecu la Bistrița Armeanul Ivașco din Lemberg, care mergea „în Rusia“, adecă acasă. În Iulie (12 Iulie; Iași), Alexandru scrie pentru alte cinci carăte, plus două lăsate în oraș „în anii trecuți“; ar prefera să plătească în boi. Iel pomenește argintăriile ce comandase la Cluj și anunță că în curînd va veni, pentru zidirea unei mănăstiri, „în munți, de către Bistrița“. Ie vorba de mănăstirea Slatina ¹⁷⁰).

Pentru carăte, Bistrițeniî cerură dezlegare de la regină, care li-o dete cu plăcere la 23 Iulie. La 29, Lăpușneanu se întorsese către Prut și scria din Botoșani explicînd că la Cîmpulung nu clădește alt ceva decît un adăpost pentru călători, „văzînd, în drumul nostru din anul trecut, locurile acelea în mijlocul munților și stîncilor“.

La 18 Septembrie, din Hîrlău („in civitate Bahloviae“), Alexandru se certa cu Bistrițeniî pentru prețul carătelor: la Brașov dă doi-spre-zece florinî și ieî cer cinci-spre-zece!

În curînd năvăliră Moldoveniî: Ștefan Chereny și Nicolae Erdély fură trimiși înaintea lor de regină la 5 Novembre, cu ordin către Bistrițeniî să deie proviziile necesare. A doua zi un sol iera expediat prin Bistrița în Moldova și la 11 pe aceeași cale fu expediat un sol moldovenesc pe care-l întovărășia Stanislas Nisowski, soțul Zamfirei lui Moise-Voevod ¹⁷¹).

Corespondența cu Moldova continuă, dar asupra expedițiilor însăși nu știm, în acest an, mai nimic

prin documentele bistrițene. Se pare că Alexandru scrisese însă Bistrițenilor o scrisoare amenințătoare, care se trimise reginei. Această explică la 15 Decembre că trebuie să fie o confuzie a notarului domnesc: „căci nici voi, nici alți supuși credincioși ai noștri n'aveți de ce să vă temeți de dînsul“.

Din alte izvoare știm că Moldovenii apăruse dincoace de munți prin Decembre. La 13 Ianuar 1558, Gereb, „furnisorul de provizii pentru trupe“, cere Bistrițenilor a nu provoca pagube prin retragerea în oraș a locuitorilor ținutului și a găti șese boi pentru Moldovenii ce vin. La această dată, aflîndu-se moartea lui Petrașcu-Vodă, oamenii lui Lăpușeanu *se întorceau*. Știm că șeful lor iera și acum Vornicul ¹⁷²). Cît despre Voevod, ieliera la 14 în Suceava, de unde scrie Bistriței pentru un currier trimis la regină. La 15, Gereb, care se intitulează, într'o nouă scrisoare către Bistrița, „călăuz al trupelor moldovene“, ajunsese cu oamenii Voevodului la Lechința. De aici, granița nu iera departe.

Alexandru iera bolnav. Boala de ochi, care trebuia să-l orbească în ultimul timp al vieții sale, se manifestase. Din Suceava, la 23 Ianuar 1558, iel multămește Bistrițenilor cari-i trimisese pe „chirurgul“, bărbierul Andrei. „Arătîndu-i beteșugul ochilor, pe care trebuie să-l tămăduiască“, Andrei recomandă pacientului ierburi de acele care cresc numai în luna lui Maiu, cînd se va întoarce înapoi cu dînsule. Cu doftorul împreună, pleca și un transport de „porci de vînzare, bine îngrășați“.

Boala reținea pe Domn în Suceava, în contra obiceiului, care aducea deasa schimbare de reșe.

dință a Voevozilor. La 30 Ianuar, iel trimete la regină pe Ușerul „Bolyam“, cu Logofătul lui Mircea-Vodă. La 2 Februar, iel expediază, cu slugi de ale sale, pe Ceaușul împărătesc Abdi, care porni apoi în Țara-Românească. La 25, iel trimete la Izabela pe Ușerul Bole (același ca și „Bolyam?“).

În primăvară se răspîndi zvonul că Moldovenii vor năvăli iar, din ordinul Sultanului, după Sf. Gheorghe. Bistrițeni primiră vestea de la Sibii în Mai și, ie confirmîndu-se, înștiințară pe regină. Alexandru trecu munții în cursul aceleiași luni, dar înainte de 1^{-iū} Iunie iel se întorsese îi dăduse drumul trupelor. Cauza retragerii precipitate n'o vedem, și Alexandru nu voise probabil decît să dovedească Sultanului că ține samă de ordinele lui¹⁷³).

La 20 Iulie, iel se afla iar la Suceava și mulțămia Bistriței pentru un butoiu de vin ce i se dăduse.

Expedițiile acestea se făcea pentru Izabela, totuși ie curios că, pe acest timp de prietenie cu guvernul ardelean, minele din Rodna fură pierdute. În adevăr, la 6 Octombore din acest an 1558, Izabela permitea lui Wolfgang Forster, fiul celui decapitat de Petru Rareș, să lucreze minele de aur ca și tatăl său, la Rodna: produsul îl va da „cimentului“ („cementum“)(?!) nostru și poruncește „credincioșilor noștri Cămărașilor și maieștrilor cimentului nostru, ca și judelui și juraților din Rodna“, să-l sprijine.

Înainte de a se încheia anul, Moldovenii făcură, în sfîrșit, încă o scurtă apariție, apucînd prin valea Mureșului, prin Hidveg, în Octombore, și frica de o întoarcere a lor perzista și în Decembre. Ba încă, în Ianuar 1559, Sibienii cereau Bistriței să se

supraveghieze mișcările Turcilor și Moldovenilor.

În acest an ie iarăși vorba de posesiunile ardelene ale Moldovei. În Ciceiū se găsia ca dregător moldovenesc Cristea Orăș, care-și dă titlul de „dregător al ținutului castelului pustiū Ciceiū, și celelalte“. Iel scrie din Reteg, unde poate rezida. Și tot din Reteg, Vistierul moldovean se adresează lui „Gechio“, pîrcălab de Rodna, spuind că a îndeplinit afacerile pentru care fusese trimes la Ciceiū. Acest „Gechio“ nu pare a fi un ofițer al Voevodului, ceia ce confirmă înstrăinarea neexplicabilă după materialul de care dispunem, a însemnatei și bogatei mine.

Dar un lucru ie sigur: că această înstrăinare nu rezulta dintr'o înțelegere a Voevodului cu Izabela. Din potrivă, Moldovenii se împotriviră în vara anului 1559 lucrului minelor în numele și în profitul reginei. Izabela, înștiințată de Bistrițeni, nu cedă (acum cînd nu mai avea nevoie de Alexandru). Iea cera socoteală vecinului pentru acest act de violență și răspunse ast-fel informatorilor ie: „Ci voi să nu încetați lucrul în mine, ci să lucrați și mai mult, spuind cui va veni să vă supere saū să vă oprească de la lucrul minei, saū va face alt-ceva, că noi vrem să avem grijă de acea mină, și vă vom apăra pentru aceasta cu ori-ce mijloace¹⁷⁴⁾!“ (15 Septembrie)¹⁷⁵⁾.

La 7 Februar 1559, din Iași, Alexandru expediază ca sol pe „Luca, pîrcălab al tîrgului [nu cetății] nostru Cetatea-de-Baltă“. La 31 Mart, iel iera la Suceava și trimetea 120 de „porci îngrășați, pentru vînzare“. La 22 April, din Hirău, iel mulțamește pentru vin și „Letzetten“, și împreună cu Domnul scrie cunoscutul auxiliar de mai tîrziu al lui Despot, Gheorghe de Revelles, oferind serviciile sale „națiunii

germane“. La 6 Mai, nouă scrisoare a lui Alexandru, preocupat de prețul mic al celor 195 de porci ce i se vînduse: mai puțin de trei galbeni părechia! Dacă lucrurile continuă așa, scrie Voievodul, și nu i se stimează porcii, va fi silit a închide pasurile. Urmează o scrisoare din Suceava, pentru paguba unui iobag din Cîmpulung (5 August).

Scrisoarea din 5 Iunie a Domnului, redactată de Revelles, ie scrisă: „la Orhei, lîngă rîul Nistru“. Ie iarăși vorba de... porci, în privința cărora a fost informată și regina. Alexandru face socoteală că, după cererea Bistrițenilor de a exporta animale îngrășate, a trimes șapte-zeci de boi, o sută de porci, alți 195. Porcii s'a vîndut cu cîte 70, 80, 100 de dinari, și iel n'a văzut nici bani nici fier, în schimb! În sfîrșit această istorie de porci se termină printr'o amnistie, dată de Vodă din Suceava, la 7 Septembrie.

La 27 Septembrie, aflăm pe Alexandru „în orașul nostru Hîrlău“ („in oppido nostro Harlo“), de unde trimete zece galbeni pentru a se cumpăra la Bistrița un vas de vin vechi, „fiind că ni ie foarte de nevoie la sfințirea unei mănăstiri“. Ie vorba de sfințirea Slatinei, săvîrșită de mitropolitul Grigore, la 14 Octombrie următor, cu o pompă extraordinară: „Iară la sfințenie“, scrie Ureche¹⁷⁶), „zic să hi fost preoți și diaconii o sută și șapte-spre-zece“.

Alexandru iera în drumul spre mănăstire la 5 Octombrie, cînd recomandă, dîn Roman, Bistrițenilor pe trimesul său Stroe Vistiernicul.

Pentru amănunte pitoresci, anul 1560 ie unul din cei mai interesanți. La început chiar, din Suceava, la 3 Februar, Domnul Moldovei anunță vecinilor săi din Bistrița că ie bolnav iarăși. „Zilele trecute“,

serie el, „ni s'a întîmplat din păcate de ne-am lovit la un picior, care s'a umflat și ne doare rău“. Sluga domnească Cristea ie trimeasă decî la Bistrița pentru a aduce de acolo „un doftor de-al nostru, saũ un bărbier“. La 5 Februar, tot din Suceava, Alexandru spune vecinilor săi a-i trimete trei-patru vase de prune uscate, bune, de Bistrița, pe care le va plăti: „pentru că se apropie postul, în care legea noastră și obiceiul nostru cel vechi nu ne lasă să mîncăm pește“. La 12 următor, din Hîrlău, iel trimete în grabă la Bistrițeni pentru niște lucruri. Tot din această veche reședință domnească a „Bahluului“, iel trimete înapoi, la 26, pe doftorul Bistriței, împreuna cu Cămărașul. Iel asigură că drumurile de comerț vor fi libere, permite exportul de boi din Moldova, oferind a primi ca plată postav și cere la urmă ca ai săi să nu fie tratați așa de „necreștinește“ de măcelarii din oraș.

Din Iași apoi, la 5 Mart, Domnul anunță vecinilor că se face pe încetul bine și mulțumește pentru daruri. Cinci zile după aceasta, din Huși, iel vorbește Bistrițenilor de „clădirile de piatră pe care vrea să le ridice în țara sa“ și chiamă meșteri neavînd destui în Moldova. Tot de acolo, la 22, iel trimete pentru a cumpăra postav, precum și lucruri de trebuință pentru o mănăstire ce face (Pîngărații): se mai pomenește de niște săpi cumpărate în oraș, și se cer o sută de „pergamente nepătate“; din scri-oare se mai vede că Alexandru mai vindea și vinuri la Bistrița.

Din Huși încă, la 6 April, Lăpușneanu cere pietrari, cel puțin două-zeci, pentru o fîntînă și alte lucruri ce face. Aceiași meșteri sînt ceruți și la 13 Maiu, cînd Alexandru arată și dorința de a

avea un vas de vin, pe care-l plătește două-zeci de ughi.

Până la 28 Mai, Domnul stătu „în cîmp“, poate pentru a supraveghia vre-un concurent de peste hotare (Despot, pe care-l adăpostise în 1558, dispăruse, în același an, pentru a îmbrăca rolul de pretendent). La 14 iel trimete pe Curteanul „Mandra“ ca să-î cumpere la Bistrița unt-de-lemn de mîncare. La 18, iel expediază, cu o scrisoare, iscălită de Revelles, ca secretar, pe doftorul Andrei, mirificul bărbier care-l tămăduise. La 28, iel mulțamește pentru vin și alte daruri, plătește niște funii și cere aramă pentru „lighene și clopote“.

Dar bărbierul fusese trimis prea răpede înapoi: vedem pe Alexandru-Vodă chemîndu-l iarăși, în grabă, din Suceava, la 7 Iunie. La 10, din același oraș, iel scrie Bistriței pentru un proces. La 24, pentru un Sava din Sucevița, care fusese prădat. La 30, iel recomandă pe postelnicul său, trimis la Sibiiu, probabil după doftorii, cu bărbierul Andrei. Acesta negrăbindu-se să se întoarcă, Vodă trimese după iel la Sibiiu pe Ionașcu Ușerul, anunțat Bistriței într'o scrisoare care menționează și pe un Cristea, „dregătorul orașului nostru Iași“¹⁷⁷).

Andrei, bărbier conștiincios, fu pentru un consult, cazul fiind grav; iel se întoarse din Sibiiu cu un confrate local. La 1ⁱ August, primul bărbier era trimis la Bistrița, și Domnul spunea orășenilor că a trecut printr'o grea boală.

Dar, abia însănătoșat, iel trebui să plece la război, nu contra Ardealului, cum se crezuse, ci contra lui Despot. Acesta-și adunase trupe „în părțile de sus“ ale Ardealului și sta gata de năvălire pe la 21 Octombrie, cînd Sibiiienii cerură informații la Bistrița. Lăpușneanu nu știa încă nimic

despre aceasta la 31 ale luniî, cînd comandă liniștit din Suceava o sută de bucăți de postav negru, pentru a-și acoperi o trăsură, și o bucată de „Berson“. Încă la 31, iel trimete din aceeași reședință pe Luca. „pîrcălabul de Cetatea-de-Baltă“¹⁷⁷), la Bistrița pentru afaceri pe care nu le numește.

Dar noutatea sosise în Suceava la 1.^{iū} Novembre. cînd Alexandru trimete pe Chefea („Kefei“) Ușurul, „din fugă“, la „prieteniî“ din Rodna, cu o scrisoare însemnată cu trei „cito“ și un „citissime“. Lupta se dădu în curînd, saū se dăduse poate la această dată, cu ofițerii de la granița polonă. Ori cum, tot la 1.^{iū} Novembre, „regele“ ardelean credea că Despot fusese acum învins și ordona Bistrițenilor să-l prindă. Știm că asemenea ordine fură date și locuitorilor din Mediaș și că scrisorile nu plecară din Sibiiū până la 7 ale luniî¹⁷⁸).

Tot la Suceava iera Alexandru, biruitor, probabil, prin alții, la 29 Novembre, cînd trimete la Bistrița pe Neagoe, pîrcălabul de Hotin. Acesta merse, credem, până la Curtea regală, și Ioan-Sigismund îl retrimese Domnului la 5 Decembre, pe același drum al Bistriței.

În 1561 se știe că Despot înlocui pe Alexandru. Și în această privință noul material ardelean dă o sumă de informații nouă, care, complectate cu altele, pe care le vom face cunoscut aiurea¹⁷⁹), schimbă în parte și întregesc cele cunoscute până acum asupra interesantului și istețului aventurier.

La 1.^{iū} Ianuar, Alexandru stătea la Suceava și scrie Bistrițenilor că, pentru a nu mai păgubi negustorii moldoveni cari duc la ieși boi, vaci și porci și schimbă galbenii în „banii albi“, în asprii curenți în Moldova, iel atribuie acestor din urmă

cursul ardelean. În ceia ce privește acești negustori, adaog că în 1560 Marele-Vameș al Sucevei, Marcu Armeanul, și Vameșul Teodor stăruiau de Bistrieni pentru ca și ieī să vie în Moldova.

La 13 Ianuar, Alexandru li cere grabnic șese sticle de apă de trandafir, pentru care vor fi plătiți la Rodna, „din vinurile noastre“. La 18 Februar, iel scrie pentru un om căruia Ușerul domnesc îi tăiasse o mîna la Bîrgău: dacă rînitul nu moare, vinovatul va plăti *birșagul*. iar, dacă moare, Domnul își rezervă a face iel o anchetă. Scrisoarea fu dusă de Luca de la Cetatea-de-Baltă. La 31, Vodă cere la Bistrița șofran pentru prețul de o sută de galbeni.

La 7 April, Voevodul se coborîse la Iași și cerea de acolo „niște roți de moară de marmură din Hațeg“, comandate pentru o biserică (*sic*), precum și un meșter pentru a le fereca (*beschlagen*). La 22 Maiū, din Suceava, iel trimite la „rege“ pe Dimitrie Vlad, „căpitanul cetății noastre Suceava“ și pe Iacob Diacul din Trotuș („Lotrusiensem“). Din Iași, la 3 Iunie, în fine, iel se roagă a i se mai lăsa niște maieștri.

Apoi ie o lacună în corespondența Domnului. Știm de aiurea că iel se ocupa în Iulie cu adunarea de soldați contra lui Despot, acum în Polonia, cerînd și la Sași unelte de războiū și puști¹⁸⁰).

Dar în Septembre se vede că invazia lui Despot nu se mai considera ca iminentă. Din Hirălău, la 17, Alexandru se îndeletnicește cu afaceri de comerț. Iel scrie Bistriței că nu ie un singur iarmaroc pe an în Moldova, ci mai multe, și anume la Hotin numai se țin *șapte*, pentru Poloni. Li propune și orășenilor tot șapte: primul în Baia: „în tîrgul nostru Baia, care pe nemțește se zice Mol-

dova“, al doilea la Bistrița, al treilea iar la Baia, etc. Se va face credit de la un iarmaroc la altul; mărfuri nu se vor opri; vama va fi cea obișnuită; Bistrițenii vor anunța solemn noua înțelegere comercială. Cît despre termene, iele vor fi: 14 Octomvre, Sf. Paraschiva, saū. cum îi zice Domnul: „Vinerea (παρασκευή = Vineri) Mare“; 6 Decembre, Sf. Nicolae; prima Duminecă din Post, „Sfeti Teodor“ (*sic*); Dumineca Mare; 29 Iunie, Sf. Petru; 29 Iulie, Sf. Ilie; 8 Septembrie, Sîntă-Măria [mică].

Lupta se dete la Verbia pe Jijia, din jos de Botoșani, la 18 Novembre, și Despot învinse. Între cei ce se raliară imediat la dînsul fu și „Gheorghe Diacul“, Revelles, pe care Despot îl trimese pentru ajutoare la „rege“, prin Bistrița (14 Decembre), solie pe care Ioan-Sigismund o primi cu multă neplăcere (Despot iera considerat ca omul lui Ferdinand), și iel muștră pe Bistrițeni că n'aū făcut ca Brașovenii, închizînd pasurile.

De și Despot se adresă Bistrițenilor îndată, în scrisori mîndre, purtînd epigraful obișnuit, stilizat de Revelles: „Herakhlydes Jacob Basilicus, von Gottes Gnaden erbgeborener Fuerst zu Samy et cetera und Weyda in Lanndt Molden“¹⁸¹), de și trimese la dînșii pe Ioan Vrînceanul, „regele“ ordonă orașului, la 13 Ianuar 1562 ca și la 29 Mart următor, să ție pasurile închise și să spioneze. Știrile obținute se trimeteaū lui Ioan-Sigismund și Sibiului, care mulțamește pentru aceasta, în ziua de Paști.

De două orî, de Bobotează și în Mart, pușcașii ungurî veniră, în număr de cîteva sute, din Moldova, unde nu mai ieraū necesari și, până fură conduși la Cluj, după ordinul „regelui“, provocară frică și aduseră cheltuieli în oraș și în ținut.

Îndată, relațiile lui Zápolya cu Despot începură a se îmbunătăți. La 4 Mart, Judele de Rodna fu expediat la Despot cu scrisori ale regelui, pe care i le dădu „în lagărul în potrivea Tătarilor, adecă la hotarele țării lui“.

Zvonul că Despot are de gând să năvălească în Ardeal, zvon pe care-l transmite, din „Jallo“ (Gileu?) un jurat bistrițean judeului, la 1^{iū} Maiu, iera fals. Iera un răsunset poate al revendicărilor pe care noul Domn le făcea să se audă în privința posesiunilor ardelenene, ocupate toate la căderea lui Lăpușeanu¹⁸²). Despot le ceru Imperialilor, dacă, ajutați de dînsul, ar pune mîna pe Ardeal. Întrebat de mandatarul lui Ferdinand în privința Bistriței, Domnul răspunse: „Acum n'o cer; să am numai castelele; apoi voiu vorbi despre aceasta cu fiul regelui Ioan; orî să vrei, orî să nu vrei“¹⁸³).

De aceste planuri, poate sincere -- ie așa de complicată natura aceasta a lui Despot! — nu știa însă „fiul regelui Ioan“, cînd trimetea înapoi prin Bistrița pe solul moldovean Ioachim, la 25 Iulie. Îndată după aceasta, orașul îi semnală sosirea de alți soli moldoveni, și i se mulțami pentru veste, la 13 August.

În 1563 însă dușmănia dintre Despot, de o parte, și Ardelenii, uniți cu Petru Șchiopul, Domnul muntean, de alta, se preciză tot mai mult. Precum această dușmănie puse un moment în conflict pe Moldovenii și Muntenii, tot așa iera teamă ca Ardealul să nu fie invadat de ocrotitul regelui Ferdinand. Acesta pretindea că Sultanul a ordonat să i se restituie posesiunile ardelenene¹⁸⁴), și vedem pe Zápolya înștiințînd pe Bistrițeni la 5 Iulie că „unii“ urzesc ruina orașului, care ie dator prin urmare

a se păzi bine de Moldoveni, pentru binele său și al întregului Stat. La 19 următor, și cancelariul Csáky recomandă Bistrițenilor a fi cu grijă.

Dar principele ardelean nu se mulțămia să înștiințeze, iel luă măsuri de apărare. Trupe pedestre fură trimise pentru închiderea pasurilor la Bistrița; înțeles cu Alexandru-Vodă, ai cărui emisari umblău în voie prin Ardeal¹⁸⁵), Zápolya iera dispus să scoată cu armele pe acest vecin periculos care iera Heraclidul.

O cronică polonă afirmă că Moțoc și Tomșa ar fi fost trimiși din partea Domnului pentru a întîmpina pe Unguri și că Tomșa căzu la înțelegere, pentru Domnie, cu generalul regelui¹⁸⁶). Ceia ce ie sigur ieste că noul Ștefan-Vodă fu susținut din „toate“ puterile de Zápolya, care-l găsia decî preferabil lui Lăpușneanu.

La 21 August, Ioan Vrînceanu, trimise de șeful revoltaților la Zápolya, pleca înapoi din Sibiiu, împreună cu ambasadorul regal, Ioan Daczó, căpitanul de Muncaciū.

Relațiile cu dușmanii lui Despot, asediat în Suceava, continuă. La 30 August se cere de Ioan Sigismund, pentru orî-ce întîmplare, contingentul lor Bistrițenilor. În ziua de 4 Septembrie, pleacă spre Moldova, din Alba-Iulia, pe drumul Bistriței, solii ungurești Ladislas Radak și Nyakazó, către lagărul Tomșei. Dintr'o scrisoare particulară a unui Clujean știm și data cînd acesta fusese proclamat de trupe: „paî-spre-zece zile înnainte de Sf. Bartolomeiū“, *adecă 10 August*.

În Octombrie, se mîntuise cu concurența lui Vișnoviețchi și cu atacul lui Laski; asediul Sucevei continua însă. La 8 Octombrie avem o scrisoare a lui Ștefan-Vodă către Bistrițeni, pentru niște oi;

Scrisoarea — singurul act de la Ștefan-Vodă cunoscut până acuma — ie dată din „Suceava“. Supt ziduri iera la 10 Octombrie și Toma Daczó, comandant, împreună cu Radak, al trupelor auxiliare ungurești; și „regele“ cere de la Bistrițeni să li trimeată un bun chirurg cu cele de nevoie (16 Octombrie). La 30 Octombrie, găsim o scrisoare nouă a lui Daczó, „din Suceava“.

Despot fu ucis la 5 Novembre¹⁸⁷): „în sara de Sf. Emeric“ (4 Novembre), scrie un Bistrițean; vestea nu se știa încă la Alba-Iulia în ziua de 9, când Ioan al III^{lea} trimete, pe la Bistrița, în Moldova pe Emeric Nagylaky, însărcinat cu afaceri importante. Dar la 12 Novembre, cancelariul Mihai Csáky scrie Bistrițenilor că, Despot murind, „regele“ a retras din pasul Rodnei pe comandantul său Francisc Nyakazó, care păzia acolo.

La 1ⁱⁱ Novembre pleca din Constantinopol Alexandru-Vodă, cu trupe. Aflînd de această hotărîre a Sultanului, Zápolya pare a fi avut un moment de nedumerire. Cînd la 25 Novembre iel trimese cu scrisori pe boierul Crăciun, principele îndeamnă pe Bistrițeni a se da voie emisarului să aștepte la Rodna sau chiar la Bistrița.

Căci luptele continuaū în Moldova, de unde Tomșa se retrase cu totul abia în Mart 1564. Dintr'o scrisoare a lui Ioan-Sigismund către Bistrița se vede că încă la 28 Novembre 1563 ieraū în Moldova Ungurii, supt Mihai Rác și că „regele“ corespundea cu „căpitanul nostru din Moldova“.

Către sfîrșitul lunei, Alexandru trimise, cu Ceaușul care anunța numirea sa, pe Ioan Balogh, ca ambasador în Ardeal și regele dădea drumul solului la 29 ale lunei, permițînd Bistrițenilor a-î

da, la trecerea prin cetatea lor, pe bărbierul Andrei, căci Alexandru iera din nou bolnav de ochi, La 12 Decembre, cînd Ioan cerea știri nouă din Moldova, Alexandru se afla la Suceava și trimețea prin Bistrița pe Ioan Diacul din Trotuș la „Craiu”. Abia la 11 Mart putea să anunțe Lăpușneanu că a recăpătat Moldova și să ceară reluarea de Bistrițeni a relațiilor de comerț, ceia ce aprobă, din parte-i, Zápolya, după cererea Domnului, la 27 Maiu. O parte din coroana de aur a lui Despot, zece peceți de aur, cu pietre scumpe și la două sute de mărgăritare fură trecute peste munți, de un moldovean pribeag și îngropate lângă Terptiu, în ținutul Bistriței. În mijlocul tulburărilor pe care le termină restabilirea Voevodului, Putna iera să fie prădată, de o întreagă armată de haiduci.

Anul cînd trăi mai bine Lăpușneanu cu Bistrița, în această de a doua Domnie, fu anul 1564, pe care-l petrecu pe jumătate la Iași (unde-l aflăm până la 21 August) și pe jumătate la Suceava (de la 6 Octombrie înainte). În tot timpul, iel fu bolnav de ochi și se curarisi cu bărbierii săi ardeleni.

Într'o scrisoare fără dată, din prima parte a anului, iel cere informații relative la „dușmanii noștri, pribegii și alții” și reclamă niște lucruri ce depusese la Bistrița un om al său: „o haină ostășească roșă și alta, strînsă pe trup, de postav alb, ciubote și opinci”. La 10 Mart, iel cere Bistriței să-i trimeată pe Andrei bărbierul. Acesta ie liberat la 5 April, cu talmaciul Mihaî; Voevodul se plînge că bărbierul nu i-a folosit data aceasta: „Colliguntur enim”, scrie iel — renunțăm

a traduce — „ex oculis nostris aliqua stercora“. La 2 Mai, iel recomandă Bistriței pe soția lui Ioan Balogh, care vine în Moldova. La 19, iel asigură pe orășeni că a dat voie să se facă comerț și cere meșteri pentru o baie ce clădește la Iași. La 10, cerere de zidari obișnuiți. La 12, Alexandru pofteste de la Bistrițeni, cu multe circumlocuții și definiții, pe latinește și ungurește, apă tare. La 18, iel trimete la Bistrița pe Cristea Ușerul. La 9 și 14 Iulie, ie vorba de cînepă pentru „scaturigo quedam“. La 22, de aducerea de la Bistrița, unde se refugiase, a soției unui credincios al său.

Poate că în acest an, Lăpușneanu făcu măcelul cel mare al boierilor săi. În ori-ce caz, iel iera în poziții foarte crunte la 5 August, cînd asigură pe Bistrițeni că dacă vameșii moldoveni vor crește vama, „lise vor tăia capetele“! La 22, iel trimete înapoi doi pitari pe cari-o ceruse: de atunci — scrie același om care găsia plăcere să-și dumice boierii — a găsit o femeie, care-î face pîne de care ie mulțămît.

Din Suceava, la 6 Octombre, iel transmite prin Bistrița scrisorile ambasadorului regal la Constantinopol. La 8, bolnav iar, iel rechiamă pe Andrei cu toată nedestoinicia lui, La 14, acesta promițînd că-î va da de leac, Alexandru-l expediază la Bistrița, după doftorii. La 20, iel trimete la Cluj un sol la „rege“, asigurînd în același timp pe Bistrițeni că pot cumpăra în Moldova porci, fie cu galbeni, fie cu taleri. La 31, iel roagă pe orășeni să-î trimeată niște pucioasă la Cîmpulung.

În Novembre, la 9, iel cumpără la Bistrița cojoace (*gausape*) pentru patru-zeci de taleri și mai doarește ceară curată, mazere (și Muntenii aduceau

mazere din Ardeal) și unt-de-lemn. Slatina nu iera mîntuită încă de tot sau Vodă se apucase s'o prefacă. Iel cere la 2 Decembre de la Bistrița meșteri de acoperit casele, căci vrea să acopere mănăstirea cu țigle, „cum se face prin alte țeri.“ „Căci avem lut foarte bun de făcut cărămizi în tîrgul nostru Baia.“

Din 1565 n'avem nici-o scrisoare de la Alexandru, ocupat cu cererile turcești și cu prădăciunile piraților cazaci de pe Dunăre ¹⁸⁸). Bistrița întreținea, însă, ca de obicei, spioni în Moldova, de și Sfatul primi în Iulie știri despre Turci de la Jude, care se afla în Cluj.

Încă mai de mult, Bistrița începuse a imita pe Sibieni, și mai ales pe Brașoveni, făcîndu-se gazdă de pribegii. În 1559, orășenii adăpostiau ast-fel refugiații munteni și nu prea voiau să-i înlătore ¹⁸⁹). În 1566. ieî sprijiniră revolta lui Ștefan Mîzgă, care promise unuia din auxiliarii săi, Anton Székely, teritoriul Ciceiului. Ieî își atraseră aspre muștrări de la Lăpușneanu, care nu provocase prin nimic această purtare (bietul om cerea cu cîteva zile înainte de tulburări prune pentru nevastă-sa!). Dar despre aceasta am vorbit pe larg aiurea ¹⁹⁰).

În 1567, Lăpușneanu, împăcat acum cu Bistrița, stătu mai mult la Suceava, bolnav. Numai de la 18 Septembrie înainte, îl găsim în Iași.

La 1^{iu} Iunie, iel cere de la Bistrițeni pentru costul unui galbăn „cireșe din anul acesta“. La 13 Iulie, iel mulțamește acelorași pentru unt-de-lemn și pentru cînepă și adaugă că dorește și funii pen-

tru tunuri. La 19 August, iel scrie pentru niște vite ce fusese oprite. Iar a doua zi, iel anunță Bistriței că a trimis în grabă pe bărbierul Andrei pentru a face acolo „niște unsori de durere de ochi“. Mai poștește și „doi maiestri cari să știe a fierbe bere bună, pe gustul nostru“, și cere la urma funii și fier.

La 29 August, împreună cu o cerere pentru „apă distilată“, iel repetă pe aceea pentru meșterii de bere: îi trebuie prețiosul lichid „și mie și Doamnei, soția noastră, căci, la boala noastră, dese ori ni vine să bem bere“. Doftorul Andrei nu se întorsese, și bolnavul îl reclamă. La 18 Septembrie iel trimete la „rege“ pe Cristea Sulică („Szwlicas“). Iar, la 24 Novembre, Alexandru cere un Țigan al mănăstirii Homorului și se plînge pentru niște acte de violență.

În 1568 muri înspăimîntătorul Domn pe care, cum vedem, actele bistrițene ni-l prezintă sub un alt aspect: un gospodar simplu și naiv. Pentru timpul cînd se săvîrși schimbarea de Domn și pentru altele, aceleași acte sînt de un neprețuit folos.

Avem, din acest an, întăiū un act care nu se referă la Moldova, dar ie unul din cele mai importante pentru Romîni din corespondența bistrițeană. La 14 Ianuar 1568, „Popa Gheorghe, episcop românesc“, serie Bistriței, din „Tywys“ (Tiuș), mulțămînd orașului că a permis popilor din vidic a veni la soborul care a decis să se slujească românește în biserică. *La Brașov, Romîniū au de trei anș acuma un predicator, care li predică în limba lor. O notiță care-și găsește locul în explicarea tipăriturilor religioase românești din Ardeal.*

Trecem acum la scrisorile moldovenești.

Pare sigur că Lăpușneanu a murit în Iași, de unde fiul său nu se mișcă decît poate pentru îngroparea lui Alexandru-Vodă, la Slatina. La 5 Mart încă, bătrînul Voevod trăia, și iel cere din nou pe bărbierul Andrei, dînd de veste că a căzut iarăși bolnav.

Moartea lui nu întărzia. La 1^{iu} April, un alt bărbier, Petru, din Brașov, se întorsese după decesul clientului¹⁹¹). Încă de la 16 Mart, Bogdan-Vodă ocupa tronul; la această dată iel dă drumul, tatăl său fiind mort, „chirurgului“ bistrițean Andrei.

La 23 Mai, noul Domn trimete la Bistrița un curier. Iel — adecă mama sa, Ruxanda — începuse o Domnie de uitare, de împăciuire, de iertare. La 19 Novembre, scriind pentru niște supuși ai săi păgubiți, originari din satul Vama („villa nostra Vama“) — Bistrițeni — nu-î lăsa a pescui în apa Dornei și a cosi finul din livezile vecine, pe pămînt moldovenesc —, iel spune: „Ci noi, cu sfetnicii noștri, am pus în gînd și am hotărît ca toate cîte pe timpul părintelui nostru s'aũ făcut, în țară și afară, să le lăsăm la o parte și să nu le mai judecăm“¹⁹²). În aceeași lună, la 23, iel stăruie pentru niște oameni din Borzești („Borczest“) și Toplița, „în cuprinsul cetății noastre Neamț“, cari fuseser supărați de Bistrițeni, de și plătiser vama „și la noi, și la Dumneavoastră“.

Bistrița fu poftită, ca și celelalte orașe ardeleni, la pompoasa nuntă pe care o făcu Bogdan-Vodă surorii sale Cnejnana („Knesnana“), care se mărită cu „un boier credincios al nostru“, la 31 Ianuar 1569¹⁹³). Înainte de serbări, la 20, opt zile după invitare, Domnul scrie Bistrițenilor pentru niște

supuși ai săi, arestați. Iar la 21, acelorași, pentru alții, ce fusese jefuiți.

La 25 April, în fine, iel scrie pentru un cal disputat; proprietarul legiuit va arăta caî din aceeași herghelie „și semnul lui“.

În 1570, în Mai și Septembrie, Bogdan vorbește Bistrițenilor de pribegî cari se adăpostia în regiunea aceea; dar orășeniî luară măsuri, și faptele din 1566 nu se mai repetară¹⁹⁴). Înainte de aceste scrisori, prin Mart, un sol al lui Gașpar Békés trecu prin Bistrița spre Moldova: numele lui ie Lazăr Nagy. La 19 August, din partea sa, Bogdan trimete la Bistrița pe Matei, Vornicul de Cîmpulung („Campi Longi prefectum“), pentru a lua niște fier. Afară de documentul din Mai, datat: Suceava, toate celelalte scrisori ale lui Bogdan sînt date din Iași.

Avem însă și cîteva documente comerciale interesante.

La 8 Iunie, „judele și jurații tîrgului Baia“ scriu Bistriței, „din Moldova“, pentru un proces. Iar la 6 Novembre, „Gheorghe Kirschner, conte în tîrgul Baia“, „conte stabilit de cinstita comunitate a tîrgului Baia“, expune vecinilor o daraveră medicală.

Un orășean se îmbolnăvește de picioare. Sumeiit de succesele sale cu Alexandru-Vodă, bărbierul Andrei: „doftorul Enderlein“, se îndatorește „să însănătoșeze pe bolnav în paî-spre-zece zile, pentru opt-spre-zece taleri. Și nu l-a lecuit, ci l-a stricat și mai rău și l-a și năcăjit o mulțime de giaba“; dar, cînd s'a împlinit termenul, iel s'a dus . . . , adevărat fără a fi plătit.

La 11 Mart 1570, „regele“ oprește pe Bistrițeni

de a trece în Polonia pieile lucrate la Sibiiu: piei de capră, de oaie, de cerb, de căprioară, de panteră, de vulpe, de lup, de dihor „și alte piei de dobitoace“.

Tot din 1570 avem o scrisoare către oraș de la „Pavel Tordási, popa și episcop românesc“, cerînd (Lamcrem, 9 Decembre) a trimete în postul din 1571 pe popii din vidic la soborul convocat de „rege“ la Cluj. Socotelile sibiene¹⁹⁵) vorbesc în același an și de o „cărțuție“ a aceluiași Vlădică¹⁹⁶), succesorul lui Gheorghe, pomenit înaintea.

În 1571, Ștefan Mîzgă veni iarăși la Bistrița pentru a năvăli în Moldova, al cărei Domn se afla la 7 Septembrie în Hotin petrecînd cu Polonii și peînd nevastă. Urmărit de oamenii Voevodului ardelean, Bogdan-Constantin, alt pretendent, apăru în curînd în vidic. Cellalt Bogdan, Domnul, traia numai pentru prietenii săi poloni. Unul dintre aceștia îl rîni într'o excursie de peșitor dincolo de Nistru și-l făcu a pierde Domnia. Ion-Vodă îi luă locul¹⁹⁷).

Într'o scrisoare lungă și difuză acesta anunță Bistriței numirea sa: Cu ajutorul „Împăratului“ și-a făcut drum în Moldova, și acum ie în Scaunul său din Iași, dispus a continuă legăturile de prietenie ale Domnilor anteriori cu orașul. Căci și Ardealul și Moldova sînt ale „Împăratului“, și Voevodul Ștefan îi ie prieten. Iel termină cu asigurări că negoțul: de vite și altele, ie liber ca și până atunci (prin Februar).

Ioan stătu numai în Iași, afară de timpul cînd se luptă cu Bogdan. La 5 Iunie, „Ioan, cu mila lui Dumnezeu Domn și moștenitor al țerii Moldovei, și celelalte“, scrie Bistrițenilor. Mai avem

încă două scrisori ale lui din acest an, ambele fără importanță și analizate aiurea¹⁹⁸).

În 1573, afară de o scrisoare domnească, avem plîngerea lui „Cirstea Armeanul“ („Kerste Armenier“) din Suceava pentru o hoție. În același an, episcopul de Oradea recomandă Bistrițenilor (17 Mart) pe servul său Dimitrie Rácz, care fusese pe la ieii în Muntenia și se întoarce „în părțile acelea“ („ad illas partes“). În luna următoare (13 April) Báthory oprește pe orășeni de a face daruri Domnului său de a avea relații cu dînsul, alt-fel decît prin intermediarul său.

De la 1574 înnainte încep Domniile lui Petru-Vodă Șchiopol. Toate scrisorile domnești din acest răstimp au fost analizate aiurea¹⁹⁹). Le vom menționa aici pe scurt numai, întregindu-le cu documente de altă natură privitoare la legăturile Bistriței cu Moldova.

De pe timpul luptei pentru întronarea lui Petru, avem o scrisoare a lui Ștefan Báthory care, mulțămînd pentru știri din țara vecină, ordonă Bistrițenilor a închide pasurile. Întăia scrisoare a lui Petru-Vodă către dînsii ie din 11 Septembrie următor. Și trebuie spus de la început că acesta nu mai fu pentru dînsii vecinul fecund în scrisori cum fusese Lăpușneanu și, întru cîtva, și Bogdan. Piedererea completă a posesiunilor ardelene a contribuit la aceasta.

În 1575, numai o scrisoare, pentru pribegii. În 1576, daruri Voevodului, sol de la acesta și sol al lui Báthory la Petru.

În 1577, Cristofor Báthory, noul Voevod ardelean, cere de la Bistrițeni un „Romîn captiv“. Pentru afaceri mărunte, Petru-Vodă scrie de trei ori Bis-

tritei, pomenind odată pe Vornicul de Cîmpulung. Către sfîrșit găsim și o rară scrisoare: singura cunoscută până astăzi a lui Ioan-Vodă Potcoavă (29 Novembre, Iași) ²⁰⁰.

În 1578, două scrisori de la Petru-Vodă. La începutul anului veni la Bistrița și Ceaușul Ahmed, întors de la regele Poloniei (6 Ianuar). La 5 Ianuar, din „Zamora“, în vidic, iel explică orașenilor că a zăbovit o lună, „pentru că mi s'a dat de veste cu siguranță că s'aũ iscat turburări mari în Moldova, pe unde trebuia să trec și că Domnul Împăratului mieũ a fost isgonit din țară“ ²⁰¹.

Din 1579, o singură scrisoare a Voevodului. Cu sfîrșitul anului veni Domn Iancu Sasul.

De la iel avem trei scrisori în 1580. Afară de dinsele Voevodul ardelean ordonă la 24 Februar a se liberă „niște Moldoveni“, arestați în oraș de Ștefan Diacul din Deș și Ilie Nemeșul. Cel d'întăiu fusese secretariul lui Alexandru-Vodă în a doua Domnie, după trădarea lui Revelles, și supt Ioan-Vodă iel să retrăsese în locul său natal, de unde-l rechemă Petru Șchiopul. Un sol moldovean ie pomenit în socotelı, și orașeniı dădură Sasului de pe tron un prezent de „vinum sublimatum“.

În 1581, alături de o scrisoare a lui Iancu însuși, una de la Toma Nagy, hotnog moldovenesc: „Moldoway feogialog hadnagy“ (Iași, 15 April). Iancu primi ca daruri de la Bistrițeni iarăși vin și, în plus, „dulciuri“, și un frîu.

În 1582, din ordinul Voevodului, Bistrițeniı trimiseră pușcași în munți, pentru a opri fuga Sasului, mazilit, în Ardeal ²⁰². Iei primiră pe Ceaușul care venia, prea tîrziu, să ducă la Poartă pe Iancu-Vodă.

În 1583, sol bistrițean său venit pe la Bistrița și întors din Moldova (Octombree).

În 1584, daruri din partea orașului „căpitanului moldovenesc“.

În 1585, Petru-Vodă primește (Octombree) vin și „dulciuri“, dar, din cauze necunoscute, poate ciurma, Voevodul ardelean ordonă Bistriței la 12 Iunie închiderea și paza pasurilor de spre Moldova.

În 1586, trec numai pe la Bistrița solii lui Sigismund Báthory în Polonia.

În 1587, orașul trimete un sol Domnului.

În 1588, Sigismund oprește (6 Mart) pe oricine de a trece din Ardeal pe la Bistrița.

În 1589, o scrisoare a lui Petru-Vodă (mai toate privesc hoți sau afaceri de vamă, fără detalii). Pentru un călugăr scrie la 13 Iulie, din Iași, Andrei Hatmanul: „Andreas, Supremus Hatman, generalis campiductor regni Moldaviae“. Socotelile vorbesc și de un emisariu moldovenesc.

În 1590, Socotelile pomenesc cheltueli făcute în 1589 cu doctorul Muraldi, cunoscut din istoria lui Mihai-Viteazul²⁰³).

Iar din 1591, anul fugii lui Petru în Germania, avem două scrisori relative la această fugă și o alta, pentru un serv oprit, a lui Filip „Kawack“, Vameșul („Mewttner“) de Suceava (18 Iulie, „după vechiul calendar“) ²⁰⁴).

De aici intrăm iarăși într'o perioadă inexploatată și interesantă din istoria relațiilor noastre cu Bistrița.

Din tulburatul an 1592 avem câteva documente politice întâi, de importanță.

Ast-fel o scrisoare — cea d'întâiu — a unui boier

moldovean, care iera să joace mai târziu un mare rol. Ie o scrisoare ungurească, dată din Suceava, fără dată de lună și zi, de „Barnowszky, feo paharnik az kegyelmeteknek is akaro baratia“.

Apoi la 28 Mai, o misiune a Rodnenilor, cari anunță la Bistrița că, pentru scopuri ce nu se cunosc, vin mulți Turci în Moldova. Scopurile acestea le cunoaștem: iera ceaușul care venia spre a scoate din Scaun pe Aron-Vodă, mazil. Un Ușer al lui Aron anunță lucrul în Ardeal, și iel ie pomenit într'o scrisoare din 10 Iunie a cancelariului ardelean Wolfgang Kovaczóczy către Bistrița.

Îndată se întâmplă, în lipsa mazilului, uzurpația lui Petru Lăpușneanu. Acesta spera să se poată apăra de Ardeleni, cari voiau să-l scoată din ordinul Sultanului. Orăș Vornicul fu stabilit cu trupe la Baia pentru a închide pasurile, și avem o scrisoare a lui către Bistrițeni, dată la 26 Septembrie ²⁰⁵). Puține zile după aceasta, oamenii lui Báthory intrau, dar prin pasul sudic.

De la orășeni din Baia ni s'aũ păstrat din 1592 două scrisori către Bistrița. Una, iscălită de un particular, Nicolae Kyrshner, ie anterioară prezenții lui Orăș și se ocupă de un proces. A doua, tot pentru un proces, ie din 14 Decembre, și ie dată de judele Petru Bender și Sfatul celor doisprezece jurați.

Anul 1593 ni dă o sumă de lucruri nouă.

La început, la 18 Februar, Voevodul Ardealului oprește vizitarea prea deasă, și prea costisitoare, a satelor românești din vidicul Bistriței de „episcopii și superintendenții românești, de cari acele sate atîrnă“: episcopii nu vor mai veni, ca înainte,

cu o suită mare, ci vor delega numai, pentru inspecție, o persoană sau două.

În același început de an, Aron ceru și căpătă de la vecinii săi pedeapsa unui hoț, Cheful, care prădase în Moldova și cercase a pune mâna pe o mănăstire. Pentru alte afaceri, Domnul, care rezidă în Iași, scrisese trei scrisori orașului.

O a patra ie de o neobișnuită însemnătate. Dată din Iași, la 28 Iunie ie se ocupă de regularea hotarelor. Moldovenii de la graniță se plînsese de oamenii orașului cari treceau cu vitele peste „hotarul mărgenit din vechiū“. „Pe cînd totuși există scrisori de hotărnicie de la Domnii ce au fost înaintea de noi, care hotărnicie sună așa: Hotarul merge pe vîrfurile Sirepului până la Fîntîna Rece; de acolo, de la Fîntîna Rece până la locul zis Cozma, până la *Bancko Palitenes*; apoi merge la marele Kosinora; apoi la piciorul muntelui zis Zohard; de aici urmează pe culmea Zohardului până la pîrăul ce se zice românește Obirșia Ruței, apoi în jos, pe lîngă pîrău până la apa Bistriței; apoi, pe lîngă această apă se pogoară în jos până la cîmpul Rîul Cald; apoi iarăși merge până la creștetul muntelui Sirepului“. Așa a fost totdeauna hotarul după hrisoave, și așa să fie²⁰⁶). Această neprețuită scrisoare aduce, din partea orașului, „o cercetare a hotarului“ în Septembrie.

În ziua de 17 Octombrie, Clujenii, autorizați de sigur de Principe, cer Bistriței a se închide „cu Romîni“ pasurile. În Novembre, se făcură Domnului daruri scumpe de pietre prețioase. Iar la 22 Decembrie vedem în Sajó un trimes Domnesc, Dragoș Vornicul, care merse poate la nunta fiului Judelui din Sibii.

În 1594 planul de răscoală al lui Aron, care încheie la 16 August cunoscutul tratat cu Imperialii, nu mai iera ascuns nimăruî. Iel începu a aduna trupe. O scrisoare din Rodna, 17 Iunie, de sigur 1594, adresată Bistriței de un Valentin Klein, spune că Domnul ține pe lângă iel mulți Greci, Cazaci, Unguri și Turci, cari vin zilnic la dînsul; pentru ce scop nu se știe, dar poate că are de gînd a porni către Brașov. Dar Ungurii, neplătiți, se răscoală și silesc pe Aron a li acorda a doua zi plata. Afară de aceasta, pentru a pecetlui împăcarea, se desfundă în Curte două buți de vin. „Și pune să se cerceteze în țară ostașilor ce i-a scris armele și gătirea; și cine n'are arme bune, ie pedepsit așa: a înfipt o prăjină în curte și-l întinde jos lângă dînsa și-l bate la tălpî până-l ridică slujitorii leșinat de acolo“.

Dar la sfîrșitul lunei, Aron fu surprins în Iași de Tătarii ce mergeau să ajute pe Turci în Ungaria și jumulit de bani ²⁰⁷). Prin Pocuția, prădătorii ajunseră spre Maramureș, de unde, în Maiu încă, șpanul Pogan scria românește Bistriței ²⁰⁸). La 3 Iulie, Cancelariul Kovaczóczy ordonă Bistrițenilor a păzi la pasuri, căci Tătarii sînt în Moldova și cearcă a năvălii și în Ardeal. Din 8 Iulie, avem o scrisoare din partea orașului Baia-Mare. La 14, Sigismund, aflînd „de trecerea Tătarilor din Moldova peste hotarul Poloniei“, cere informații la Bistrița. La 3 încă, orașul trimesese un sol la Alba-Iulia „pentru venirea Turcilor (*sic!*) în Moldova“. În același timp, se păziau pasurile Carpaților pentru a opri pe barbari.

La 14 Septembre trecu prin Bistrița în calea spre reședința lui Sigismund, Ioan Rác, sol al lui

Aron. La 8 Octobre, acesta-l licenția, și Rácز a-junse la 7 Novembre din noă în Bistrița.

La începutul anului 1595 se făcu expediția de recuperare a lui Aron-Vodă în Basarabia. De sigur, unul din cele mai prețioase izvoare asupra ieii ie scrisoarea din 28 Mart st. v., Suceava, a Mitropolitului Mitrofan către Bistrița, scrisoare pe care o rezumăm în rîndurile ce urmează.

Bistrițenii îl întrebaseră în privința împrejurărilor îngrijitoare ce se petreceau în Moldova, și iel răspunde că „Prea-Înnălțatul Domnul nostru a atacat acum, cu ajutorul lui Dumnezeu, pe dușmanul nostru și a toată creștinătatea“. Țara ie însă în pace. „Iar Domnul nostru nu și-a schimbat gîndul cel d'întăiū, și se împotrivesțe cu vitejie dușmanilor lui Hristos“. Are o oaste mare, compusă din Unguri, Cazaci și soldați de țară: peste 6.000 de oameni, pentru izbînda căreia orășenii să roage și ieii pe Dumnezeu. Ismailul a fost luat, împreună cu cetatea, și s'aū ucis Turcii și „răii creștini“ din lăuntru. Acum Tighinea ie asediată, „și nădăjdum că peste puțin o va subjuga, nu însă fără ajutorul lui Dumnezeu“. De supt zidurile ieii, Aron a plecat puțin pentru a ieși înaintea unor Turci, ce se adunaū, zice-se, „într'un loc“ (*in certo loco*). Frica ie mare în Turcia, și dese orî îi vin Domnului scrisori de la Constantinopol și de aiurea. Din partea lui, Mitrofan, călugăr care se interesa de politică, cere știri „despre starea Ungariii, a Germaniiei, și mai ales a Mării Sale Împăratului, precum și de a altor țeri de pe acolo“²⁰⁹).

Putîn timp după scrisoarea lui Mitrofan găsim una a lui Mihaï-Vodă, care trimete către Bistrița, din București, la 10 April, pe Borbély Márton.

Expediția lui Aron-Vodă iera terminată în Maiu, și, abia întors în capitala sa, iel fu înlocuit de Ungurii săi cu Hatmanul Răzvan: Ștefan-Vodă. La 2 Iunie următor, Gașpar Kornis, auxiliariul ardelean al Domnului nou, scrie Bistriței pentru călugări de la Moldovița.

Tot un Ungur iera și Hatmanul Moldovei din acest timp, „Tolnaj Mihalj, Hatman es Suchovaj Kapjtan“, care adresează orășenilor o scrisoare în limba sa natală, din Suceava, la 24 Iunie următor.

Bistrițenii trimeseră și ieși soldați cu principele Sigismund în Țara-Românească și serbătoriră, dînd cu tunurile, la 19 Novembre, vestea înfrîngerii complete a Vizirului.

La 27 August, Ieremia Movilă iera Domn, amenințat însă și de Tătari și de Ștefan, care părăsi pe Mihaî pentru a alerga în Moldova, să-și apere Scaunul. La 12 Septembrie, Bistrițenii capătă informații în această privință de la corespondentul lor din Baia, Nicolae Kirschner. Acesta scrie că ie rău în țară și „nu se știe ce are să fie: Ieremia-Vodă ie în Scaun, iar Vodă cel vechiu Ștefan stă lîngă Trotuș, în lagăr, în țară“. Abia în trei-patru săptămîni de se vor lămuri lucrurile; pe lîngă toate, se mai adauge și frica de Tătari, ca și de Poloni și Cazaci, cari, aceștia din urmă, sînt în Moldova în număr mare. Dacă Turcii vor părăsi însă castelele, Polonii vor face pacea, pe care o doresc; dar hotărîrea Turcilor nu ie sigură.

La 22 Septembrie, aceste triste condiții sînt confirmate de scrisoarea către Bistrițeni a lui Tanchi Bartos din Rodna.

O a treia scrisoare ie datorită acestui din urmă (Rodna, 1^{iu} Octombre). Iel scrie că la Voroneț au sosit scrisori domnești „că Vodă [Ieremia] s'a îm-

păcat cu Turcii și a făcut o învoială cu dânșii“, așa că „Moldovenii s'aū unit iarășī cu Turcii“.

A patra ie a lui Kirschner (Baia, 27 Octombree). Hanul, spune iel, „Hanul din Țara Tătărească, a intrat în Moldova cu strașnic de mulți Tătari“, acum cîte-va zile, cu Sangiacul [de Bender], pentru a ruina provincia și a trece apoi, sigur, în Ungaria. Dar i se opune Cancelariul polon, cu „multă oaste bună, și cu Cazaci și cu oastea noastră de țară, care, de i-ar fi lăsat Cancelariul, ar fi învățat răpede pe Tătarul crud și pe Sangeac că nu vor putea dobîndi nici o palmă de pămînt din Moldova“. Strîns rău, pierdut, Hanul face pace cu Polonia, „dar așa fel că țara ie a Leșilor, cetățile sînt ale păgînilor și să se dea haraciū Turcilor ca mai înnainte vreme“. Cel puțin se speră să fie pace și, mulțămită lui Dumnezeū, aū ieșit din țară și Tătarii și Cancelariul. La 10 Decembre următor, Sigismund Báthory și Bistrițeniū primiaū scrisorile lui Ieremia-Vodă, care li notifica suirea sa pe tron. Se știe că peste puține zile iel avu să dea luptă lui Răzvan, trimes de Ardeleni.

Bistrițeniū închiseră pasurile după ordinul Principesei de la 11 Ianuar 1596, dar ieī primiră bine pe fugariī din oastea lui Ștefan-Vodă, care fusese bătut și ucis. Ieremia, care rezida în Suceava, li scrise la 17 Ianuar, dar ieī opriră un sol, Nistor, simulînd totuși sentimente de prietenie pentru Domnul lui Ioan Zamoycki, politică fățarnică, pe care la 11 Mart o aproba Maria-Cristina.

La 2 Mart, la 2 Iunie avem scrisori de la Ieremia către Bistrițeni. La 26 Iunie, cînd se zvonia că Tătarii sînt la Nistru (ieī veniră în August abia), Principesa ordonă Bistriței să contribuie cu trupe pentru a-ī opri de a intra și în Ardeal.

În fine, la 7 Iulie scriu oraşului, din Suceava, Ieremia Vistiernicul și Logofătul Bogza, căruia Bistriţeni îi făcuseră un vas cu vin scump.

Pe acest timp cel mai apropiat vecin moldovelesc al Bistriţei iera un păhărnicele, ca Vornic de Cîmpulung.

În anul următor aflăm întâi o scrisoare din 7 Mai, de la Ieremia-Vodă. Apoi cea din 12 ale lunii, din partea lui Gall Hayer, Jude de Rodna. Iel vorbeşte de ştirea, căpătată prin spioni, că ar fi mulți Turci și Tătari la Dunăre pentru a intra în Ardeal și Ungaria: „ca să se hotărească, ori să fie Principele Împărat în Turcia ori Împăratul Crai în Ardeal“. Sultanul ar fi trimis credinciosului său Ieremia două poveri de bani, pe care le-a văzut Judele de Cîmpulung. În schimb, Domnul a trimis de Lăsatul Secului pe Logofăt [Bogza] la regele Poloniei, pe urma căreia solii mulți Poloni au venit spre Prut. Alți solii ai lui Ieremia au mers la Moscova, Greci, spioni ai lui, au intrat în Ardeal.

Domnul mai scrie Bistriţenilor, din reşedinţa-i obișnuită, la 23 Iunie, la 2 Iulie și la 26 Septembrie, iar la 2 Iulie mai avem și o scrisoare a „Vameșilor Moldovei Bati Amoroso²¹⁰) și Teodor Chiriac“.

În 1598 avem scrisori ale lui Ieremia, toate din Suceava, la 25 și 29 Iunie, 9, 15 și 29 Iulie, 11 August și 1ⁱⁱ Novembre: una ie pentru niște călugări din Moldavița, arestați. La 6 Mai, Ciril Greissing, Judele Braşovului, recomandă Bistriţenilor doi călugări, veniți de la Mihaie-Vodă, iar la 19 Septembrie li scrie, din Rodna, un „Γεώργιος Κόμητης“.

Le interesantă pentru istoria Moldovei și scrisoarea din 9 Mai a Mariei-Cristinei (Sigismund

abdicase): iea mulțamește Bistrițenilor pentru știrile trimese de iei cu privire la „oare-care zvonuri și mișcări din Moldova“ și li anunță că se fac la Sambor pregătiri polone și iea ar dori să știe dacă ținta lor ie Ardealul sau Țara-Românească.

Din scrisorile către Bistrița publicate în Szádecky sau încă inedite ²¹⁾, Ieremia se constată a fi la Suceava până la 8 Iulie, de când încetează scrisorile lui. Cuceritorul Ardealului, Mihaï-Vodă, scrie Bistriței la 26 Octombree, înaintea luptei, „din lagărul de la Kocnar“. Încă de la 3 Novembre, iel scria din Alba-Iulia, ca stăpîn al provinciei, și de aici înainte scrisorile sînt dese, mai toate cuprinzînd sarcini pentru Bistrița: ordin pentru furnisarea cu cele necesare a curierilor ce va trimete mereu (22 Novembre), recomandații de găzduire: pentru Ștefan Bodony, pentru Gașpar Kornis și Pangratie Senyey, pentru Postelnicul „Dunatt“ și Tudor Spătarul (14 Novembre); cereri de vin pentru garnizoane (20 de buți pentru Chioara; 24 Decembre), reclamații pentru 1600, deci prin anticipație, a arendeî vămilor Bistriței, adecă 158 de florini, etc. Și cererile veniaū după ce orașul avuse de cheltuit mult cu contingentul pe care-l dăduse lui Andrei, Principele învins!

Din socoteli mai culegem: cheltuieli făcute cînd se credea (Novembre) că Mihaï va veni la Bistrița, apoi cu Bodony și Sava Armașul, cari veniră, acreditați de Principe, la 29 Novembre, pentru a lua locuitorilor jurămîntul de credință, cu omul lui Mihaï trimes pentru lemn de tunuri; 2,560 de florini, partea Bistriței din contribuția impusă în Novembre asupra Sașilor.

Sava comandă în cetatea Jeciū, și avem o scrisoare de la iel la 4 Decembre, semnată „Armaș

Zawa“. Dar Bistrița furnisa și pe Făgărășeni, și avem o chitanță de la comandantul cetății pentru niște postav. Chitanța ie dublă, românească după stilul vechi, ca dată și latinească, cu data în stil nou. În această din urmă, care specifică natura postavului: „Fodor Iglor, vocati“, se dau și numele de familie ale pîrcălabilor: Badea Stolnicul iera un Grădișteanu, iar colegul său Iani sau Iene Comisul un Coșescu. De la Banul Mihalcea avem o scrisoare din 5 Novembre (Cluj).

În momentul năvălirii muntene, Judele Bistriței, Ioan Budacker, iera la Alba-Iulia și iel o semnală locotenentului său Urban Weidner la 21 Octombrie: Mihaï-Vodă, scrie iel, ie în țară și pradă; are tunuri și mulți oameni. Din porunca lui Andrei, Kornis și Senyey ordonă Bistrițenilor a trimete scrisorile anexate în Moldova, printr'o persoană sigură, supt cea mai aspră pedeapsă. Iel ie oprit de Principe la Alba-Iulia: la 5 ale lunii, s'a trimes la Sibii după oaste și un căpitan care să nu fie somnoros („schleffrig“). Nu se va întoarce iel, Judele, înapoi, „cît timp aceste lucruri nu vor fi luat un sfîrșit“. Sfîrșitul acesta-l află, probabil, prin fugari, și Judele se întoarce înapoi pentru a începe plățile interminabile care, până la căderea dominației românești în Ardeal, ruinară și umplură de ură pe locuitorii harnicii și economii ai orașelor săsești.

Și plățile continuară în 1600: se dădură lui Mihaï pentru cenzul votat de dieta din Brașov 5.000 de florini, apoi 2.240 pentru expediția din Moldova, apoi alți 4.440, votați de ultima dietă pe care o convocă Domnul, în fine 2.000 de florini hotărîți de adunarea din Secuime a magnaților revoltați contra stăpînirii „Romînului“. Să se mai adauge

furniturile, care nu contenea — avem o chitanță românească a Vistierului Bărcan²¹²) —, contribuțiile în trupe, solii la noul și temutul stăpîn și, pe urmă, la acei cari-l înlocuiră. Trupe românești se afla în comitat saŭ îl străbăteaŭ, în trecerea lor, și întreținerea lor și darurile făcute șefilor costaŭ bani: așa, în Decembre 1599, socotelile pomenesc pe beșlegii Voevodului, pe Ungurii, adică, de la Lechința, pe Moise Székely, bolnav în Ciuc; în Ianuar 1600 pe comisarii Domnului: Dragoș Vornicul și iarăși Ștefan Bodony, pe căpitani de Unguri și de Sîrbi, pe armașul Hrizean, pe comandantul Sîrbilor, Mihaî Rácz, pe Armașul Sava; în Februar și pe Leca Aga, căpitan în Gherla („in Neva Arce“), pe Constantin Stolnicul, căpitan de Gurghiŭ („Georgyn“), pe Matiaș Feciorul, pîrcălab în aceeași cetate pe un Cămăraș ungar al Domnului, pe căpitanul gardei pe jos a lui Mihaî: Kalmándy; în Mart, un om al lui „Teodosie Logofătul, cancelariul muntean“; în April, pe însuși Teodosie, pe alți comisari ai lui Vodă: Matei Peressith și Armașul Mihaî, căpitan „in Colos“, pe pușcașii Principelui, pe Benedict Mindszenty; în Maiŭ, trupele ce trec în Moldova, a căreia supunere o anunță cuceritorul la Bistrița printr'un curier la 29 ale luniŭ; în Iunie, „boierii sîrbi, oaspeți ai lui Baltazar Bornemissa“, o mie de Sîrbi ce vin din Dej, pe unul din șefi, Odașa Petcu, pe colegii săi Ioan Pan și Ioan Nemeș; în Iulie, pe Ioan Tamásfálvy, căpitan de Secuŭ, pe Cazaci, așezați la Lechința, pe nobili Ioan Fiotta, Moise Székely, Gașpar Sibrik, Gheorghe Farkás, pe boierul ce aduce lui Mihaî 3.000 de boi din Moldova; în August, pe căpitanul ungar de Ianăŭ, venit pentru ostașii orașului, pe cunos-

cutul Petru Armeanul — oameni ai unei partide și ai celeilalte —, pe Ștefan Bodony, pe Ioan Zellestey, pe Kiss Gergély, pe Moldovenii veniți contra lui Mihaï-Vodă; în Septembrie, solul ce aduse „vestea bună“ a înfrîngerii lui Mihaï, oamenii lui Csáky veniți pentru a confisca „averile Grecilor și Sîrbilor“, pe Ioan Kapolnay, Ioan Kazas și doi-spre-zece „boieri și Greci“ prinși; în Octombrie, trupele bistrițene care revin, după ce „se purtase bine“, vornicul de Cîmpulung; în Noiembrie, „prinși moldoveni“ și Moise Székely, „așezat cu oastea înaintea orașului“; în Decembrie, Nemți pedestri „în satele săsești“, Leca, tot căpitan de Gherla, pe Dragoș Vornicul.

Scrisorile sînt multe: o sumă de misive ale lui Mihaï, care se vor publică aiurea și pe care nu le enumerăm aici (ultima, din Alba-Iulia, 1^u Septembrie), pentru mărunțișuri de administrație, pentru Borbély, pentru Kálmándy, pentru Keover Féréncz, pentru Donat, pentru Székely Moise, pentru Csomortány Toma; pentru a afla (14 Februar) unde ie Sigismund Báthory, care, adaugă Domnul desprețuitor, poate fi unde-î place; pentru provizii (21 și 24 August), pentru vești din Moldova (18 Ianuar), pentru fixare de dietă (12 Iulie).

Din tabăra lui Mihaï, avem scrisori de la Banul Mihalcea — din Mediaș, 30 Maiu (pe V^o: „Bistrița“ de mîna lui), din Cluj, 22 Iunie —, de la Teodosie — din Făgăraș, 18 Mart, din Alba-Iulia, 25 ale lunii, din același loc, 17 Iunie (cu semnătura: „Teod[o]sie Vel-Log[o]fet“) —, de la Aga Leca, „capitaneus Keovarensis“, — din Chioara, 9 Iunie și 31 August —, de la Gașpar Kornis, — din Suceava („in Chywchwa“), 26 Maiu —, de la Petcu Căpitanul („Peko Capitan“),

— din Dej, 9 Iunie —, de la Pitarul Gheorghe, „Georgius Pithar, provisor Albensis“, — din Alba-Iulia, 11 Mai —, de la un anume „Gavrilovich“ (Alba-Iulia, 16 Ianuar). Se știe că Bistrița a rămas până târziu credincioasă lui Mihaî și că i-a destăinuit scrisorile ce-î adresase Sigismund.

Din cealaltă tabără, avem scrisori de la Ieremia-Vodă — din Roman, 20 Iunie; din Suceava, 11 Novembre și din Iași, 4 Decembre —; de la Nicolae Galvaj și Francisc Budaj de Saro o scrisoare de știri, foarte importantă, din Suceava, 4 Ianuar; de la Csáky, din 20 Septembrie, Mediaș; „Porumbac, lângă Olt“, 30 ale lunii; Alba-Iulia, 16 Novembre; de la Moise Székely, din „Bany“, 26 Mart, pe cînd iera, în serviciul lui Mihaî, „căpitan-general al Ardealului“; din același loc. la 20 Iulie, și din Cîmpulungul Moldovei, 21 Septembrie; de la Iacob Potocki, din Poiana, la 21 Septembrie (iel comandă avangarda polonă, trimeasă de Zamoyiski, pe „acest drum al Bistriței“), de la toți nobilii din lagărul răsculat, cari-î acordă o scutire la 13 Novembre.

Știrile din Moldova le furnisau Rodnenii, și avem trei din ștafetele lor. La 4 April, Judele scrie că Sigismund ie la Suceava unde oferă catanelor cîte opt florini pe lună și că la Ieremia a fost solii turci, tătari și poloni. La 21 April, iel dă de veste că Dragoș ie în munți și cere provizii, iar la 22 — „după stilul vechiu“ — Judele spune că Domnul Moldovei și-a adunat toată oastea, dar i-a dat drumul pe urmă. Aflînd însă de pregătirile lui Mihaî — pe care le cunoaște —, iel își va fi rechemat iarăși oamenii.

Din 1601 avem numai o scrisoare de la Sigis-

mund, iarăși Principe; dată din Cluj, la 11 Iunie.

Sigismund fu adus din Moldova prin Bistrița de trei soli ai provinciei, în luna lui Mart 1601²¹³).

Se știe că acest an văzu cea din urmă luptă și sfârșitul lui Mihaï Viteazul. Tulburările ierau continue în provincie și prin urmare și cheltuelile Bistriței, ale căreia patimi nu se mîntuise cu victoria de la Mirislău.

În adevăr, în Ianuar, iea primia pe Damian, Vistiernicul lui Ieremia-Vodă, în Februar pe nobilii ce pleacă după Sigismund, în Mart pe acesta și suita lui, în April pe Vlasie Kamuthy, trimes de Principe în Moldova, pe Ioan Rákóczy și pe „căpitanii Moldovenilor“, pe secretariul lui Báthory, cronicariul Ioan Iacobinus, pe Nicolae Geváy, ambasador în Turcia, pe căpitanul moldovean Bucioc; în Mai, pe Matei Peressith, pe Ioan Göröfy, întors din Praga pe drumul Poloniei și Moldovei, pe Moise Székely, pe Orăș, comandantul Moldovenilor veniți în ajutorul lui Sigismund; în Mai-lunie pe Orăș, care vine în oraș, pe Csomortány, pe Bucioc, pe Rákóczy, pe Kamuthy, pe Baltazar Silvásy; în August pe Senyey; în Octombre, pe Frederic, fiul lui Mihaï Székely, căpitanul imperial, pe Bodony, pe Ștefan Prepostváry și trupele lor, pe Carlo Magno, comisariu al lui Rudolf; în Novembre, pe Sigismund Báthory.

Încă din August Basta, învingînd pe Báthorienii, trimesese un căpitan cu 500 de Nemți pentru a cere Bistriței să se supuie. Orașul făcu daruri oaspeților din partea imperială, dar nu-și deschise porțile și nu făcu jurămînt Împăratului. Basta se gîndia să-l asedieze încă de la începutul iernei, dar încunjurarea nu începu decît la 1^{iu} Februar 1602: un asalt se dădu la 10. Dar Nicolae Bogáthy

izbuti să încheie o înțelegere între generalul Împăratului și versatilul principe ardelean. După acest tratat, toată țara de la Nordul Mureșului și Arieșului iera lăsată lui Basta: Bistrița și Clujul făceau parte dintre orașele pe care le părășia Sigismund. Bistrițenii plătiră o despăgubire de război de 32.000 de florini și fură prădați de două ori: odată de soldați fără știrea generalului și a doua oară de alți soldați din ordinul acestui general. Intrarea Imperialilor în Bistrița se făcu înainte de 26 Februar.

În 1603, la 5 Iulie. Bistrițenii se adresează Ardelenilor și Moldovenilor în favoarea lui Moise Székely.

Acesta, devenit principe al Ardealului, adusese la supunere pe orășeni în același an. La 13 Iunie intrau în oraș emisarii lui Moise cu ordinul de predare, în numele Sultanului. Bistrița trimise în zădar doi soli la principele nou, care se afla în lagăr, la două mile de Cluj. La 21, începură ostilitățile și, cu toate că populația doria să rămâie credincioasă lui Basta, care-și anunța sosirea, iea primii condițiile foarte favorabile ce i se oferiau: Moise se îndatoria a face pe Împărat să dezlege pe orășeni de jurământul prestat și consimția a nu li impune nici-o garnizonă.

Se știe că tot în Iulie — hotărât că Ardelenii n'aveau noroc în evoluțiile lor politice! — Moise Székely căzu în lupta de lângă Brașov, câștigată de Radu-Vodă Șerban al Terii-Românești²¹⁴).

Din 1604 n'avem nimic, din 1605, trei scrisori ale lui Ieremia-Vodă — toate trei din Suceava: din 22 Ianuar, 21 Iunie și Novembre, fără dată de zi.

În 1606, Ieremia mai scrie o scrisoare Bistrițenilor, la 23 Februar, din Iași; dar la 24 Iulie Domnul iera Simion, care adresează, din aceeași capitală, o misivă orașenilor.

În 1607, socotelile pomenesc mai multe cheltueli cu trimeși de-aî lui Simion-Vodă.

Constantin-Vodă, învingătorul în lupta contra lui Mihăilaș, vărul său și fiul lui Simion, (mort în Iași, Septembre 1607), anunță solemn Bistrițenilor suirea sa pe tronul moldovenesc la 6 Ianuar 1608, într'o scrisoare din Iași. „După ce cu mila lui Dumnezeu și a Măriii Sale Împăratului turcesc, precum și a Dumisale milostivului Craiū leșesc voie, am moștenit și dobândit Scaunul părintelui nostru“ ²¹⁵), iel se crede dator a face declarații de prietenie vecinilor, cu „acest d'intăiū prilej“ de corespondență. Un Ieremia Postelnicul aduse aceste scrisori de notificare.

Constantin mai scrise Bistrițenilor, tot din Iași, la 29 Maiū și 5 Iulie.

La 22 Novembre următor, Sașii adunați în dieta din Sibiiū făgăduiaū a fi aliații lui Constantin, cîta vreme acesta va fi aliatul principelui ardelean (atunci Gabriel Báthory). Cînd îl va ajuta principele cu armele, Sașii vor da și ieî partea lor; și vor adăposti, la nevoie, pe Constantin și boierii lui.

Această declarație se leagă de tratatul iscălit la Iași, în ziua de 18 Iulie precedent și prin care Constantin jură „pe Dumnezeu cel viū, părintele atot puternic, pe Fiul, pe Sf. Duh, pe Sf. Treime, pe Sf. Evanghelie, pe Fecioara Maria și pe toți sfinții“ a fi „drept și cu credință“ față de Gabriel, dîndu-î ajutor militar. Oral, Domnul mol-

dovean se îndatoria a plăti și un tribut anual de 8.000 de florini vecinului său²¹⁶).

În 1609, Báthory, neprimind tributul nici la al treilea termen, se înfurie pe Constantin și-l somează, prin Michael Weyss, a da înapoi contra-jurământul unguresc: urmară discuții, solii, care se prelungiră până în 1610. Bistrița expediă prin Novembre 1609 scrisori ale principelui în Moldova pentru această afacere. Tot prin Bistrița trecu în Decembre un călugăr moldovean, care ducea lui Gabriel doi cai. Ambasadorul solemn al Voevodului, Procopie Caraiman, luase altă cale pentru a merge, în Novembre, cu daruri la Alba-Iulia.

Negocierile neducînd uici la un rezultat și Gabriel pregătindu-se a trece în Muntenia pentru a o supune, iel ordonă Bistrițenilor a închide pasurile spre Moldova. Scrisoarea ie dată din Alba-Iulia, în cea mai mare grabă, și tot de acolo scrie încă principele la 9 Novembre²¹⁷).

În tot cursul anului până la această rupere a relațiilor Bistrițenii plătiră cheltuielile solilor ce treceau de la o parte la alta prin orașul lor.

În expediția munteană din 1610—11, aflăm și trupe ale Bistriței, care trimete emisari la soldații săi.

În Ianuar 1612, Constantin Movilă fu înlocuit cu Ștefan Tomșa. Domnul mazil reveni cu Polonii în Iulie, dar fu bătut și-și pierdu viața după luptă.

Înnainte de această întoarcere nenorocită, din Iași, la 3 Mai, „Ztaverno Hatman, generalis regni Moldaviae“, adresează o scrisoare ungurească Bistriței. Acest „Ztaverno“ ie Gheorghe Stavrinov, fiul Vistierului-cronicar care scrise isprăvile lui

Mihaï, în temniță la Bistrița, „la lumina stelelor“.

Domnul însuși, adevărat Tomșa, scrie la 29 Maiu, din acelaș oraș. Ocupat cu lupta contra concurentului său, iel nu mai corespunde apoi cu vecinii până la 30 August, când iera întors în capitala sa și recomanda pe Hatmanul Stavrinos („Sztavernio“). Iel scrie apoi la 25 Octombore (Iași). Stavrinos și tatăl său fură uciși pe urmă de Tomșa²¹⁸).

În 1613, scrisoare de la Tomșa, din Iași, 24 Mart. În expediția lui ardeleană, Ștefan pare a nu fi trecut la dus prin Bistrița, dar ni se afirmă de contemporani că întorsul și l-a făcut pe acolo. Socotelile orașului pomenesc numai darul făcut „căpitanului moldovenesc“²¹⁹).

În 1614, Tomșa scrie Bistrițenilor din Iași, la 12 Iulie. Orașul face daruri „căpitanului“ și Vornicului, probabil celui din Cîmpulung.

Cîteva scrisori de informație românești, publicate la vale și care vor fi analizate în a doua parte a umplu lacuna, care se întinde până la 1621, a scrisorilor domnești. Cît despre Socotelii, iele pomenesc în 1615 postelnici munteni, în 1616, solia lui Ioan Kornis în Moldova din partea principelui, în 1617 numai spioni în Moldova, ca și în 1618-9; în 1620, se adaugă un „legat“ trimis în țara vecină.

În 1621, avem două scrisori ale lui „Alexandru [Iliăș], cu mila lui Dumnezeu, Domn ereditar al țerii Moldovei“, ambele din Iași, 29 Ianuar, cu enorme iscălituri cirilice dedesupt: într'una se vorbește de Cîmpulung.

Alexandru-Vodă fu înlocuit în cursul campaniilor turcești contra Poloniei cu Ștefan Tomșa, și aces'a

serie, la rîndul lui, Bistriței, din Iași, 5 Decembrie.

În 1622 avem o scrisoare românească a lui Tomșa și în socotelî mențiunea ambasadorului care o aduse. În același an, din Alba-Iulia, la 9 Iulie, Gavril Movilă pofteste pe Bistrițeni la nunta sa, „după ritul catolic“, cu Elizabeta Zolyomi de Albes, văduva lui Mihaî Imreffy de Szeredahély († 1611), nuntă care se va celebra la 7 August, Duminecă, în castelul Dioszég.

În 1623, o scrisoare românească a lui Ștefan-Vodă și un sol al guvernatorului ardelean la iel.

În 1624, Tatarii năvăliră în principate. La 12 Octombrie, Radu-Vodă, noul Domn moldovean, scrie, din Suceava, Bistriței: la această dată, trupele de ajutor ardeleni, care trecuse cu puține zile înainte pe la Bistrița, se află în țară²¹⁹).

Și Bistrița făcu în 1625 daruri tînărului Alexandru Coconul, fiul lui Radu și Domn al Țerii-Românești, cu prilejul nunții lui, serbate în Moldova. Nunta se făcu în Septembrie²²⁰); la 4 April, Radu-Vodă scrie, din Suceava, Bistrițenilor.

După nuntă, Radu se întoarce în vechia și iubita lui reședință din Hîrlău. Aici se afla la 10 Septembrie și, după serbări, la 23 Novembre următor.

Mai avem din acest an și o scrisoare a Mitropolitului din Bălgrad (1^{lă} Ianuar 1625).

Radu mai avea puțin numai de trăit. Moartea-l găsi în Hîrlău. Succesorul său fu Miron-Vodă Barnovschi Movilă. Acesta scrie Bistriței, din Iași, 27 Septembrie 1626, semnînd numai „Miron Mogyla Vaiyoda“, cu știri despre Turci și Tatarî. Cu știri analoage, iel li scrie din Iași, la 29 Novembre: o

parte din Tătari stătea la Cetatea-Albă cu Sultantul Nureddin. În același an, la 7 Septembrie, Barnovschi recomandă din Iași pe Cuparul Lupu. În luna următoare, din motive ce nu le cunoaștem, trupe moldovenești apărură în vidicul Bistriței.

Mai avem din 1626 și o scrisoare a însurățelului Gavril Movilă, care scrie din „cetatea noastră“ (adecă a nevestei) Solimonkö (Sîntieiu), la 17 Novembre.

În 1627, Miron-Vodă iera la Hîrlău în ziua de 31 Ianuar, de unde scrie Bistriței. În cursul anului, iel merse la „Dașov“ (Oceacov) și împacă pe Poloni cu Turcii²²¹). Încă din Septembrie 1626, iel iera soțul unei Polone, fata starostelui de Cameniță și, la nuntă, Bistrițeni îi făcuse daruri.

În 1629, din Iași, „Miron Bărnovschi Voevod“ scrie orașului, la 1^{iu} Iunie, o nouă scrisoare — aceasta românească — din Suceava²²²). Mazilia-i veni în curînd.

Succesorul lui, Alexandru Coconul, se adresează la 9 Novembre, din Iași către „giudeț[ul] din Bistrița“ (scrisoarea însăși ie în ungurește). O altă scrisoare, din același loc, a Domnului nou poartă data de 15 Novembre.

Din 1630 n'avem nimic. În 1631, 21 Octombrie, noul Domn moldovean, Moise Movilă, corespunde cu Bistrița, din Iași, puțin timp înaintea căderii sale. Mai avem o scrisoare, din Suceava, 12 August, „stil vechiū“ a lui „Peter Ewiczsch“, pentru un proces ce are cu văduva lui Lupu Cupar (care trebuie decideosebit de Vasile Lupu): Suceveanul spune că în țară ie pace și sănătate, dar se întinde boala de vite. În fine din Budișor, la 4 Maiū, Vlădica ardelean Benedict („Bededictus [sic] episcopus“)

cere a se permite trecerea liberă pe la vamă a unui diac ce merge la Sucevița.

În 1632, o scrisoare particulară românească și spioni în Moldova.

În 1633, alta analogă și cheltuieli cu Turci și Tatarî. În același timp, la 17 Septembrie, „stil vechi”, un Sucevean dă prețurile curente: 20 de bucăți de moron, 4 florini, 40 de dinari; o sută de scrumbii, 100 de pulturaci („pulturaken“). Tot în 1633 începe corespondența sa un învățat boier moldovean și un mare prieten al Bistriței, Teodor Ianovici („Theodor Ianowicz“), care scrie la 7 Decembrie cu știri despre Poloni. „Abaza-Pașa [întors din expediția de la Cameniță] ie acum în Brăila“.

În 1634, soli ai mitropolitului în Ardeal și trecerea în Moldova a lui Bethlen János. La 12 April, Ianovicz, „Toderașco Logofătul“, pentru a-l numi ca în documentele oficiale, scrie Bistriței că Rușii s'aŭ împăcat cu Poloni. „Iar în Moldova Domnul ce iera mai înainte, adecă Moise, acela a trecut zilele acestea în Polonia; iar cellalt care vrea să vie ie Lupul, ce iera înainte Vornic-Mare în Moldova, cel ce pribegise la Țarigrad²²³)“. Iscăindu-se, ca Logofăt, Teodor scrie apoi din Iași, la 23 Septembrie, pentru a cere în numele lui Vasile-Vodă „fierăstrae cu care se taie arborii“, o „roată“ și „fier, cuie și altele ca acestea pentru biserica ce ni-am pus în gând a o ridica acuma“; Poloni aŭ oprit exportul, așa în cât de acolo nu se pot aduce; „pentru primejdia ce amenință“. Dar speră că „dacă va voi Dumnezeu, vom avea pacea ce dorim“.

Din Botoșani, la 27 Maiu 1635, Vasile-Vodă scrie Bistriței pentru un-spre-zece vaci și șese boi de pomană, luați în post de la călugării din Coșula.

La 8 August, din Iași, iel cere pentru 116 florini, „banî vechi“, 20,000 de cuie și cuie de șindilă. La 17 Decembre (Iași), iel se plînge că Bistrițenii pase vitele în pămîntul Câmpulungenilor. La această scrisoare răspunde orașul că acel pămînt îl încălcase Cîmpulungul și i s'a lăsat din vechiū, cu condiție a da din 50 de vite una, ceia ce acum nu se mai face. Dacă se va da acest cenț, orașul va respecta situația tradițională.

— În 1636, din Iași, Vasile cere un meșter de jimble. Iar la 29 Octombre (*ibid.*), trimete un om să cumpere 180,000 de cuie de șindilă. Cu o zi înainte, iel recomandă Bistrițenilor scrisorile sale către „prietenu“ din Ardeal, Principele Gheorghe Rákóczy.

— În 1637, o scrisoare de la mitropolitul Varlaam și știri despre războiul muntean.

La 30 Iunie 1638 (Iași), Vasile-Vodă revine în afacerea hotarelor, pentru care mărturisise și călugării de la Putna în anul precedent. Iel pretinde că s'a încălcat de Bistrițenii pămînt arabil și loc de pășune și li cere să-și retragă oile. „Cred,“ scrie iel, „că veți face aceasta bucuros, Dumneavoastră cari sînteți, deprinși cu meșteșugul păcii, nu cu al războiului“.

Dumitru, Vornicul de Suceava („administrator Socaviensis“), duse această somație, și la 20 Iulie orășenii trimeteau pentru explicații pe pîrcălabul lor. Vasile-Vodă nu cedă însă: la 24, iel răspunde Bistrițenilor că nu rîvnește lucru străin, dar, dacă iei aū acte regale pentru hotar, „nu ni lipsesc nici nouă însemnări și dovezi foarte vechi, în care se poate vedea cum s'aū învoit în această afacere magnații unguri și Domni de înaintea noastră, pe care pe toate vi le trimetem Dumneavoastră să

le cetiți ²²⁴“. Vornicul Neniul ie trimes pentru a stabili hotarul pe temeiul convențiilor încheiate.

Pîrcălabul merse, din ordinul orașului, cu scrisorile la Principe, și acesta luă probabil afacerea asupra sa.

În 1639, an de lupte nouă între Moldova și Țara Românească, Vasile scrie Bistriței (29 Mart, Iași) pentru furtul făcut în paguba lui Tofan din Dragomirna; scrisoarea pomenește pe „pîrcălabii din Suceava“ (*perkalabii Socavienses*). La aceeași dată, Domnul dezaprobă actul Cîmpulungenilor, cari oprise niște oi și ordonă Vornicului de Cîmpulung, Ioan Talpă, a le restitui. Se pare că acest Talpă nu mai iera Vornic la 20 Octombrie, cînd orașul se plînsese lui Vasile pentru o oprire de vite.

Pe lîngă o a treia scrisoare a lui Vodă (Iași, 23 Iunie), pentru cuie de șindilă, avem și una de la Grama, Marele-Jitnicer. Acest dregător se plînge Bistrițenilor, la 4 April, din Iași, pentru că aceștia făcuse a se globi un om al său de către „pîrcălabii Sucevei“.

Din același an ni s'aŭ păstrat și știri din Rodna despre împrejurările din Moldova. La 1-iu Decembrie, Judele scrie că „straja, la trei sute de oameni, a Voevodului moldovean a fost bătută, scăpînd numai cinci dintr'însa“. După alții, „Moldoveanul ar fi fost bătut cu desăvîrșire și ar fi fugit, dar nimeni nu știe unde ²²⁵“. A căzut zăpadă mare și Vodă a trebuit să se retragă de la Cucuruza.

Ca un ecoŭ al acestor lupte trebuie să se considere scrisoarea, adresată Bistriței la 1^{iu} Februar, din Brașov, de pretendentul Ioan Movilă. Acesta cere a i se primi în vidic cinci slugi și 25 de cai, înșiruiți la distanță de câte trei zile. În schimb,

făgăduiește răsplată pentru această înlesnire a ștafetelor.

În acest an, Vasile-Vodă trimise și iel soli la Bistrița.

În 1641, avem o scrisoare nedată a lui Vasile și un răspuns fără dată al orașului. În misiva Domnului ie vorba de hotare, și în acest an se numi, de o parte și de alta, o comisiune pentru statornicirea lor. Spre a aduce pe Vodă la această măsură, orașul se grăbi a-î trimete meșterii pe cari-î cerea și „șoimî, cari se întrebuintează“, scrie Vasile, la 11 Iulie (Suceava), „foarte mult în părțile noastre astăzi“. Murind doi dintre meșteri de „friguri rele“ — poate ciumă —, Vasile dădu de știre Bistriței la 21 Septembrie (Iași), trimetînd la casa lui pe al treilea.

La 9 Octombrie, delegații Bistriței: Leonard Henrici și Francisc Sobellius și ai Moldovei: Vornicul de Cîmpulung și un orășean (Cîmpulungul e calificat pe acest timp de „oppidum“), anume Mihaî, se găsiau lîngă apa Bistriței, pentru hotărnicie. Dar ancheta nu folosi la nimic: „nime nu putea spune unde ie îngropată piatra, harta iera plină de greșeli“, Dornenî și Cîmpulungenii, scriu cei din tabăra ardeleană, făceaū greutăți, „ca niște mincinoși și tâlhari“. În mijlocul poienii nu se afla piatra, apa rosese malurile și „boierul“, delegatul special al lui Vodă, nu sosise încă.

Vasile scrie vecinilor la 19 Octombrie (Iași), iar la 14 Novembre, „stil nou“, aceștia, mulțămînd Domnului pentru trimeterea solilor lui la hotar, îi spun că nu s'a făcut nimic și-î trimet copie după scrisorile regale ce posedă.

Din 14 Novembre avem și o scrisoare bistrițeană către Ianovicî, adusă tot de patricianul Filip

Melandus. În iea se mulțamește lui Teodor pentru serviciile ce aduce, „ca un om foarte cuminte și foarte învățat,” și i se cere a combate intrigile ce se țese la Curte. Ianovicî, care semnează ca Vornic, răspunse la 8 Decembre, din Iași: iel nu poate face imposibilul, „maî ales dacă ie cu vre-o pagubă a țării. *Amicus enim est Plato, amicus Aristoteles, sed magis amica veritas, a qua ego ne latum quidem unguem disciscere audeo.*” Hotarele aũ fost stabilite după izvoade vechi și cu deplin temeiu.

În 1642, Bistrița trimise un sol în Moldova, și Vasile scrise orașului la 4 Mart și 18 April (Iași). În legătură cu scrisorile românești ce publicăm găsim plîngerea lui Chiruță, „sluga Dumilor-Voastre”, pentru un cal ce i se oprise.

Ianovicî scrise și lui Rákóczy, și acesta pomește de scrisorile lui la 13 Mart 1643 ²²⁶).

La 10 Iunie (Suceava), Vasile scrie Bistriței, cu mulțamiri pentru zidarii și cărămidarii ce-i dase și apără pe Chiruță pe temeul chitanței de vamă ce prezintase și mărturii iscălite de soțiile negustorilor suceveni, în lipsa bărbaților lor, ce se aflaũ la iarmarocul din Sniatin. La 9 Iulie (Suceava), Vasile scrie că trimete pe supusul său la Principe să-i facă dreptate.

Rákóczy expediază, prin Bistrița, în Septembrie, un sol solemn la vecinul său: pe Acațiu Barcsai, care fu maî târziu și iel Domn al Ardealului.

La 20 Iulie, înaintea acestei solii, Vasile-Vodă iera la Rățulenî („Raczulani”), de unde trimete înapoi pe meșterii ce i-aũ făcut la „edificiul” ce clădește, „certi fornaces”, uși și ferești. „Acum, gata fiind bolțile clădirii de jos, casa de sus o voiũ face de lemn, cum am înțeles că se fac case și în alte părți”.

— În 1644, Moldoveni, supt un căpitan, și Munteni, supt Constantin Serdarul, „tînărul Șerban-Vodă“, veniră în ajutorul lui Rákóczy contra Imperialilor, și Bistrița cheltui cu dînșii, cum cheltui cu Boros János, trimes de Principe în Moldova, cu Chiruța, pentru a-l împăca, cu boierii de la vamă, pentru a-î cîștiga.

— Vasile-Vodă cere la 20 August cuie pentru 100 de lei („leones“), avînd nevoie de 600.000. Iar la 25 Septembrie, el adauge bani pentru cuietele furnisate (ambele scrisori din Iași).

— Se răspîndise zvonul că turburări ar fi izbucnit în Țara-Românească, dar Mihaï Eötvös (Goldschmied) dezmente aceste știri, ca Jude al Brașovului. Într'o scrisoare din 8 Iunie către Bistrițeni.

Bistrița trimese la 21 Ianuar 1645 doi soli cu daruri în Moldova, unde Vasile serba nunta fiicei sale Maria cu Ianus Radziwił. La 8 Februar, din Iași, Domnul mulțamia pentru această solie, „acum cînd s'a săvîrșit, cu ajutorul lui Dumnezeu, nunta fetei mele“.

— Din Suceava, la 26 Iunie, Vodă scrie apoi pentru un furt de mistreți (*sic*). La 7 Iulie, din același oraș, iel vorbește pentru un proces.

Și în 1645, Boros trecu prin Bistrița în Moldova.

— La 15 Mart 1646, Vasile-Vodă intervine pentru piei și două „oale cu miere“, oprite unui Cîmpulungean. Iel mai scrie Bistriței, tot din Suceava, la 12 Iunie și 13 Iulie, iar din Iași la 18 Novembre următor.

— În 1647, o scrisoare domnească din 9 April, cu data: „in civitate“.

Vasile scrie Bistriței la 12 Decembre 1648 (Iași), răspunzînd la o misivă din 24 Novembre precedent. Iar Ianovici, acum „Logofăt-Mare al Moldo-

vei“, vorbește la 12 Ianuar (Suceava) de niște „argentei scyphi“ ce se fabricase la Bistrița. „Nu mi-a fost tocmai pe gust, dar nu că meșterul nu se pricepea, dar n'a avut vreme“; iar, de acum, „de va mai trăi“, Ianovicî promite a face comanda de din timp.

În 1650, Bistrița dăruiește 50.000 de șindile lui Vodă.

Socotelile pomenesc solii în 1651, și Vasile-Vodă scrie din 23 Mai și 19 August Bistriței (ambele scrisori din Iași).

În 1652, orașul face daruri la nunta Ruxandei cu Timuș.

În 1653. Bistrița avu mari cheltueli cu războiul din Moldova, uude Rákóczy și Matei Basarab înlocuirea pe Lupul cu Gheorghe Ștefan. Socotelile enumeră spioni, trimeteri de arme, de daruri, etc.

De la Domnul înlocuit n'avem nici-o scrisoare. De la noul Voevod însă posedăm epistole către Bistrița din 27 Iulie, din lagărul de la Suceava; din 16 Septembrie și 4 Octombrie, tot de acolo. Mai scrie, din aceeași tabără, comandantul ungurese Ștefan Petky, la 15, 16 și 21 Septembrie.

În 1654, numai mențiuni, fără mare importanță, în Socoteli.

La 30 Novembre 1655, Gheorghe Ștefan adresează o scrisoare Bistriței.

În 1656, solii din și în Moldova.

Domnul scrie Bistriței în 1657: din 19 Februar (Iași), din 26 Iunie (Suceava), pomenind pe Dumitrașco Postelnicul, din 6 Iulie și 9 Septembrie (ambele din Iași).

În 1658, Vodă iera la Iași în ziua de 28 Februar, când scrie iarăși Bistrițenilor.

Năvălirea celor doi Domni noi, Gheorghe Ghica și „Ioan Mihai Radul, cu mila lui Dumnezeu Domn și Palatin a toată Țara-Românească“, se făcu, în August, prin pasurile muntene. Bistrița află de la Brașoveni isprăvile aliaților. Aceștia scriu la 27 August că nici-o comună din Țara Bîrsei n'a rămas nearsă. „Cu adevărat s'a reprezentat aici cu noi Ruina Ierusalimului“.

Mențiuni de mici daruri și solii ocupă anul 1659.

În 1660, Ștefăniță-Vodă, Domn în Moldova încă din anul precedent, scrie o scrisoare Bistrițenilor, din Iași la 30 Maiu, o a doua din 23 August, o a treia din Cotnari, 16 Septembrie, o a patra, de politeță, din 5 Octombrie. O alta, din 30 Novembre, ie datată iar din reședința Iașilor.

În 1661, solie moldoveană și scrisori ale lui Ștefăniță din 20 Maiu și 5 Iulie (Iași).

În 1662 noul Domn: „Iō Istratie Dabijea Voevod“, scrie din Iași, la 21 Ianuar, 29 Septembrie și 7 Decembre.

În anul următor, Moldovenii și Muntenii meraseră să ajute pe Turci contra Imperialilor, în prima campanie de la Neuhäusel. În cursul expediții avem o scrisoare din Iași a Caimacamului „Toma Cantacuzino, Vornicul-ceil-mare al Țerei Moldovei“, anunțînd, la 5 Novembre, că Vornicul Verzelescul, din tabăra Domnului, a fugit la Cazaci, și o alta din Iași, 3 Decembre, pentru „liberarea unei fete“.

La 28 Novembre, Sibienii înștiințau pe Bistrițeni că Vodă va trece pe la ieși, la întors.

În 1664, în noua expediție de la Neuhäusel, se

pare că Dabija trecu, la dus și la întors, pe aiurea.

Moartea lui Istratie-Vodă se întâmplă în 1665, dar după 10 Iulie, când acesta scrie Bistriții, din Iași, pentru un anume Drăguțescul.

În 1666, Domnul iera Duca-Vodă, care se adresează Bistriței la 13 Februar, din Iași.

Ie scos însă în același an. și Domnul care scrie orașului la 8 Iunie 1667 ie „Iliș Alexandru, Domn al Moldovei“.

În 1668, solie moldovenească la Bistrița.

În 1669, Duca, revenit în Domnie, scrie Bistrițenilor, din Iași, la 17 Februar.

În 1671, 9 Februar (Iași), „Antonie Ruset, Domnul Moldovei“, scrie vecinilor pentru afaceri cîmpulungene. Scrisoarea poartă pe dos: „la birau de Bistrița“.

În 1673 se petrecu expediția cea mare a Turcilor la Hotin, și avem o foarte interesantă scrisoare a lui Petriceicu: „Iō Stefan Petru Voevođa“, dată din Hotin, încă la 3 August.

Hussein-Pașa, scrie iel, a venit la hotare cu oastea și a cerut Principelui Ardealului a i se face la Bistrița două mii de sulii.

„Dar sulilele acestea trebuie să fie mai ușoare, cum poartă călăreții pe acolo“ Pentru a evita trimererea lor plină de greutate, prin pasurile munților, Domnul cere a-i se expedia mai bine vre-o șese-

șapte „maeștri de sulii“, pe cari, din parte-î, îi va ajuta la lucru. Iar cheltuiala o va înapoia Hussein.

La 20 Septembrie 1674, din Iași, după terminarea campaniilor contra Cazacilor, Dumitrașco Cantacuzino, noul Domn moldovean, scrie Bistriței.

În 1677, vizitară orașul Vornicul Nacu — de la care avem o sumedenie de scrisori românești, iel și, mai târziu, fiul său, fiind vecinii buni și prietenii credincioși ai Bistriței — și „ambasadorul francez“, în suita căruia găsim și pe Tököly Imre, viitorul Crai ardelean cu reședința la . . . Nicomedia.

La 30 Februar 1679, scrie din Iași Duca-Voevod: „Iw Duca Voevoda“, de curînd strămutat în Moldova.

Tot Duca scrie la 4 April 1680, din aceeași reședință. O companie de „pehlivani“ turci trecu în același an în Moldova, prin Bistrița, unde Sfatul nu-î lăsă să se producă, „pentru fel de fel de neajunsuri“.

Urmă războiului de la Viena. Una din consecințele lui fu înstrăinarea unghiului nord-vestic al Moldovei, care fu ocupat de Poloni de la 1691 la 1698. Despre această ocupație vom vorbi mai pe larg cînd vom examina pe rînd documentele românești din această perioadă. Aici dăm numai cîte-va notițe asupra celor scrise în altă limbă.

Ocupația polonă în Cîmpulung pare a fi anterioară anulului 1691, fixat de Nicolae Costin. Încă de la 20 Maiu 1684, un Gavril Rohmistrul (decî un ofițer polon) scrie Bistriței din Cîmpulung.

De la succesorul său superiorul lui Gavril, Alexandru Davidenko, un Moldovean, avem întâi un scrisoare din 6 Mai 1687 pentru un furt de cai; la sfârșit iel dă știri despre mișcările lui Sobieski și ale „împăratului moschicesc“ contra Turcilor. La 13 Mai, iel stăruia pentru „Nacul din Crasna“. La 16 Iulie, iel arată că, într'o daraveră pentru niște pagube, a pus să jure „oamenii drepți și bătrîni“. Iar, la 18 August, iel se plînge pentru o afacere de vamă, amenințînd că, de nu i se va face dreptate, „voi scrie Mării Sale Craiului nostru al Poloniei, pentru că acum iel este Domnul acestei țeri“.

La 16 August 1688, același comandant polon scrie menționînd ordine ale Hatmanului. Altă scrisoare, pentru Cîmpulungeni, la 20 August 1689. De acest Davidel, „Moldovean de origine, om cu citeală pravilă multă“, care avu un moment ambiții de Domn, vom vorbi și în a doua prefață.

Avem apoi trei scrisori de la „Constantin Turcul, Rohmistru al Mării Sale Craiului“, viteazul Moldovean al cronicilor, care scrie din „Kobak“ la 13 Mai 1689, pentru un om al castelanului de Cracovia; tot de acolo la 4 Iulie pentru niște cai și, în fine din Bănila, la 28 Mai 1692, pentru niște supuși ai săi, cari cumpărase 26 de coase cu patru-zeci de lei.

Din Mai și Septembrie 1689 avem două scrisori ale lui Axintie Virzinescu sau Virzirescu, din familia boierului fugar supt Istrate-Vodă. Acest Axintie iera „misionariu apostolic la Armeni și vicariu al lor în cele duhovnicești“. Iel veni în vidie și de acolo la Giurgiu („în Giurgio“), de unde scrie pentru a recomanda în locul preotului armean gonit de oraș ca prieten al Turcilor pe un armeno-catolic, Deodat. Axintie fusese în-

tovărășit de un om al lui Gavrilaş rohmistrul, revenit în Cîmpulung, la trecerea din Moldova în Ardeal. În același timp cînd anunța aceasta (20 Mai), rohmistrul dădea știri despre Muscali și pacea „ce am făcut-o noi cu Domnul Moldovei”. Superiorul său, Alexandru Davidenko, fusese trimes la Hanul „pentru lucruri însemnate”.

Din Cîmpulung, la 8 April 1691, scrie Bistriței un alt șef polon, Dobrowski, „capitaneu cavaleri, S. R. M. comandato in Campolongo”, pentru scrisori de la comandantul de Suceava, de Harstall. Acesta, un German: „Johann Friedrich von Harstallen, Obrister Ihrer K. Majestät, Commendant zu Soczawy”, scrie din această cetate la 1^{iū} Mai 1692 pentru a-și apăra „steagul” de calomnia că pradă și, la 18 Septembrie următor, oferind a purta proces, pentru o plîngere.

În 1693, se afla la Cîmpulung Postolachi Chigheciū: „Postolak Kiegiec, proconsul Illustrissimi centurii et cetera”: iel scrie Bistriței la 22 Novembre, pentru un furt de cai.

Cu aceasta se mîntuie documentele în alte limbi decît cea românească din corespondența ordonată până acum a Bistriței, și ne oprim aici. Cînd materialul inedit îmi va sta la îndămină — cel românesc și cel neromânesc — pentru perioada ce urmează, — mai puțin interesantă probabil — voiî continuă aiurea aceste studii.

Cetitorul va recunoaște poate că, judecînd după cele de până aici, în arhivele bistrițene s'aŭ găsit contribuții extra-ordinar de importante pentru istoria și limba Romînilor.

N O T E

---

1) V. documentul rodnean din 20 Decembre 1268 în Zimmermann-Werner, *Urkundenbuch*, I, pp. 99—100, n° 118.

2) V. ordinul papal din 1264 în aceeași colecție, I, pp. 92—3, n° 106 sau Hurmuzaki, I¹, pp. 319—20, n° 230 și documentul din 6 Decembre 128, în Zimmermann-Werner, I, pp. 157—8, n° 222.— În 1264, Năsăudul («Nazwod») ie dăruit ca loc pustiu (Hurmuzaki, *l. c.*, pp. 321—2, n° 232).

3) Zimmermann-Werner, I, pp. 149—50, n° 211 sau Hurmuzaki, I¹, p. 462, n° 381. Cf. confirmarea din 1290, în Zimmermann-Werner, I, pp. 166—7, n° 235, și cea din 1291, *ibid.*, p. 171, n° 240.

4) Zimmermann-Werner, I, pp. 203—5, n° 276.

5) *Ibid.*, pp. 273—4.

6) *Ibid.*, pp. 295—6, n° 319.

7) *Ibid.*, pp. 437—8, n° 478.

8) *Ibid.*, II, pp. 249—50, n° 858. Confirmare, *ibid.*, n° 871, pp. 270—1. — Regele iera la Bistrița și la 18 Maii 1377 (*ibid.*, pp. 462—3, n° 1072).

9) *Ibid.*, I, p. 459, n° 505.

10) Care iera în oraș la 17 Septembrie 1349 (*ibid.*, II, pp. 61—2, n° 642).

11) *Ibid.*, pp. 72—3, n° 655.

12) *Ibid.*, pp. 491—2, n° 1095.

13) *Ibid.*, pp. 308—9, n° 910.

14) *Ibid.*, pp. 97—9, n° 679. Confirmare la 14 August 1364 (*ibid.*, pp. 214—5, n° 812). — Pentru vin, v. *ibid.*, pp. 280—1, n° 885; cf. pp. 281—3.

15) Dr. Albert Berger, *Urkunden-Regesten aus dem alten Bistritzer Archive v. 1203 bis 1490*; în *Programm des evangelischen Obergymnasiums zu Bistritz* pe 1893; la aceasta dată. Nu se află între copiile de documente bistrițene din Bibl. Ac. Rom.

16) Berger, regestele citate, la datele de 21 Octombrie 1410, 30 Mart, 21, 23, 30 Iulie 1412, 28, 29, 30 Iulie 1414, 27 Decembre 1419.

- 17) Còpii de documente bistrițene la Bibl. Ac. Rom. Sigismund confirmă decizia la 1414 (*ibid.*).
- 18) Hurmuzaki, I², p. 669, n° 561.
- 19) V. și W. Wenrich, *Geschichtliche Vorbedingungen zur moldavischen Lehnsherrschaft an der Bistritz*, in *Archiv für siebenbürgische Landeskunde, Alte Folge*, VI, pp. 67—8.
- 20) Hurmuzaki, II², pp. 37—9, n° 25.
- 21) V. izvoarele în Iorga, *Chilia și Cetatea-Albă*, p. 130, nota 3.
- 22) Berger, regestele citate, la data de 30 Septembrie 1469.
- 23) Hurmuzaki, II², pp. 221—2, n° 199. Cf. *ibid.*, p. 352, p. 396.
- 24) Berger, regestele citate, la datele de 21 Februar 1470, n-le 214, 215.
- 25) *Ibid.*, la data de 12 Maiu 1471, n° 232.
- 26) *Ibid.*, la data de 1-iu Mart 1474, n° 266.
- 27) *Ibid.*, la această dată, n° 246.
- 28) *Ibid.*, la această dată, n° 262.
- 29) *Ibid.*, la datele de 8 și 12 August 1471, nle 237—8. Din ultimul nr se vede că Ciceiu nu aparținea încă Moldovei. O alta o avem pentru 1474 în faptul că la 15 Septembrie din acest an Ștefan trimete prin Bistrița, un ambasador castelanului de Ciceiu (*ibid.*, n° 270).
- 30) *Ibid.*, la data de 9 Februar 1473, n° 255.
- 31) *Ibid.*, la data de 26 Maiu 1473, n° 260.
- 32) C. Moisil, *Două spre-zece scrisori domnești din arhiva orașului Bistrița*, 1897, in 8°; p. 5. Còpii de documente bistrițene la Bibl. Ac Rom.
- 33) *Ibid.*, la această dată, n° 216.
- 34) «Eo respectu ut prefati cives, ex quo ipsa civitas nostra precise in confiniis et metis regni Moldaviae et faucibus moldavien-sibus adiacere perhibetur.» . . .
- 35) Còpii de documente bistrițene, la Bibl. Ac. Rom.
- 36) Iorga, *Chilia și Cetatea-Albă*, pp. 72 și urm. — Chiar înainte de pace, regele permisese negustorilor a veni în Ardeal (Berger, *l. c.*, la data de 20 Ianuar 1473, n° 252).
- 37) «Superioribus disturbiorum temporibus, propter creberrimos hostium incursus.»
- 38) Bibl. Ac. Rom., còpii de documente bistrițene, 3 Iunie 1475. Cf. Hurmuzaki. II², pp. 221-2, n° 199; pp. 232-4, n° 212; p. 328, n° 293; p. 396, n° 352. Nouă reunire la 1498 (*Archiv für sieb. Landesk.*, *Neue Folge*, XIX, p. 120). — La 1503, regele Vladislav contesă Bistrițenilor dreptul da a nu plăti pentru dependența Rodnei quinquagesima regală (copiile citate). În 1520, locuitorii din Rodna voiau să înceapă iarăși lucrul în minele de aur și argint, deschizând și altele nouă, și regele li iertă ori-ce dare către el,

dacă se va constata că afacerea poate fi folositoare pentru Coroană (copiile citate).

39) Wenrich, *l. c.*, p. 79.

40) La 25 April 1481, se ieu măsuri contra unor hoți ce atacă pe oamenii Bistriței (Bibl. Ac. Rom., copiile citate).

40 a) Berger, la această dată, n° 306; în întregime, la Moisil, pp. 7-8.

41) Iorga, *l. c.*, p. 153.

42) Berger, *l. c.*, la această dată, n° 307.

43) Còpii de documente bistrițene, la Bibl. Ac. Rom.

44) Iorga, *l. c.*, p. 152, nota 4.

45) Berger, *Urk.-Reg., II. Teil, von 1491 bis 1516*; în același *Programm*, pe 1894, la data de 21 Novembre 1493, n° 376.

46) *Ibid.*, la data de 6 April 1502, n° 402.

47) «Groffe und geschworne Boerger der Stad Molde». Còpii de documente bistrițene la Bibl. Ac. Rom.

48) V. mai sus, p. II

49) V. Iorga, *Notes et extraits pour servir à l'histoire des croisades au XVe siècle*, seria II, Paris, 1899, p. 284, nota 1. — Cf. Jireček, *Die Handelsstrassen und Bergwerke von Serbien und Bosnien*; extras din *Sitzungsber. der böhm. Gesellsch. der Wissensch.*, X, a șesea continuare; Praga, 1879, în 8°.

50) Còpii de documente bistrițene la Bibl. Ac. Rom. (19 și 27 Octombrie 1503).

51) Berger, *l. c.*, la data de 3 Novembre 1503, n° 428.

52) *Ibid.*, la data de 11 Octombrie 1502, n° 409.

53) Còpii de documente bistrițene, la Bibl. Ac. Rom.

54) Berger, *l. c.*, la data de 21 Februar 1509, n° 505. †

55) Bibl. Ac. Rom.; Iorga, *Chilia și Cetatea-Albă*, pp. 270 și urm.

56) Berger, *l. c.*, la data de 20 August 1505, n° 454.

57) Bahlui; Duminică «inter octavas festi Omnium Sanctorum» (5 Nov.), Moisil, pp. 9-10; còpii de documente ardelenne, la Bibl. Ac. Rom.

58) Berger, *l. c.*, la data de 12 Decembre 1509, n° 520.

59) V. *An. Ac. Rom.*, XIX, p. 208; cf. *ibid.*, p. 261.

60) Berger, *l. c.*, la data de 15 Maiu 1514, n° 583.

61) Circulară către orașele săsești; Bibl. Ac. Rom., còpii de documente ardelenne.

62) Berger, *l. c.*, la data de 21 Ianuar 1505, n° 446.

63) Còpii de documente bistrițene, la Bibl. Ac. Rom.

64) Berger, *l. c.*, la data de 2 Decembre 1512, n° 560; în întregime la Moisil, pp. 11-2.

65) Copiile citate.

66) *Ibid.*; Moisil pp. 13-4.

- 67) *Ibid.*; Moisil, pp. 15-6.
- 68) Document din 24 Iunie 1508; între copiile citate.
- 69) Copiile citate.
- 70) *Ibid.*
- 71) *Ibid.* La 1515, se cere contingentul contra Turcilor singuri (*ibid.*).
- 72) Berger, *L. c.*, la data de 15 Martie 1510, n° 531.
- 73) *Ibid.*, la data de 30 Iulie 1505, n° 452.
- 74) Bibl. Ac. Rom.; Moisil, pp. 17-8.
- 75) Bibl. Ac. Rom.; Moisil, p. 19.
- 76) Bibl. Ac. Rom.
- 77) Bibl. Ac. Rom.; Moisil, pp. 20-1.
- 77 a) Bibl. Ac. Rom.; Berger, III, p. 20, n° 736.
- 78) Bibl. Ac. Rom.; Berger, *L. c.*, p. 38, n° 874; p. 44, n° 917.
- 79) Bibl. Ac. Rom.; Berger, III, p. 26, n° 783.
- 80) Ureche, p. 187; Bogdan, *Vechile cronice*, p. 202.
- 81) Ureche, p. 188; Bogdan, *L. c.*
- 82) Bibl. Ac. Rom.; Moisil, pp. 22-4; regest, cu data greșită, în Berger, *L. c.*, p. 27, n° 794; Bibl. Ac. Rom.; Moisil, pp. 26-7; regest, în Berger, p. 38, n° 874.
- 83) Hurmuzaki, XI, apendice II, an 1526.
- 84) Ureche, p. 189; Bogdan, p. 203.
- 85) Berger, p. 31, n° 820.
- 86) Socotelile bistrițene (se vor publica în partea a doua).
- 87) *Ibid.*, p. 41, n° 897.
- 88) Bibl. Ac. Rom.; Berger, p. 27, n° 789.
- 89) Bibl. Ac. Rom.
- 90) Bibl. Ac. Rom.; Berger, p. 31, n° 818.
- 91) Bibl. Ac. Rom.; Moisil, p. 25; regest în Berger, p. 33, n° 837.
- 92) Berger, p. 42, n° 904.
- 93) «Ivon pannirasor, commorans in oppido Swczwa...; gratia emendi frugum, necnon aliqua mercandi.» Bibl. Ac. Rom.
- 94) «Egregius Logofetus.»
- 95) «Camerarius ac vicetheoloneator Söczaviae.»
- 96) «Greiben und Purger von der Molda.»
- 97) Janusch Tyschler, Groff, myth sampt zaynen geschweren Burgern auff der Socza.»
- 98) «Iudex iuratique cives Campolongi, Vestrarum Dominatium assidui famuli indefessi.»
- 99) Egregio domino Bartholomeio, notario magnifici domini nostri Vaivodae Moldwanensis.»
- 100) Thomas, castellanus castris Cycho, iudex ceterique iudices iurati oppidi Retegh et cetera.»

101) «Quid proficit dulcia verba vestra spectabili, magnifico, gratiosissimo domino nostro?»

102) Hurmuzaki, II², p. 510, n° 358.

103) *Arch. f. sieb. Land.*, XXVI, p. 259, n° 11.

104) Quidam seductor..., ipse per partes Ferdinandi versus Moldaviam ad Vaivodam in legatione fuit missus,... ipsi Vaivodae, licet absque voluntate dominorum qui tunc partem Ferdinandi tenebant, retulerat ut, si idem Vaivoda Ferdinando adhaerebat, ex tunc Bistriciam una cum pertinentiis sibi dabit.»

105) «Ab illo enim tempore quo Vaivoda intellexit ut ipse Serenissimus rex Ioannes erit duraturus, postulavit ab eodem rege Ioanne, domino nostro clementissimo, ut hanc civitatem Bistriciensem sibi daret et perpetuo eidem serviret. Ex quo enim Regia Maiestas, dominus noster clementissimus, intellexit quod ipse Vaivoda vellet fidelis Suae Maestatis esse, Vaivodae ipsi civitatem illam concessit usque ad modicum tempus, sed ita ut a corona et sacro diademate civitatem illam nulla ratione alienare vult, prout alias quoque a nobis intellexistis»

106) «Concordare certaque bona et iura nostra possessionaria in pertinentiis istius civitatis nostrae Bistriciensis existentia et habita ipsi titulo pignoris obligare debet.»

107) «Uti dicitur: cras, cras.»

108) Socotelile ardelene din Hurmuzaki, XI și notele la iele.

109) «Nuper conquerebamini nobis quod Moldavi vos occupassent et in omni libertate vestra vobis derogare niterentur.»

110) «Regia Maiestas Ioannes rex, dominus noster gratiosissimus, sciatis ita, Bistriciam suo cum comitatu et castrum Balvanos in perpetuum, ob amorem fraternitatis mutuae, nobis donavit, et scitis in hac re laeti et sub tutelam et defensionem nostras vos eadem accepimus; volumus omni favore consequi, et nil extimescatis, ea in lege conservare veluti priores domini vestri.»

111) «Quod vos protervitate et rebellione vestra iam cornua elevassetis et nobis subiicere recusaretis et iussibus Regiae Maestatis nolletis obtemperari et castellanos nostros, quos constituimus inibi in civitatem nostram, mittere et intrare recusatis.»

112) Hurmuzaki, II², p. 640, n° 437.

113) «Credatis nos a maiore usque ad minimum vos capitibus plecti et ad frusra faciamus.»

114) «Sed, si salutabitis nobis, bono votu vestro, nos divertimur exercitum nostrum in Moldaviam, et vos remanetis in pace.»

115) Sf. Mihaî de care ie vorba în data documentului ie după calendarul oriental.

116) «Et non vultis donec vos capitibus complecti faciemus.»

117) «Wass Fraindtschafft und Frid ist aber das, das ainer dem anderem sein Volck nicht frey macht?».

118) «Ut, ex quo nos spectabili et magnifico domino Petro Vaidovae terrae moldaviensis vos contulimus, ad ipsum dominum Vaidovam audire et attendere eidemque obediētes esse deberetis.»

119) Hurmuzaki, II¹, p. 91, n° 65. Cf. Iorga, *Chilia și Cetatea Albă*, p. 273.

120) Hurmuzaki, *l. c.*, p. 108, n° 79.

121) *Ibid.*, p. 110, n° 71.

122) Cf. *Arch. ist.*, I¹, p. 48 și Hurmuzaki, II¹, pp. 111-3.

123) *Chilia și Cetatea-Alba*, pp. 184 și urm.

124) «An autem tu illum, cum te ad se vocat, convenire debeas.»

125) «Utique iuxta grecam et antiquam ecclesiae normam extra fumosas civitates in silvis degentes.»

126) «Woltet Flays pay unsseren Khyndern und Frau haben, was in von Netten thon wyrth und damyt in auch etlych Geld czu gerecht wyrth aus dem Czyns und auch pey den Ressen Flays haben.»

127) «Mer pyt wyr euch von wegen der Pferth, wollet Flays myt haben und was ir khynd der Frauen und Khynderen guez thcn, myt Norung und anderen Dyngen, sol alles peczolt werden.»

128) «Wyr wellen der sayn und eyn gresser als wyr g-west sayn.»

129) «Katharina Despoth, con. unx magnifici domini Petri Vaidovae Moldaviensis.» .. Asupra numelui dublu de Caterina-Elena al unei princese bosniace, *Notes et extraits*; seria a 2-a, *passim*.

130) «Wyr trauen czu Gott das uns unsser genediger Herr der Kezer nycht an eyn Sthyck Prot lassen wyrth.»

131) «A spectabili et magnifico domino Petro Vaivoda, Moldaviensi domino et marito meo carissimo.»

132) «Quia magnifica domino consors suae magnificae dominationis rogat me ut sciscitarem de eo, quia tristatur multum.»

133) V. expunerea evenimentelor în Iorga, *Chilia și Cetatea-Albă, l. c.* (și în Apendice). «Dan uns der unuberbyntlichiste Kezer, unssere genedige Herren, dy Mulda, unsser Londt, wyder geben hatt, ganz wy wyr es vor gehalten heben, und dar czw in Sieben Byrgen was wyr vor hyn gehalten haben.»

134) «Den wyr des Kezersch Hofffolk myt müssen nemen pys auff dy Socza.» «Wyr mygen versthen das man uns tod mocht, und Gott wyl uns noch Lebtag geben.»

135) «Et cum illis vult expugnare Bistriciam et cetera castra Reginalis Maiestatis.»

136) Ureche, p. 204; Bogdan, pp. 212-3. Cf. socotelile ardelene din Hurmuzaki, XI.

- 137) Aceleași izvoare.
- 138) Hurmuzaki, II⁴, p. 284, n° 155.
- 139) «Ex arce Wybalwanyos.» Saū Gherla?
- 140) Cf. Hurmuzaki, XI, Prefața, partea I-ii.
- 141) Cf. Hurmuzaki, XI, p. 901. pentru această familie.
- 142) «Nihil timendum est a Petro Waivoda, quia nos quoque diligentem curam habemus adhibemusque et Dei auxilio speramus, arbitramur quod non abibit tam quiete sicuti anno preterito.»
- 143) «Intelleximus quosdam malefactores de partibus Moldaviae consurrexisse, qui castro Chycho quodam modo insidiari conantur.»
- 144) Cf. socotelile citate, în Hurmuzaki, XI.
- 145) «Elegimus hunc episcopum nostrum, nomine Tharasi, ad episcopatum wadiensem . . . , in pertinentiis vestris ubique fuerint presbyteri Walcorum ex mandato dominationis vestrae . . . , qualiter fuit et antea.»
- 146) V., în această privință, Hurmuzaki, XI, p. 860, nota 1.
- 147) O încercare de genealogie a familii s'a făcut, cum se știe, în *Arch. ist.*
- 148) Copia are: Septembre, dar credem că Ilie nu putea scrie astfel de scrisori în ziua îngropării tatălui său (după data cronicilor). Cu atât mai mult că se vorbește și de consimțimintul Sultanului la succesiunea sa.
- 149) «Post obitum parentis nostri . . . Villas nostras Rodnenses et illas alienare a nobis, id quod impossibile est. Ex quo autem Deus optimus nos elegit et proceres totius terrae nostrae, cum voluntate Caesareae Maiestatis in dominum.»
- 150) «Sed si quis talia attemptaverit que non decent, milites terrae nostrae supervivunt; tenorem patris nostri volumus tenere: bonis bonus esse volumus; semper attamen aemulis nostrae instare volumus.»
- 151) «Misimus hunc reverendissimum dominum Georgium, episcopum de Rhew, ut eidem dare autoritatem literasque colonorum in pertinentiis Bistriciae, qui tenent et utuntur graecam fidem, ut eidem episcopo proventum dare et administrare debeant, auscultare ac honorifice servareque, ob respectum nostrum vel bonae vicinitatis» (5 Ianuar). Să fie «Rhew» Rév-Körtvélyes (rom. Curtuieșel), în Cercul Dejului?
- 152) «Ad aedificationem domus Ujwar.»
- 153) Libenti animo Suae Magnificentiae obedientem, sicuti et domino nostro gratiosissimo adhibebimus.»
- 154) V. Hurmuzaki, XI, p. 862 nota 1.
- 155) «Cusionem adulteratarum monetarum intelligimus; de camerario aliter providebimus, monetarios tamen omnes, quotquot sunt, ex Radnabanya statim adducere et captivare faciatis.»
- 156) Cf. Hurmuzaki, XI, pp. 44, 783-4 și 863.

- 157) Pentru această familie, v. Ștefan Orășanu, *Cronicarii Moldoveni din sec. al XVII-lea*, București, 1899 (extras din *Convorbiri literare*); p. 54, nota 3.
- 158) *Officialis pertinentiarum Kykellewar.*
- 159) Hurmuzaki, XI, p. 863.
- 160) Mai multe documente bistrițene și Hurmuzaki, XI, pp. 43-4.
- 161) Cf. *ibid.*, pp. 44 și urm., 784 și urm., 863-4.
- 162) «Ceterum scire eadem delet de latrone et religionis christianae hoste iam suum perfecisse et condignas poenas iuxta facta sua suscepisse; ex quo autem Deus Optimus Maximus ad paternalem nostram elegit haereditatem, volumus esse fautor et bonus amicus Christianae gentis.»
- 163) Corespondența bistrițeană și socotelile Bistriței; materialul documentar din Hurmuzaki, II¹ și Hurmuzaki-Bogdan, I; cronicile moldovene și polone.
- 164) «Ex certis registis in gazophilacio repertis»
- 165) Hurmuzaki, XI, p. 864.
- 166) *Ibid.*, nota 1 și actele bistrițene.
- 167) Hurmuzaki II⁵, pp. 148-9; cf. pp. 150 și urm.
- 168) Hurmuzaki, XI, p. 48.
- 169) *Ibid.*, în text și Apendice II, an. 1556. — La 27 August, avem a scrisoare datață din Cetnași («am Kottnersberg»), a lui «Tamasch Graff am Kottnersberg» către Bistrița pentru un proces al unui Rodnean, judecat înaintea lui.
- 170) Cf. Bogdan, *Vechile cronici*, p. 221-2.
- 171) În privința căreia v. Hurmuzaki, XI, p. 854, nota 2.
- 172) Hurmuzaki, XI, p. 797.
- 173) Corespondența bistrițeană și Hurmuzaki, XI, pp. 797 și urm. 868-70.
- 174) «Vos tamen de cultura fodinae illius nequaquam cessabitis. . . ; si quis eo venerit et vos molestaverit aut a cultura fodinae prohibere voluerit vel quidpiam aliud egerit. . . Nos enim fodinae illius curam habere volumus et nos in ea modis omnibus defendemus.»
- 175) La 2 Maii, scrisoare a lui «Radu Munteanu, fiul lui Socol», pentru niște vite trimese de tatăl său. O scrisoare din Iași către Judele Gașpar Zuch, (3 Iunie; fără an) a lui Alexandru-Vodă ie poate tot din acest an.
- 176) P. 210; Bogdan, pp. 221-2.
- 177) «Officialis oppidi nostri Iazwasariensis.»
- 178) «Unzern getreuen Burggraffen zu Küküllö.»
- 179) Cf. cu corespondența bistrițeană socotelile ardelene, publicate în Hurmuzaki, XI.
- 180) *Nouveaux matériaux pour servir à l'histoire de Jacques Héraclide le Despote, prince de Moldavie*, Ch. Göbl, 1900, in 16.

- 181) Socotelile ardelenе în Hurmuzaki, XI.
- 182) Scrisorile n'au nici-un fel de dată.
- 183) V. mai sus. Cf. Hurmuzaki, II¹, p. 347.
- 184) Hurmuzaki, II¹, p. 420. n° 388. Cf. *Nouveaux matériaux*, p. 13, Hurmuzaki, II¹, p. 464.
- 185) Socotelile ardelenе citate.
- 186) Ureche, p. 215.
- 187) Data din raportul cardinalului Commendone, nunciu în Polonia, ie însă 6. V. *Nouveaux matériaux*, pp. 16 et suiv.
- 188) V. Iorga, *Chilia și Cetatea Albă*, p. 199.
- 189) V. Prefața la Hurmuzaki, XI.
- 190) În acea Prefață, în *An. Ac. Rom.*, XIX. Documentele s'au publicat în volumul citat din Hurmuzaki,
- 191) Socotelile brașovene, în Hurmuzaki, XI.
- 192) «Nos itaque, una cum consulibus nostris, statuimus ac decrevimus ut ea quecunque tempore parentis nostri, tam in regimine nostro, quam extra, acta sunt, omnia post habe[a]mus, et non amplius iudicemus.»
- 193) Cf. *An. Ac. Rom.*, XIX, pp. 239-9.
- 194) V. Hurmuzaki, XI, Apendicele III.
- 195) În același volum din Hurmuzaki.
- 196) «Tordasi Pal, az olah püspeok. Cf. Bianu și Hodoș, *Bibl. rom. veche*, p. 95.
- 197) Hurmuzaki, XI, Prefață și Apendice III.
- 198) *Ibid.*
- 199) *Ibid.*
- 200) În Hurmuzaki, XI, Apendice III, la această dată.
- 201) «Nunciatum mihi certo est tumultum non parvum in Moldavia, per quam iter facere debebam, esse motum et Palatinum Caesaris mei esse pulsus regno.»
- 202) Cf. Prefața volumului XI din Hurmuzaki.
- 203) V. *An. Ac. Rom.*, XX, pp. 466-7.
- 204) Hurmuzaki, XI, Apendice III.
- 205) *Ibid.*
- 206) Am publicat acest document în *Buletinul Societ. geogr.* pe 1899, n° 4.
- 207) V. *Chilia și Cetatea-Albă*, p. 208.
- 208) Toate aceste documente se vor tipări în Hurmuzaki, XII.
- 209) N° II din acest volum.
- 210) Pomenit dese ori în istoria lui Petru Șchiopul. V. Hurmuzaki, XI, Prefața.
- 211) V. Szádeczky, *Erdély es Mihály Vajda*, ed. a 2-a (Timișoara 1793), Apendicele documentar. Cf. nota 208.
- 212) V. *An. Ac. Rom. l. c.*, p. 491.

- 213) Cronicile ardelenene (Symigianus, Szamosközi, cronicile din colecțiile Kemény și Trauschenfels).
- 214) V. memoriile ce am publicat în *An. Ac. Rom.*, XXI.
- 215) «Nachdem wir aus Gottes Fürsehung unndt Ihrer Türkischen Kayserliger Mayestat Gaden, sampt des gnedigsten Herrn König in Polen mit Verwilligung unsers Vatters Stuel ehrerbet unndt uberkommen haben.»
- 216) Trauschenfels, *Deutsche Fundgruben*, pp. 203 și urm.
- 217) V. memoriile citate.
- 218) Cf. Iorga, *Socotelile Brașovului* (*An. Ac. Rom.*, l. c.), p. 31 (134) și Papiu, I, p. 280.
- 219) Cf. *Socotelile Brașovului*, la acest an.
- 220) V. *ibid.*, la această dată.
- 221) V. *ibid.*, la această dată.
- 222) V. mai jos, n° LXII, pp. 47-8
- 223) «In Moldavia vero princeps qui erat, hoc est Moyses, iste his diebus transivit in Poloniam; alter vero qui vult venire est Lupul, qui antea erat dvornik magnus in Moldavia, ille qui abierat ad Caryorad.»
- 224) «Quod autem dominationes vestrae antiquitate privilegiorum a Serenissimis regibus sibi oblatorum ex parte certae limitationis confiniorum gaudent, neque nobis desunt monumenta ac argumenta vetustissima in quibus videre est quonodo inter regum Ungariae proceres ac provinciae nostrae praedecessores in hac, de qua res agitur, materia facta sit conventio, que omnia dominationibus vestris perlegenda transmisimus.»
- 225) «Die Wacht oder Straasa, etwa dreyhundert, des Moldauers Vayda solten geschlagen sein... Der Moldawer solte gantz geschlagen seyn unndt weg kommen, aber niemandts mögts wissen whoin.»
- 226) Cf. și recenta carte germană a d-lui Ion Sîrbu despre Rețările lui Matei-Basarab cu străinătatea (Leipzig, 1899).— Observ, terminînd, că toate știrile, al căror izvor nu se înseamnă în aceste note, sînt luate din copiile de documente bis.rițene de la Bibl. Ac. Rom.

I.

[Sec. al XVI-lea.]

✕ Eu brauliu de Bistrița scriu achiraciore și mota sanitate domnele sotoze de tagollu Sireatollu c'ați strimau cate la noe la Domni de Bistrița pri-tro Ionasco de la voe, c'as trimas Ica in cate de lia voe ze-agi dziso c'a dato Ionasco in mana veciorollu Coșomillu de Rona 30 dzeci de voriiți și u callu de dat voriiți (*suz*; co cavyo liu so ze me deat). Deci ne rogamo domneloru vostre se trimeateți o cate la noe, liuata verceriullu Coșomivauliu bani de la Ionasco de tre voe a bacliuta gadoiaște Inra-intea nostria ca no i-a liuato ma mog trei pono-troici și dopa aceea luna mito Ionasco mito Inaesco veciorollu Coșomillu sa dea in tota sata-mara cate 5 potronici priu a liu slojito dospred-zeace viriiți pie este doii va le face leage. Ca-
 te dziceți 5 ruanu ze mara (*sic*).

Hite cu vultur cu doii capete.

II.

[1587—90.]

† Cire iast[e] pan Pogan Jurja, span wt Ma-ramoreș, i pan Toma, jurat wt vax, scriem Inchi-naciure și slujba pan Orban biroș i pan Simien parcalaba wt Bistrița. Dup'acia de cia-ța tremes wnu

vostru la noi, de rîndul aceştii wştk cia au trecutu prim Maramureş, vк dkm a şti cк au fost a lui Korneş w mie (*sus: mî*) de wmiiri (wмиіри) nkimiţi în ban[i]; de altк laturк, acmu nu ştim, cк au fost doi wmiiri a noştri în țara leaşiaseк, ce i-au dzis cк nu e acolo nece w veaste ria. Deicia înrainte, pe ce vrem şti şi ce vrem audzi, noi vк vrem da a şti ca *сочисилорк* noştri. Derept acia şi acmu avem wm acolo: de ne va aduce vr-o viaste, vк vrem da a şti, şi iarк vк rugкm ce vreţк audzi din Moldua, c'am în[te; *acoperit de pecete*]les cк aveţк wmeari în Moldua, ce viaste vк vorк aduce, ne rugкm se ne daţк a şti, au de rкu, au de bire. И спитѣ w гїі дминь.

Пис с Гелищос, м̃ ман, в дн̃.

Adresa: † пан Ърбан бирокъ wt вистрици.

III.

[1587—96.]

„Esac Pogon, biv vorкникъ глстниї“ către Bistrița. Pentru un om năpăstuit în folosul „Rusilor“.

Fără dată; pecetea ruptă. Adresa românească.

IV.

[1594—95.]

2 † Scriem închinăciune şi multк skпжtate Domnului Budachi Ianкşu, birкul de cetatia Bist[r]i-teei, şi пркгарилор şi пркккlabului şi la tot svatul domnitale. Dupк acea ne rugкm domnilor voastre sk faceţi bine sk nu sk opreasca wamenii şi neguţtorii prin пркri şi pren datorii, cк acmu, cu mila lui Dumнждезу, sk fie Mkriia lui Craiu sk-

nkos și Domnu nostru Ștefan Vodă, iaste w țara
ca alaltă: cine va avea pkk de wamenii de ceasta
parte, noi vrem trimite la Domneavostră sk-i le-
giuți domneavostră; ai Domnilwrvoastrre vor avea
liage la Domnu nostru și la noi. [Apoi o afacere
privată.]

Pecete de ceară galbenă ruptă. Adresa românească.

V.

[1597.]

3 Eu Vl[k]d[i]ca Agathon de țara Moldoveei, ano-
me de Moldoviță, scriu pace și sșnkate marelui
birău de Bistriță și sk te custe doumedzju întru
Domnie cu tot wrașul împrkunk. Și de aceasta mk
rog Măiloră (sic) Voastră și mk rog sk fiț și sk mk
ciareți, sk și aveți a fi cu cuvntă bunk dereptă
mene, ck, în ce voiu putia, multă voiu sluji Dom-
niilor Vostre; cktră goborknatulă sk fiți cu cuvntă
dereptă mere și sk fiți sknktoșă.

Pecete de ceară verde neinteligibilă. Scut și trei litere deasupra.

V°: † Aceasta carte sk se de la mkna biereul
de ceatate Bistriței.

Începutul de o mină, finea de alta, adresa de o a treia.

VI.

[1599.]

Scris-am eu Badea Stolnicul și Iani Comisul,
prkc[k]labi[i] de în Făgaraș aicea această carte a
nostră pna la Budachiu Ianaș. Sk ști[i] ck am luat
110 teancuri de postavu roșiu de la pop[a] Lazar

și dela Șincher Gherghe. Așa să se știe. Пис с град
Фарагашс.

Пис ноем. кс дни.

Елкт зрз.

Pecetea cu o statuie de tinër. Fără adresă.

VII.

[Pe la 1600.]

† Șoltuz și 12 прѣгари scris-ăm la Bistriț[к] la priiatinii noștri прѣкѣlab de Bistrițк; сѣлѣtate și închinѣciune trimeatem Domniia Voastrѣ și de la toți бѣтрѣnii de трѣг de Neamțu și дѣм știre dumniia-voastrѣ de гѣndul acestui ѡм anume Vѣscan de Сѣmpul Lungu cum au cumpѣrat 1 iarѣ de la Petrea Șotra, iarѣ Petrea Șutra ѡ au cumpѣrat la zi de трѣг de Neamțu di la noi; сѣнд cumpѣгѣ dobitoc la zi de трѣг, nimeni nu ceare сѣдуș (сѣдѡш), iarѣ Petrea Șotra el iaste мѣрту, ci noi știm сѣ ѡ au cumpѣrat la zi de трѣг. De aceasta дѣм știre. И здравствѣи ѡ хѣи амин.

Pecete mică ruptă.

V°: † Priiatiniѣ noștri giурѣnul прѣкѣlabul de Bistrițк.

Verdyschtt dass diser sprich er kyndt sein Zabdass. nichtt bekomen; er wer auff Ongeren.

VIII.

[1600.]

† Пан Udrea гетманс и прѣкѣлабс Сѣчѣвскіи пишѣм живѡт и много здравіѣ la domnealoi lui Budac Ianș birѣul de Bistrițк. Dupѣ aciaa dau știre do- mitale сѣ au adus Iliș giuratul din Iad la noi 80

de fãrtar[e] de fãpnik și 2.550 de pitã fãcutã; pãntru aceeaia dãm știre domiitale; și sã te veselești de la Dumnedzku adevãru. Писъ ѿ Свчав, мѣца м[а]и кд.

† Și voi șchelarilor nime sã n'aibã a bãntui preste dzisa noastrã.

Pecete ruptã.

V^o: Quietantia super victualibus in Zochja administratis.

IX.

[Pe la 1600.]

Scrisoare greceascã de salutare de la mai mulți negustori greci din Moldova cãtre vameșii din Bistrița : Gheorghe și Ștefan.

Pecete peste hirtie.

V^o: adresa greceascã.

X.

[1601.]

† † Пãн Брãншврскин велкин чашник пишем поклони мнѣг, живот и зравіе пріятелем нашем добрим възлюбеним и срдном пан прккалаб ѿт Бистриць и пан бирьба тиж ѿт там.

Adresa: Пишем пріятелем нашем пан прккалаб ѿт Бистриць и до бирьву тиж ѿт там.

Dup'aceasta dau știre dumilor vostre de rindul a nește furi și tãlhari și fãcãtori reali (*sic*), nește Sirbi ce-u fost la Mihaiu Vodã mainte și s'au închinat apoi la Leși; ерк, сãndu iaste acmu, ei s'au sculat de-u fugit di țara leșesck; deck au trecut în țara nostrã, ei au luat tot prin munte pãnk la Сãn-

pul Lungu. Dece noi, deк am prinsu de veste, noi am skrit dup' nșii; dece, cъndu am sosit la Cъnpu Lungu, ei intra în mъnte; dece nu le-m putut strica nemick, și au grăit wmeni de-i noștri cu dъnșii; dece e-u întrebat ce wmeni sintu și unde mъrgu și cum le iaste voe; ei a dzis că mъrgu sk slujesck la Jicmon; dece eu vк dau știre dumi-lor vostre farte sk vк pъziț de nește cъni ca este, sk nu-i credeț pъnk nu veț vede adevєr încetruw mъrgu și cum le iaste toemala. **Заліе данн знаніе гедъен и да бѣдет зрацєво w гїи дмнн.**

Adresa slavă.

Contemporan, pe dos: Ao 1601.

Pecete octangulată.

XI.

[1601.]

† Scriu închinăciune și multă skъntate pъrinte-loi meu S[pi]r[i]don și maici meale Costandeei, și dup'acia vк dau știre cъ simțul viu pъnk acum, n'ius perit, ce amu scъpat dela Belgrad cъnd au bctut Mihaiu Vod[к] pъzboiu cu Ungorie; deciu m'au prinsu nește Sasi; deci a vrut sk mъ tae; eu m'amu rugat și a[m] spu[s] cъ simt fecior Mogal-dei; deci niu m'auo perdut. De aci eu amo tris (*sic*) carte la Andriiaș din Bistriț[к]; el au trimis la Sas de m'au cerșit; ei au cerșiut 300 tal., iarъ Andriiaș m'au scos dereptu 100 tal., și m'au adus la Bistriț[к]; eu amu spus cъ m'a prinsu Mihaiu Vod[к] la Hotin și m'au dus în țara ungureasck; deci mъ rog domnalor vostre ca lui Domnedzku den ceriu sk nefoiți [sk] mъ scoteți lъngk voi în țarъ creștinъ și [sk] nevoiți sk dați știre pъrinteliu

miu Mogalde Vornicului, că eu dzacu în timnița de mănăstic liutul și piatre, și eu amu spos cătră Andriiaș că simtu nepot de frate și fecioru de soffet giorat în besea[re]că. Deci mă rog domilor vostre să no mă zăbăviți aice, ce să mă scoteți; macar niu mai d'aș presi (преси) co trupol, încă să es în țara, să nu mor de dorol vostru; și înbătrănesc și am făcut w barbă răsă în brău. Și să afle aiasta scrisore a mea sănătoș pre Domneavostre w rv amin.

Искал:

† F[e]ciorul vostru Cosrișel; și săntu nomai co că[meșă].

† La părin[te]le miu la Spiridon.

Fără pecete.

XII.

[Începutul sec. al XVII-lea.]

† Eu Crăstea Dvornic wt Dalgoiupoliu i Marcovelmani scriem multa sănătate și viața priiatenului nostru bun și iubit giupănul birăul den Bistriț[ă] i pan Simiwn prăclab; dăm dumilor vostre știră c'am înțeles c'au dat dumnădzku de s'au dus cei vrăjmaș Neamții den țara dumilor vostră și e acmu pace și la dumiavoastre; deč[i] dăm știre dumilor vostre, d[acă][v]a hi pace la dumiavostră și de știț că... (*rupt*) acei vrăjmaș..., cum am audzit noi, [că]trea ¹⁾ dumiavos[tră],

1) Prima silabă e sărită.

scriem carte la M[аг]ia Sa la Vod[к], la Domnu nostru, s[к] slobodzasck drumul sck înble neguțatorii, sck sckțcescu foarte neguțatori mulți,—sck vie cu negoațe și cu marhк la Bistrițк, dea și dumilur voastre înск v'are (*sic*) hi mai bine și mai îndemкнк. Сним пишем мансевиче (*sic*) здравн шт гя, amin.

Пис с Долгою Пол.

Pecete galbenă de ceară.

V^o : † Priiatelenii noștri, giupкnul birкul de Bistriț[к] și giupкnul Simiwn грккlab.

XIII.

[Începutul sec. al XVII-lea.]

Care carte ne-au arțtat a мкнжstireei a Moldovițeei lжcuitarii, acea carte nu poate hi de credințк a birui munții, carii simтк scriș în cartea lwr, pentru aceasta ск Mкria Sa Alexandru Voevodж, carele au fost Domнк atunci țккiei Moldoveei, s'au ascultat de craiul unguresck, și are hi fost trebuindu a-l înnoi uricul acela înaintea (sus: și di) craiului unguresck (sus: și) Domnul Moldoveei, iarж фжж de'nnoitul nu poate hi ск aibж puteare sau тжrie acea carte (*adaus*: a lui Alexandru Vodж, ск acea dare n'au dat din hotarul țккiei lui, ce au dat din hotarul altii țкri).

Al doile, pentru aceasta ск acesta uric, de re hi ск hie bun, nu стж peceatea pre lwc, iaste slab și фжж puteare, vedem că poartж peceatea lжngж dinsk, dzickndu аșea ск-i peceatea aceștii carte, — puteare-are și hi, și acela nu-i сткторiu, pentru ск, de-арж

hi rupta ei peceata jos, dinnacea sa veade ca nu poate hi statator pre lwe; pentru acea s'au ruptu peceata sa n'aiba nice intr'ansa credinta nici sa aiba viața cu dansul intr'ansa; ca de ne-ara arunca și aceasta înrainte, sa hie ruptu de vrăjmașii lor, nu poate hi nice aceaia, pentru aceasta ca vrăjmașii s'au l'ara hi luat de tot, sau nice peceata n'ara hi lasat acolo (adaus apoi sus: și); pentru cela înca nu poate hi bunca acea carte.

Al treile, lasam și nu-i îngăduim, de ara hi și statator acestca uric a Măriei Sale Alexandru Vodca, iarca spre noi și spre cărțile noastre acmu puteare n'are, ca atunci Domnul Moldoveei (*adaus apoi sus: și*) în țara la noi au avut a birui, iarca după acea de la dansa aceasta s'au scădzut, pierdut-au și wcina din țara noastră, și hotarul tot odatca de la noi s'au scădzut domnia lwr; se ar hie fiindu de noi acestca munți (*adaus apoi sus: carii*), și simtu scriș în cartea domniilor sale cu nume munții, Jitmon craiul coronatul, carele au fost și înprat (*adaus apoi sus: dzilele acealea de domn lor (?) dentr'Ardeala (?)*), din scrisoarea și din uricele din țara ungureasca cum ca paca în apa Bistriței în ținutul nostru wamenii carii șed, și la lad, sa le hie a-l apra de toatca răutatea, — care lucru paca într'aceasta vreama wamenii și slugile Măriei Sale lui Vodca la-u ținut, canda și din țara lwr wamenii și mișeii, canda au și fugit din (*ultimul cuvint e adaus sus*) într'ansa, și de au și venit după dansa, paca la apa Bistriș[eei] numai ce i-au lungat, iarca apa n'au cutezat a treace sa-i mai lunge; aceasta vom mărturisi; nice a învlui n'au cutedzat, nice apa după dansa n'au (*adaus sus: cutezat*) trecut; dzis'au ei așea ca au trecut la hotarul Bistriței, Măria Sa Vodca (*sus, apoi: le-a*) au dat în-

vârșitură apa Bistriței să nu treacă, nice după
dârșii să nu meargă, că după apă iaste hotarul
ungurească, pre carele noi răni acmu l-am ținut; și
în dzilele acestui Domnu Măriei Sale s'au prilejit
acesta lucru că Măria Sa Vodă au tremășă un
boiaru mare anume Grama jîtniceariul la lumi-
natul craiul nostru, pofîndu cum că (*sus, apoi:*
pre) mișei Măriei Sale lui Vodă din ținutul nos-
tru să-i gonească înapoi; milostivul Măria Sa
craiu așe-au dat puteare că i-au gonit Moldoveanii
înapoi (*sus, apoi:* wamenii lui), numai mainte
cinci au șease ai: atunci încă au fost mănă Mă-
ria Sa Vodă armașii după dârșii să-i ajungă răni
la apa Bistriței, iară ei nu i-au agiunsu răni la
apa Bistriței, iară, deaca au trecut apa Bistriței
înceace, de ceasta parte, armașii Măriei Sale lui
Vodă încă au sosit de ceaiă parte de apa Bistri-
ței și n'au cutedzat a treace apa în ceasta parte
după rîșii, căce că au fost învârșitura Măriei Sale lui
Vodă, iară prespre apă au grăit wamenii cu ar-
mașii bogat.

Alta, că wamenii moldovenești, răscării, cu wa-
menii noștri din ținutul nostru pururea și în toată
vreamea au răscuit împreună în apa Bistriței, ce
nice w dârșii n'au aut scribă împreună nice
cu un cuvîntu rău, ce pururea și în toată vrea-
mea au răscuit și nime nemică n'au grăit nice
s'au cutedzat, că s'au vădzut și s'au cunoscut că
iaste hotarul nostru răni la apa Bistriței, și, când
au fost în vreamă (*sus, apoi:* de) wști și veaste de
wști, noi am tîiat dincoace de apa Bistriței, noi
am tîiat plaiurile și cărările și am ținut straje,
și nime de-ai voștri nice wdiniwă n'au venit
nice au grăit sau să hie dzis un cuvîntu să nu
ținem acolo straje că nu iaste hotarul nostru (*apoi*

sters: pre care); nu puteţ ţăgădui nice domnia voastră; care lucru sintem gata a-l mărturisi cu cărţile şi cu wamenii, de să va pofti; înaintea Măriilor Voastre şi domniilor voastre mai multe avem a grăi; dea aceasta dăm ştire.

Ţămenilŵr acelora le-au fost numerile acestea, carii au grăit cu armaşii; Preban Cozma de la Putna (*apoi sus*: al doile), Simiŵn Serbăscul din Vamă, al treile iaste Popricăş Iachim din Vamă, al patrul[e] iaste Petrea Diiacul din Cămpulungă, al cincile iaste Toader Ţăniţeei din Cămpulungu, al şesele iaste Toader Ţămpou din Cămpulungu, al şaptele iaste Greachin Cărbune din Cămpulungu, al optul[e] iaste Petrea Creţul din Cămpulungu, al noule iaste Mihăilă a Ţăniţeei din Cămpulungu, al dzeacele iaste Grigoriţa Bra din Cămpulungu, al unsprădzeacele iaste Nechita Steanţeei din Cămpulungu, al doile [*adaus, apoi sus*: sprădzeace] Iliăş a lui Timohie din Cămpulungu, al treilesprădzeace iaste Miron Steanţa din Cămpulungu, al patrusprădzeacele iaste Gavrilă Ţărăţ dină Cămpulungu.

XIV.

[Începutul sec. al XVII-lea.]

Ето аз Dima, pŵrtar de ceatatea Suceavei, scriem multă pace şi sănătate de la D[u]mn[e]dzku la bun priiatenul Mării Sale Dŵmnu vostru şi al nostru, la dumialui marele birăul de Bistriţa şi la toţ dŵmniil de acolo; să fiţ dumile voastre sănătoş şi veasel[i], cu toţ wamenii dumilŵr voastre. Ală, dăm ştir[e] dumi[t]al[e], fratele nostru, mai mare birău de Bistriţa, c'am trimis cest neguţator den ţara noastră cu ban[i] gata a Mării Sale Dŵmnu nostru, tot lei, să

cumpere cue de şindile de traba cetkii ; ce vk poh-
tim pre dumiata sk faci dumnata prentu voia
Mkrii Sale Dwmnu nostru, sk fie cumpkatura cum
au fost dentki, ckte trei mii la un leu bktut, sk
cumpere nwaλdzeč[i] de mii de cue, iar, candu
au venit al doile rkndu, el le-au cumpkrat mai
scumpe, pentru ckč[i] Mkriia Sa Dwmnu nostru au
dat tot lei bktuț[i], iar, cene au venit la cue, el au
adus de alți bani, prent'acea s'au luat mai scumpe ;
iar acmu dk știr[e] d[u]mn[e]tal[e] c'am trimis tot lei
bktuț; cene rugkm d[u]mn[e]tal[e] sk făc[i] d[u]mn[e]ta
prentu voia Mkrii Sale Dwmnu nostru, sk sk cumpere
ckte trei mii de cue la un leu bktut, nwaλdzeč[i] de
mii, și sk făc[i] d[u]mn[e]ta scrisoarea d[u]m[ne]tale la
nwi cestui neguțktor, cum s'au cumpkrat, sk aibk cre-
dința dumital[e] la nwi, iar, prentu ce vei făc[e] d[u]m-
n[e]ta prentu voia Mkri Sale Dwmnu nostru, mai
multu vom avea a sluj[i] treabel[e] d[u]m[ne]tal[e], ce
vei pohti d[u]m[ne]ta de la nwi; dkruia[s]ck m[i]l[o]s-
t[i]vul D[u]mn[e]dzku sk fii d[u]m[ne]ta skpkos și
veasel, cu toatk casa d[u]m[ne]ta (sic), și sk fii d[u]m-
[ne]ta bun frate și priiaten cu toatk ima (sic) d[u]m-
[ne]tal[e]; sk fii d[u]m[ne]ta skpkos.

† Iacob diiac писал от град ссчавскон, мсца юн. ѱ.

Pecete neagră, mică, ovală : ДИМА . . . ІВАН.

V°: † Întru mkne dumisale birkului de Bistrița
cu cinste sk sk dea.

XV.

[Începutul sec. al XVII-lea.]

✕ † Cu mila lui Dumnedzku eu plecatul vl[k]d[i]ca
Agathon și popa Mitrofan, egumenul de la mkpk-
stirea de Mold[u]vițk, scriem multk pace și skpkate

laa Domnealui la censtitul birjii și la tot sfatul
Mărietale de în vrașul Bistriței; cătră aceasta poftem
(sic) de la prea m[i]l[o]stiv Domnul Dumnedzku
să dăruiască bună pace și sănătate Măriilor Vostre,
amin. Alta, de veți vrea Măria Vostră să știți cum i
într'această țară de rândul veștilor, cu mila lui
Dumnedzku acum iaste pace bună și s'au curj-
țit țara de tote oștele și am fost și noi cu Măria
Sa cu Vodă la împăratul, și să știți Măria Vostră
că multă am înblat pre la toți bașii și la cei ve-
ziri peîntre cei vrăjmaș[i] de Tătari, că era să vie
fără griși pre aicia să treacă, ce cu voia lui Dum-
nedzku și cu nevoînța ce am nevoit și am spus
bașilor cum i ichis[k] calea pri aicia; deace, cându-i
acum, noi rugăm pre Domneaa Vostră să faceți
să slobodzi calea să să hrănească aceșt[i] săraci
de omene, că dentr'acoe nu-i nece w grije; alta,
forte rugăm pre Domneaa vostră, că am tremes doi
cai cu treabele măreștirii, să cumpărăm nește să-
curi și de alte ce ne va mai trebui; deace forte
rugăm pre domneaa vostră să faceți bine să ertați
vama acestor doi cai; noi mai multă avem a sluji
Măriilor Vostre; și să fiți Măria Vostră sănătoși de
la m[i]l[o]stivul H[risto]s. Amin.

† La censtita mare a birului de vrașul Bistri-
ței și la tot sfatul Măriei Sale să să dea.

Pecete neagră ruptă.

XVI.

[Începutul sec. al XVII-lea.]

† Vasilie Tklmač[iu], directorul den Cămpul lungu, și Grigwri de-acolo scriem paci și sănătate la ai noștri buni priiatini și frați dumnii de Bistriț[k]. Dkm știri dumilor vwastre de rândul veștilor: cu mila lui Dumnedzku avem vești bune și pace de toate părțile; puținie Tktari au fwtu veniți ciaste dzile, nește Gealalki; deci s'au turnatu înapoi, și au mknatu Mkriia sa Vod swli la Hanul pentru aeștea Gealalki, ckcii au venitu; deci au adus veaste bun[k]; deci Dumneavoastrk sk nu aveț nici w grij[k] dentr'aceasta parte, sk nu purtați, ck, de-am ști de rku, noi am trimeate la Dumneavoastrk; alta, de aveți ceva treab[k] la Vod[k], Mkriia Sa iaste la Suceav[a] acmu. Снй пишим и здравестн ѡ хк. Amin. Și sk fi skto (*sic*) cu bun[k] paci întru mulți ai.

§ Далке Пол пис.

V°: † La ai noștri bun[i] prietini și frați dumnii de Bistrițk sk sk dea aciastk carte.

XVII.

[Începutul sec. al XVII-lea.]

Către Bistrița. De la „smeritul egumenul Galerie și de la tot (*sic*) frații sv[i]ntei mknkștiri“, pentru ue „frate“ trimes la oraș cu niște „feciori“ și „1 cal, sk-l dea pre cue, la cine sk va afla“.

„Пис § Глатин“, Novembre 21.

Un P. S., într'o rea scrisoare, probabil a egumenului, cere *iertarea* de vamă.

Pecete neagră, fără ceară pe iea. Adresa românească.

XVIII.

[Începutul sec. al XVII-lea.]

Adeck eu Simiwnel Vornicul de Câmpulu[n]g și Vasile Romășcel și Vasilie Tăkmač[i], gorștinarii de ținutul Suceaveei, scriem bună pace și sănătate dumiatale birău de cetatea Bistriției și a tot cinstit svatoulă dumiitale. Alta, dămă știre dumiilor vostre de rănădulă cestui fecioră anume Ghiwrghie, că l-am trimis cu celă : olă de l-au petrecut pănă în Rodna. (I s'a oprit întâiū un cal. Gheorghe cumpără vite când era permis. Dar Bistrița închide hotarele. Temându-se, nu merge la vamă,) ce-au intrat în munte să treacă, ca nește wmeni ce nu s'au preceptă, iară wmenii dumiilor vostre au cursă după'nși și i-au giu[n]s durămină în sălaş noptea, de acii i-au tăiată și-au jecuită ș'au lăsat unulă în nume de mortă, ș'au luată de la Ghiwrghie 7 florinți și ună inel de argi[n]t și ună nastur de argintă și cuțătulă și punga și un țiu (*sic*) și ună cumănac și w gugălă și desagii cu bucate și w căldare și burdujii și 2 părechi de wpinci, ș'au mai luată soții celui ucis 1 soemană și w gugălă, 1 topor, 1 cumănac. (Cere restituție.)

Donă pecetii de ceară: una brună, alta verde; neinteligibile.

Vº: adresa românească. Scrisă într'o'ntinsoare.

XIX.

[Începutul sec. al XVII-lea.]

De la „eu Simiwn deregktoriul de Câmpul lung și preuții de acolia și bătrânii satului de acolo“ către birău, pentru a da unui tălhar „strănsore să spue cine i-au fost gazdiale, căce că mulți w-

men[i] ș'au pus bucatele și doară au fost derepți".
Iunie 17.

Vo : adresa românească.
Pecete ruptă.

XX.

[Începutul sec. al XVII-lea.]

Eu vornicul de Cmpulungu. Scriem închinăciune și multa sănătate la birul de Bistrița și la tot svatul domiitale, și dăm știre domiitale d[e] rândul aceștii vami, c'au venit alți vameș de w au mai scunpit; deč[i] ne rugăm domniilvr vostre, ca priiatenilor celor iubiț, ca să faceț bine printru voia nouastră să faceț w carte la domiiasa la Vodă să u lase cum au fost și mainte vreamă, și can (sic) cu laudă, că, de nu o-u vor lăsa să fie ca mainte, multu val să va face; ci ne rugăm forte de aceasta să faceț, că știm că domiiasa Vodă va [fa]ce printru voia domiilor vostre; va lăsa pre loc ră[va]ș. De aceasta ne rugăm domiilor vostre și să fiț sănătws.

[Neinteligibil] wt Dlăgoepolea, Dec. 22.

† Neč[i] într'un chip nu vor să mai scadză, ce ne rugăm domiilvr vostre să faceț bine să faceț carte la Vodă.

Pecete mică de ceară neagră, fără nimie pe iea.

Vo : La birul de Bistrița și la tot svatul Domisale.

XXI.

[Începutul sec. al XVII-lea.]

† Noi vornicii de Cmpulu[ng] serie[m] închinăciune și multa sănătate Mării Tale biru An-

dreeaşk de cetatea Bistriţeei. Alta, dăm ştire du-
miitale denrk Ursului de la noi c'au fost şe-
dzьndьk în straj, earь Ştefan Tăriţ au încugiuratk
straj; earь vornicii au prădat pre Ursulь, de-au dat
Ursulь 4 zloţi globьk vornicilor, ceine au fostь atuncьci;
deacii Ursul au srtinsk pre Ştefan sk-i plteasck
acei patru zloţi ce-au dat printru dинu. Earь Şte-
fan au fostь cumьkratk w earь direptь 3 florinţ la
Gol Mateş din Ead. Deacii Ursul w au dat vornic-
ilor eapa, earь vornicii n'au vrutь sk w ea, c'au
fostь rea şi scopьk de unьk picior; deaci acmu am
trimis pre Ursul la dumieavostьk sk-i legiuіţi, şi
eapa înck w am trimis la dumnieavostьk; deaci
pohtim pre dumneavostьk sk aibьk leage la dum-
niea vostьk cu direpьtulь; de aceasta rugьmk pre
Dumieavostьk; noi înck vom face printru voea
dumiilor vostre, şi sk fiţi skьktoş wt Hristos amin.
Пис ман кг дїк.

Pecete neagră ovală. Petec lung de hirtie.

V°: † Sk sk dea această carte în mkna birjului
de cetatea Bistriţii cu mare cinste.

XXII.

[Începutul sec al XVII-lea.]

† Mьriile voastre, domni de cetate Bistriţii şi
la tot svatul Mьriilor Vostre, del[a] milostivul
Dumedzьu pohtim Mьriilor Vostre bunьk s[k]n[k]tate
şi pace. Cьtrьk aceasta facem şt[i]re Mьriilor Vostre
pentru rьndul iwbagilor Mьriilor Vostre, cari, sco-
tindu-ş bucatele lor în rьmьntul Moldovii, de ne-
voe, şi nici w nevoie neavьnd, ei acia fostь cьt au

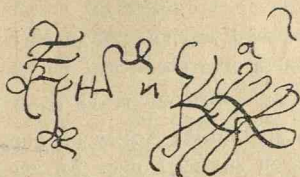
87526

fost wbiciaiul din bkrkni vama sk-ş dea; iar ei vama n'au vrut sk-ş dea pe wbiciai; apoi, vdzand ck nu ş-au dat vama, s'au luat doî iape, ccki ck ei toate strajil[e] Mkrii Sal[e] lui Vodk le rupserk şi cckleark poroncil[e] împkrk[te]şti şi Domnului nostru; ş'am vrut sk-i prindem sk-i punem la nevoi, apoi nu ni-am îndurat a strica prieteşugul cel din bkrkn[i], ce-m veghia voe Mkriilor Vostre; şi cu această vamk s[k]ntu datori Bkrkwni; iar alţii n'au amestec; caria făc[e] 32 de lei; şi iack noi trimisi-am sluga noastră acolo la liagea Mkriilor Voastre, ca s[k] plktiasck cine-i vinovat, sk nu hii alte amestecturi, între wamenii noştri şi voştri; iar ei vrurk sk-l omoark, acolo; şi plktiaa pele, carele s'au luat aicia pentru vama lor din nainte birailor de Bkrkku şi dinaintia lui sklgkbirku, caria-i plata 40 de lei; iar ei sk proptirk şi nu vrurk a-ş da vama şi luark hotarol pkn în Puntia Bistrii, unde-i straj[a] Mkrii Sale lui Vodk, şi dziserk ck n'ar da vama, ck li-au fost bucatele pre hotarul ungurescu; iar noi ştim din bkrknii noştri ck ne s[k]ntu hotark[e] înprkţite de unde-s curg apel[e]; iar, de vk pare Mkriilor Voastre ck-i mai multu hotar a Mkriilor Vostre, sk eşiţ la hotar, şi om eşi şi noi. Şi alta poftim pre Mkriile Voastre sk ne faceţ rkspunsu cum mai degrabk, sk ştim, da veţ Mkriile Voastre acele bucate ce s'au luat au nu, sk-s da (*sic*); de le-ţ da, sk ştim; de nu, iar sk ştim; ck noi vom da şt[i]re Mkrii Sale lui Vodk pentru a[ĉ]estu lucru şi, nedkndu-le bucate, Mkriia Sa Vod[k] nu-ş va lksa wamenii Mkrii Sal[e] la pagubk, niĉ[i] noi; ce bine sk ştiţ ck vom lua cu doî prkţi mai multu dect s'au luat; iack vite de vamk s[k]ntk neplktit[e] 170 de vite, vaci, cai, boi şi dziace cai, bkrbaţi cu femiai. D'aceasta vk

scriem. Să hiț Măriile Voastre s[k]nătoș del[a] Hris-
tos. Amin. мст. Ав. 18.

D[omnii]lor Voastre prieten și de bin[e] voitor

Vornicul de Cămpul Lungu.

Pecete cu fum.

V^o: La d[o]mnii de Bistriț[k] în țara unгур[e]ască
să s[k] de ; здрав.

XXIII.

[Începutul sec. al XVII-lea.]

Eu Coste dă Lucaveț și Gligorie Căzacul, boiarii
Lucavețului, scriem și mărtorosim cu ceastă scri-
sore a nostre cum au vinit popa Iwnașco din Bu-
dintși înnaiknte nostre și au dăt samă dă cel cal
ce este la acest um al nostru anume Matei, ce av
eșit în țara vostre și noștri av fecăt (шн нощ...¹) и
дк фекат), este calul de furat cel cal sur rotat; ark
cine av ficut acele cuvinte, el nu va dovădi; că
acel cal es[te] dela popa Dumitru den Moisei, și
popa Dumitru l-av cumpărat feciorul Maesim dă n
Iăgeș, și dela feciorul lui Maesim l-av cumpărat
popa Iwnașco, ark dă la Iwnașco l-av cumpărat aest
um al nostru anume Matei; dăci noi nă rugăm
dumilor vostre boiarilor sav vatamanilor, sa fie

unde va hi în țara unde va, ca s_k credeț dumnea
vostre c_k est[e] w_m bun și direptu, c_k este nescut d_k
la noi d_k Lucav_kț d_k țara Moldovei; și s_k credeț
dumnea-vostre ceast_k scrișore a nostre unde s_k
va ar_kta.

Пис 8 Caveț (*sic*) мца Oh. 28 д.

† Coste și Gligorie кланесет.

Doă peceși cu negru, indistincte. Pe una, pare-se, litere grecești.

Pe V^o, de altă mînă: Adec_k eu popa Domitru
м_kртurис_kс_kс_k cu suyletul meu с_k acestu cal .†
(*sic*) de la mene și pre deretate; iat_k și herul:
|—| (*sic*).

XXIV.

[începutul sec. al XVII-lea.]

(„Az_k pan Gheolgie, dereg_ktorul_k de С_kмру-
lo[n]g, către birău și „р_kг_kс_kл_kab“.)

† Az_k pan Ghewlgie, dereg_ktorul_k de С_kмру-
lo[n]g, scriu închinăciune și mul_kт_k с_kр_kт_kate du-
mitale bir_ku di în Bistriț_k și dumnitale р_kг_kс_kл_kabe,
și v_k d_km ște (*sic*) și noi domnilor voastre с_k în
țara noastr_k 1) înc_k iaste aceasta veaste; eu vor_k-
nicul Ghewrghie .†i mol_kт_kм_kс_kcu de ci_kп_kste
dumnitale, și dumitale ce-ți va hi poh_kta la noi, înc_k
vom_k face, și ne rug_kм_k dumitale de ceia R_km_kkiⁿ,
с_k-i sloboudzi, și ne rug_kм_k s_k gr_kеști neamișului
celuea ce i-au w_kprit, prîntru с_kс_kе с_k noi înc_k l_k-
с_kм_k w_kmenii vostri, și îmbl_k în țara noastr_k marh_k
și ce le trebuieaste de tot_k; și s_k hiți с_kп_kж[to]și, amin.

Adresa: La bir_kul_k di în Bistriț_k.

---

1) Ultimele patru cuvinte sint repetate.

XXV.

[Începutul sec. al XVII-lea.]

† Adecă eu Vornicul de Suceav[ă] și soltujul cel armenescu facem închinăciune și multa sânkătate dumitale giurăne birău de în Bistriță, și ți dăm știre dumitale ca lui al nostru priiatin și vecin bunu, că ne-ai trimis nește cărți dela domnea voastră pre cestu om, anume Costin de Rodna; dece le-am înțeles tot pre răndu, de răndul a nește boi ce au vândut nește neguțatori, și a dzis c'au vândut acei boi Crăstia și Gavril dela noi; noi am ce[r]cat cu wameni buni, și n'am putut găsi wameni ca aceia; ce pohtim pre domnea voastră să trimiteti un om să-i cunoască pre acei neguțatori; noi avem să vă facem leage cu nușii, să nu vă peară bucatile dw[m]n[i]lor voastre. De aceasta dăm știre domnilor voastre, și să fiți sânkătoși cu multă pace, adevăr.

† Писъ Свчав, Іун. 27.

Două pecetii de ceară neagră, neinteligibile.

V^o: † În mână birăului de la Striță (*sic*) să margă această carte.

XXVI.

[Începutul sec. al XVII-lea.]

† Închinăciune și bună sânkătate scriu eu, popa Văsiian Beuz, și cu feciorul meu, Nicolai diacnul, carii sântem veri premar[i] celui dus de lume, ce l-au ucis. Scriem Dumitale birău de Bistriță și la toț giurații den wraș cum am înțeles că iaste în prinsoare la dumile-voastre acel om, carele au ucis pre fratele nostru; deč[i] noi am mărșu la

vldica al nostru, la mitropolitul la Suceavж, și la toț preuții de acoloa den Suceavж, și am întrebat; dece au aflat la pravila nostrж cum morte derepta morte nu sж cade a face, сж, de arж muri сжți-va vinovați pentru unul cel ucis, pre dinsel nu l-arж mai învie; deč[i] am lksat noi sж nu piarж acel um ce iaste la dumnea vostrж închisoare (*sic*), ce sж-l lksați sж dea el samж cu sufletul sжu înna-intea lu Dumn[e]dzku de mortea fratelui nostru și pccatele lui, iar de noi de toatж ruda noastrж iaste ertat; deč[i] și dumnea vostrж sж facețя pre cuvântul nostru, sж-l lksațя la focul, sж dea el samж de fratele nostru; сж noi nu poftim morte derepta morte. De aceasta scriem; sж fii dumneta sжnatos.

Trei peceti cu fum, fără importanță.

Иис 8 68ч., Fev. 11.

† Eu pop Gonțul cel domnescu.

† Pre mai mare credințж pre popa Manole am învкțat sж serie cu dzisa tutoror.

Fără adresă. Foarte frumoasă scrisoare din prima jumătate a secolului al XVII-lea.

XXVII.

[Începutul sec. al XVII-lea.]

„Mirwn Starce, Vornic de țargu de Suceav[a],”
cătре Bistrițeni.

Pentru un om din Volovăț, care cumpăraseră de la unul din Ilova o iapă, ce se dovedește a fi de furat. Cere „sж-ș caute sodжșul, сж aice pate nevoe; iarж, de nu va vre sж vie sodжșul, sж-i i-l dai pre mжnж”. Alt-fel, va „zeberi niște bucate”.

Pecete neagră, ruptă.

XXVIII.

[Începutul sec. al XVII-lea; pe la 1630.]

„Dumitrașco, Рѣрсклабул де Неамтѣ“, către Bistrița. I-aŭ scris „cum am cumpărat [Treabeș] w iarpă la Iacob; deacii Iacob au cumpărat acea iarpă în тѣргѣ în Suceav[a], la dzi de тѣргѣ, dintre wmeni buni, și-i scris în catastih la popa cel domnesc, ș-au fost iapa neagră; deaci noi amă pos pre Iacob întari (*sic*) chiziaș ca să-ș afle sodășul; deaci să vie acel păgubaș (?) aicia la noi cu iapa... (*rupt*); va hi iapa aciaea, w va cunoaște..., aceaia au nu-i aceaia, Iacob și popa cel domnesc, și адѣлмășearii carii au fost la aldămaș“.

13 Octombree.

[P.S.] Și să vie wmul, wmul cu iapa, în patru сѣртѣмѣни, cumu-i leagea тѣргѣи...

Doă pecetii negre rupte.

În colț, jos, la dreapta: Рѣтраșко писал.

XXIX.

[Începutul sec. al XVII-lea.]

„Dumitrașco logofătul, рѣрсклаб Suceavschiei“, către birău. Trimete pentru a cumpăra „20 dramuri de cue de șindrill[ă] și sopen și un hărleț și 4 sarp[e] și oțl“.

„Ѧ Прилипча“, 4 Iunie.

Pecete roșă ruptă. Adresa slavo-românească.

XXX.

[Începutul sec. al XVII-lea.]

† Multă сѣпѣтате și închinăciune Măriei Tale dumiata giurăne Simwne, birăul de cetate a Bis-

treței și tuturor dumilwr sale, giuraților de cetate, dela mai mic priiaten și vecin de aproape Dumitrașco Vornicul de urașul Suceavei și dela soltuzi cu pragari. Alta, poftim pre dumile vostre ca am trimes cestu neguțtoriu anume Bogdan sa cum-pere cu bani gata cui de șindila sa fie de treaba sa acwperim curțile Măriei Dumisale Dwmnu nostru în uraș la Suceava. Deč[i] poftim pre dumile vostre sa n'aiba val ceva, au de vama, au de altele; sa fie cu pace; iar de vor veni aicea nescave wameni a dwumilwr vwstre neguțtori, avea-vor pace buna de tote; și vom sluji dumilwr vostre. Și sa fiț sântoș.

Pecete mare de ceară verde, nedescifrabilă.

V^o: Multa închinăciune și sântate dumialwr sale dwmnilwr de Bistrița.

XXXI.

[1602—3.]

„Bilța Toma, juratul din Maramureș, din vidicul de sus“, către birăul de Bistrița, „Șiuč[i] Jurj“. Pentru o afacere privată.— Elemente de limbă: „Au verit“, „wameri“, „gice“, „Îndreico“. Menționați mai mulți „giuzi“ de sate.

V^o: ГИЖ ЛИСТ ДА ДАС ЕА КЪ РЖКЫ ВЕЛНКЫН БЫРАУ УТ БЫСТРИЦА.

Fără pecete și dată.

XXXII.

[1604—19.]

† Bilki, Vornicul de Cămpul lungu, seriu multa viața și multa sântate la priiatenii noștri, ce ne

sintem vecini de aproape, la biroul den Bistrița, la Sabau Giurgiu, și le p[re]clabul, Sus Mihaiu, 12 p[er]gari. Dup'aceasta dau știrea d[om]nilor v[ost]re c[um] trecu negușt[or]i den țara n[ost]ră cu d[um]bitoace și cu alte negoate k[um] țara v[ost]ră și s[un]t hr[an]escu unii cu alți. Acum mi s[un]t jeluescu negușt[or]ii c[um] nu pot k[um]bla de furi și de t[ur]hari, dintr'aceale sate, den V[er]area și den Fendreu. R[og]u-mă s[un]t aib[ă] acei wamenii r[ă]i certare mare, prentu s[un]t avem prieteșug bunu și fr[ă]ție bun[ă] cu d[um]niia v[ost]ră, c[um] mișei v[ost]ri înc[ă] vin de s[un]t hr[an]escu k[um] țara lui Vodă, și nev[er]im s[un]t n'aib[ă] nice w nevoe de wamenii n[ost]ri; și prentu v[ost]ria d[om]nilor v[ost]re eu am nevoit de am g[os]itu și iară cestui creștin de w[m], anume Alexei Hadău, și de acum voiu nevoi de v[ost]riu sluji prentu prieteșug cel bunu. Milostivul Dum[ne]dzu s[un]t v[ă] dia pace și s[un]t tate, amin.

мѣца юні і днѣ
сам Білкі писал.

Pecete mică ruptă.

V^o: La priiatenii n[ost]rii cei iubiți, la biroul și la p[re]clabul den cetate den Bistrița, s[un]t s[un]t [dea] această carte.

XXXIII.

[1604—19.]

„Bilki, w[er]nicu de Campul lungu“, către „d[om]ni de Bistrița“ pentru o pretenție. „Swdeașul [Cîmpu-Lungeanului] i-a murit și au cump[er]at iară den t[er]gu den Niamțu, și e scriș și la catastivul t[er]gului“. Iunie 28.

V^o. Adresa: „La priiateni miei la dwmnii den Bistrița сии лист на леже“.

In alt sens: „Dass der Voskan seinen Sodoss nichtt kan bekommen. Er wer auff Ungeren.

Pecete de ceară galbenă, ruptă.

XXXIV.

[1604-19.]

† Scriu viața și sănătate dwmilor vwastre, anume la Sabatu Giurgiu, la birkul den Bistrița, și la 12 pargar[i]. Xnțeles-am cărți dwmilw[r] voastre, de rândul a niște dwbitor ce ați avut și au cumprat wamenii domilwr vwastre, anume 130 de porci; eu, prentu prietenșugul și prentu vwia Dwmilwr vwastre, am lăsatu și nemick n'am luat, și, ce va fi triaba dwmilwr voastre, eu am a sluji dwmilor vwastre, și ne pare bine de sănătatea domilwr voastre, că ne sintem vecini de aprwape, și fwrte sântu bucurws de prietenșugul bunu. Milwstivul Isus Hristos să vă trimața multă sănătate, amin.

† Eu Bilki Vwrnicul de Cămpul-Lungu xhchinu-m dwmilwr vwastre cu frăție bună.

Inclus: † Și iarăși dau știre dwmilwr vwastre de rândul unui wm de la nwi den țară, că i-au perit 1 bwu den țargu den Bistrița, și au marturisit și dwmilwr voastre; dece mă rwg domilwr voastre să nu-i piară bwul, să dea dumnezeaku să fiți sănătoș. Oamin[i], și au și alți wameni mulți stranbătate; dece, când vwr veni, să aibă leage.

V^o: † La bunii priiateni și multă nedejde, la birkul den Bistrița și la 12 pargari.

Fără pecete.

XXXV.

[1604—19.]

† Crăstiiian Rotompan, ce au fost spătar, și vornicul de Campolungu, scriem închinăciune și sănătate la iubiți și dulci priiateni, giupănul Francu Giurgiu, birăul de cetate Bistriții. Pohtimă dela m[i]l[o]stivul D[u]mn[e]dzku bună sănătate și pace dumitale și a totă cetatea Bistriții. Alta, de scrișore ce ne-u scriu bine, pre răndu am înțiles, com Măriia Sa Crai au slobodzitu calea să înble negoțitori dela dumilevostre la noi și dela noi la dumiiavostre; bine ne pare de aceasta lucru, iară, de răndul de wmoru, să știți dumilevostre cu adevăr că cu mila lui D[u]mnedzku săntu wmeni săntoș și neme de Romă nu bolește; alta, de veți vrea să știți dumile vostre de pacea țării noastre, săntem în pace; alta, iarăș, de veți vrea să știți de sănătatea Voivodul nostru, iaste săntos, și acmo vine în Scaunu, pestre trei patru dzile veni-va la Scaunul dumisale; alta iarăș pohtim pre Dumile vostre să dați știre negoțitorilor să vie să adock negoțu de care treboește la noi, și noi iarăș vom da știre negoțitorilor noștri să dock de ce treboiaște; de aceasta scriem; și m[i]l[w]stivul D[u]mn[e]dzku să dăroiască să afle această scrisore a noastră cu bunătate și pace pre dumilevostre w ră amin.

Și eu Gligor[e] mă închinu dumilor vostre.
Crăstiiian Vornicul.

Pecete pe hirtie.

V^o: † La priiatenul nostru giupănul Francu Giurgiu, birăul de Bistrița, multă sănătate.

XXXVI.

[1604—19.]

Crăstian Rotămpan ce iaste giudeț la margine.
(Către Bistrița. Cere a se *deschide calea*), că acest cap
de țară a Mulduvei nu poate hi fără dumniavoastă
și dumnilor voastrea încă are hi îndemănă cu noi, că,
de am putea priceape că să wprește calea pren
mănilă lui D[u]mn[e]dzku, n'am scire la d[u]mnia-
voastă; ce veț afla cu adevărat că wamenii sămt
săntoș; de nu va hi așa, să nu mai am v'o cre-
dință la dumniavoastă; doar de socotiț d[o]mnia-
voastă altele.... (Semnătura.)

Fără pecete, dată și adresă.

XXXVII.

[După 1607.]

X † Cu milă de la Dumnedzku eu Vladic[a] Efrem,
ep[i]sc[o]pul de Radwț de țara Mwlduveei, scriem
multă pace și sărtaate la ai noștri aleș de la Dom-
nul Dumnedzku și buni preiatin[i] domnii sale cens-
titului birău și părcalabilw și tuturor părăgarilor
de wrașul Bistriței. Cătră aceasta pōftim de la
Domnul Dumnedzku bună pace și sărtaate Dom-
nilw Vostre. Alta, pōftim pre Domnile Vostre ca
pre ai noștri iubiți și bātrini priiatini doră au
dăruit Domnul Dumnedzku jiră, fag sau ghende,
ca să faceți Domneavostă bine peātru voia
nostră ca să tremitem wre ce pōrci ce avem, doră
s'aară îngrășea; și ce să va veni Domnilor Vostre,
Domneavostă veți lua; nwi mai multă avem a
sluji Domnilw Vostre întru ce va fi pōfta Domnilw
Vostre cătră noi. De aceasta pōftim pre Domnile

Vostre, și să vă cruțe Dumnezku cu bună pace și cu toți wmenii Domnilor Vostre.

Semnătura neinteligibilă. Pecete ruptă.

V°: † Ceastă carte să să dea în mâna censtitului birku de wrașol Bistriței.

XXXVIII.

[1609.]

† Scris-am la Maria Ta birku de în Bistrița, să te fie Dumnezeu într'w voe bună[s] pre Maria Ta și cu sfatul Marii Tale. Scris-am de în Suciul de Sus între giudețul Potlogar Toader și cu Burzeu și cu tot satul pre sufletele noastre înraintea Mariilor Voastre; să creadeți Maria Voastră că, atunci cându au dat giurknuul Macrai Iștiwan cu muma Marii Sale, Macrai Birtakneask, cătră noi, no au dzis că au fost marha lui Fodotschi, ce a dzis că u fost marha domnu nostru, și ne-au dzis domnu nostru, acea marhă ce au dat în mără noastră, noi să nu dăm în mără nimărucea, ce numai în mără domnii sale; într'aceaia vreamă țara peri, și pierdum tot, și aceaia marhă încă peri; domnu nostru n'au cerșut nemick dela noi, nice nu știm să aibă Fodotschi la noi nemick; eu Potlogar Toaderer (*sic*) și cu eu Bunzeu, cu popa și tot satul, cu tare cu nătare, cu mic cu mare, noi dăm înraitea domniilor voastre aceasta credință și acesta giurkmentu, că Pașco Simiwn nu iaste vinovat cu nemick lui Fodotschi, nice nu are niț[i] u lucru cu Pașco Simiwn; Pașco Simiwn iaste wu bună și wu dereptu; și să vă fie Dumnezeu într'o voe bună[s] pre Maria Voastră. ВЛѢТЪ 4395ї мѣца маи 1 дни.

Această carte iaste scrisă la biroul de Bistrița și cu la sfatul Mării Sale.

Pecete cu o stea și semne.

Dises is der Prieff auf dem Eberschten Suttshon des Paschka Simeon seines Tedich, des Ross Halben, mitt denn Fodorottsky; bekhentt die ganzee Gemein, das der Paschka Simeon khein Schuld het.

XXXIX.

[1612.]

† La ce[n]s[ti]tol și mărît de D[um]nedzku biroul de Bistrăț[ka] și la tot [s]fatol d[o]mneii-sale. Cătră aceasta dau știr[e] d[o]mniiale de rândul veștelor de la nwi, că am îmblat pînă mai sus de Targol Sreatiwlwi de am vădzut; cum au adws Armeane tîiași de la Cernăuți și negoșitori de la Suceva și de la Sereati. Au grăbitw nomtea în Cernăuți w mie de Leași de i-au tîiatw pre twț wmenii și au ras twț targol Cernăuții și au mürsu înapoi la Sleatin; alții au grăbit dzua era la Cernăuți, și au lwatw dwbitwce și s'au twrws la Cameniț[ka], că sânto cum tabăra la Cameniț[ka]; aceia sânto Cădzace și și dupre acele margini în țara leșasck, ce grăbesck de apock dwbitwce de țara nwstră. Forte este țara în grej; să știți d[o]mniile vostre că pînă acwm nw s[n]to Leașii în țara Mwldwvei, că (ștearsă o literă) wste mare și la nwi la Ștefanest șis (sic) trimis Mărie Sa Vodka la Tătară să vie forte tare și vwr dwi (кврдв); de aceasta dăm știre d[o]mniiale; și să fiț sckntoș cu H[r]isto[s] adăvkră.

Eu Petrea Diiacw scriu pace și sckntate D[o]m-

nelor Vostre sk vk tremeaþk D[u]mnedzeu; altk, sk
aveþi a creade cum am scris ck-i devkratw aþea.
Пис Нвер. а днк.

Pecete mică, de ceară galbenă, ruptă.

† La cest[it]wl birkul de Bistreþe, și la twt [s]fatol
d[o]mnii sale sk sk deae ceastk carte cw censte.
Гіа пишем.

I e scris ɛ, mai des.

XL.

[1616—30.]

† Smeritul preutul Thewd[o]sie, egumenul, și tot
smeritul skbor de la sf[k]nta mknstire de Voro-
neþ scriem de la m[i]l[o]stivul Dwmnul Dumne-
dzeu multk pace și viaþk și sknkate priiatinilor
noþtri cei dulci și iubiþi, anume bairkul de Bis-
triþk, de wraþ și a toþi dwmni; și dup'acia dkm þtire
dwmnilor vostre cum am înþeles și þtim c'au avut
pagubk c[in]stik mai marele þrintele nostru Atha-
nasie ep[i]sc[o]pul de Roman de ckþva samk de
chelþug, cum þti þara totk, întke Dwmnul și alþi
vkdiþ[i] și toþ bwiarii: deaþ[i] amk înþeles ck s'au
aflat acel nepreitw ci-au fcut acia pagubk și în
mknna dwmnilor vostre. (Cer restituþie. Vor fi răs-
plătiþi), printruce ck Sf[i]nþia Sa iaste þrinte wm
bun, de-l þtiu dwmni și bwiaru și totk þara și are
c[in]sti mare... Ckdem cu fia[þe]le la viardele þk-
mknk înaintea dwmnilor vostre și ne rugkm sk
faceþ bkine, și prentu voia noþtrk sk nu sk opreasck
bucatele acelu c[in]stik þrinte. (De notat: „do
va hi și va spure“).

Pecete pe ceară neagră, mică, neinteligibilă.

VO: Adresa românească.

XLI.

[1616.]

† Eu Petrea Deiacol și Gligor[e] de Ckm[pu]lungo scriem pace și sk[nk]tate la domnesa la birkul de Bistrițe și la tot [s]iatol d[o]mneea. (sic). Dkm știre d[o]mnealor vostre ck au fogit Leașii de țark și au [în]trat Ștefan Vodk și au fost în Iași la Scauno și sk esk spre țara leșesck co Mwntea[ni] și co Tktark; erk Al[e]xa[n]dru Vodk au trecot Nestrul de ceae parte; erk дe роду авла i l-au fost wprinto în Conariu și i-au dus la Ștefan Vodk, ce no pontem (sic) ște nice noi ce au fkcunto cu dkșei, ck no ne-au venet now vorneck sk știm bine; ce, cknd va vene, noi vom da ștere domnel[or] vostre, ck va vene Gligor[e] la семтор (San-Toader?). Pkck atoce vom ște și mai bine, și sk fiț sknktoș adevk[rat].

† Пис и Длагонполк.

Petria Di[a]culu.

Pecete neinteligibilă, peste hirtie.

V°: la birkul de Bistrițe dee ceastk carte w здравстоуште ѿ ги амин.

XLII.

[1616.]

† Eu Gligor[e] șe Petrea Dieacol scriem pace șe sknkttatee la priiatinol nostru la birkulu de Bistretș și la tot sfatol dumnietale; cktrk ceasta mulțemim de cest dumnelo vostre, dkmo-vk ște dumnelu vostre sk n'aveț nece w grije pre de cktrk noi, ck no sknt wște neckiure pre aproape, ck, de am ște noi, am da ștere dumnelor vostre, com am grkit cktrk dumniavostrk. Sk aveț nedeajde pre noi: pk r ude vom costa, întru tot vom nevoi sk vk dkm ștere de ce vom ște detr'acocea; voi înck sk no ne

utațe pre noi. Să șteț că adevărat covănt vă spomenă, să n'avețe nece w greje de racoce (*sic*), că wște no sânto pre de căta Suceavă, că le-amă ște noi. Noi încă ne rogăm dumnelor vostre să ne tremeatețe de ce-țe ște de aceale wște. Forte să crea[de]ț cu adevărat com v'a scres; și să fițe sântoș adevăr.

Pecete mică, de ceară verde: goală.

V°: † La mână biroului de Bitreț (*sic*) să să deae.

XLIII.

[1617.]

† Eu Lupul Mălaiu scriu multă pace și sântate dumnilor de Bistrița. Alt, de veț avea a ști Maria Vostră de rândul veștilor de Moldova, cum iaste, c'au străgat la Hotin cărți de acmu 20 дни să treacă Nestrul 80 mii de Leș, 25 de mii de Litfan[i] și de acii câteva mii de Căzaccii Neprului; iar Turcii fac podur[i] mereae pre Dunăre, pre trei locur[i]; dece nu știm cum va fi. Dumneavostre veț da știre iar la noi, dece wam da știre iar la Dumneavostre, cum vom ști; iar, de rândul celor wști de mai inte, i-au bătut Moldoveanii; de-a-iaasta dăm dumnilor vostre știre; dăm știre de ce știm; și să fiț dumilevostre sântoș mulți ai și bun[i] de la Dum[ne]dzku, amin.

† Închinăciune și sântate[te] dumilor vostre, eu mai mic Lupul Mălaiu, feciorul dumilor; eu am a sluji dumilostre (*sic*) pururea; dărkiască-va dumndzku păc[e] și sântate[te].

Pecete neagră, ruptă.

V°: † Închinăciune și [sântate] la dumnii de Bis-

trița, la biroul de Bistrița; să să dea în mână du-
misale.

XLIV.

[1617.]

† Eu Liupulă Mălăiu scriu încercăciune și
bunătate (*sic*) la dăbăni de Best[r]iță și vo dau
știre ce veaste estea în Moldova, că să-u rădecă
u[n] frate a liui Cwreschii c'uptă mii de wnnii și
iaste lala (*sic*) cetate Hotinoliui, și easte ma giusk
la Derla 7 mii dea Căzack; de no știmă, dăcă să
voră înpreauna, cum va hi-le vvia; și-u eșită și
Hat[m]ănol cu căteava samă de wmeni naitea lor;
dece de-aci no știmă ci vo face; deciu să trimeță
curod (*sic*) răna la noi; și să hăiță sănătoș wt ă
amin.

Fără adresă sau pecete.

XLV.

[1620.]

† Cu mare cinste și cum să căde cu cuviință
să să dea această scrisoare a năstă în mână
cea cinstită a domniei sale biroului de Bistrița și
a tot sfatului Măriei Sale. Priimită încercăciune și
plecare di la bunii priiatenii domnilor voastre, di
la toț rărinții călugării dila sf[ă]ntă măncăstire
Moldovița. Altă, pohtim di la m[i]l[o]stivul Dum-
nedzku bună răc[e] și sănătate domnilor voastre.
Cătr'aceastea dăm știre de răndul Domnu nostru,
lui Ștefan Vodă, cu mila lui Dumnedzku s'au așe-
dzat în Scaunul Măriei Sale și au alinat toate rău-
tățile; printr'ăc[eia] domnile voastre să n'aveț niț[i]

o grije dintr'acoace, ca s'au potolit toate cãte au fost, și iaste acmu pace cu mila lui D[u]mn[e]-dzku din toate părțile. Așea dãm știre domnilor vwastrẽ; și fiț sãnkãtwș cu toț priiatenii domnilor vwastrẽ. E Moldoviț, Noe[m]vr. 5.

V°: † Aceastã carte sã sã dea cu cinste în mãna domnisale birukului de Bistrițã și tot svatul Mãriei Sale.

Pecete galbenã, pe cearã ; neinteligibilã.

XLVI.

[Dupã 1620.]

„Gavril Vornicul de Cãmpulungu„ cãtre „Mãriia ta Andreiaș de cetatia Bistriței“. A rãmas dator 9 florinĩ birãului pentru „un rãs“. Sã-i mãi cate unul frumos: ìl va plãti la Boboteazã.

Cìmpul Lung, 17 Decembre.

Iscãlitura obișnuitã a lui Gavril.

V° : adresa romãneascã.

Pecete verde goalã (cearã).

XLVII.

[Dupã 1620.]

Cãtre „Domnii de Bistrițã din țara ungureasc[ã]“ de la „ariep[i]sc[o]p[ã] Theofan ce-au fost mitropolit și de la egumenul Partenie și de la tot sãborul de la sv[ã]nta mãnkstir[e] de Slatin[a]“, pentru doi cãlugãri trimeși „în țara ungureascã sã ìnble printru m[i]-l[o]steniia, cine[le] va ìndura dumn[e]dzeu sã ne miluiascã sv[ã]nta mãnkstir[e] și sv[ã]nta besearcã cu bouleani, cu cãlușei, cu vãcșere, cu wișoar[e], cu

chelșugel, cine cu den ce-l va îndura Dumn[e]-
dzeu“. Cer „carte“ de voe.

Fără dată. Adresa românească. Pecete pe ceară neagră, cu: А
ПЕЧАТЕ . . .

XLVIII.

[După 1620.]

† A mieu einstiti și ales p̄rinte M̄riia Ta bi-
rku de cetatea Bistriței închinu-m̄ M̄riital[e] cu
skn[k]tate, și dau știr[e] M̄rie dumital[e] de r̄ndul
veștilor, cu mila lui Dumnedzku iaste pace și așe-
dzare bun[k], și Domnu nostru iaste la Scaun la
Iași, iar T̄ktarii s'au dus la Moseu, și aș hi venitu
și eu, ce m'am dus la C̄mpullungu pentru niște
cai ai voștri“. A trimes „7 zloți, fac șease florinți“.
Deie „r̄sul“, de și lipsesc 9 florinți pentru mo-
ment. Cere a se da la birăul de Rodna ordin pentru a
se urmări un fugar de vamă pentru niște piei de
capre și „doaspr̄dzeace bolgarii“. Alt-fel, va trage
ceva de dincolo.

17 Decembre, Cîmpu Lung. Gavril Vornicul.

Semnat.

Vo: Adresa românească.

Aruncături de condeiu nemțești și ungurești.

XLIX.

[După 1620.]

† Screm la birkul de Bistriț[k] șe la tot sfatol
d[omni]itale, șe dau ștere de r̄nd[u]lu veștelor, c̄
str̄ge Vodk wste șe cheamk toțe boiare la Iașe, șe
cheamk toțe boiare la Iașe șe cw vl̄dice, șe ceare

de pre d_ușie bane c_ută d_urw mie de galbene, șe face Vodă wbedze f_ură samă multe, șe no pote ște neme ci-i voia cu aceale obedze; așe s_u face cu-
v_unto c_u va prende boiarie cee ce au fost boerețe la Gașpar Vodă, șe vor b_uga în wbedze șe vor tremeate la p_urat[u]lu; ere T_utark s_unto la Suroca, dow mie, de țen straju de c_ut[r]ă Leaș, eră Torce s_unto pre l_u[n]gă Vodă nomai, c_u țene Vodă pre l_u[n]-
gă d_u[n]sul c_urte nomae Torce și Grece, s_u fie de cre-
dențe; altă, s_unto r_uwtăț în țeară, de dabilă forte rea șe fomente; iară de Leaș înca se awde c_u sunt wștețe pre la Camenețe în țara leșască. Dea aceasta dau ștere d_u[o]mnelor vostre, șe s_u v_u crwț[e] D_umnedzeu c_u bonă pace șe s_unkate pe d_u[u]mnie vostre într'ai b_une șe molțe.

† Eu Petrea Diiacwl am scres la Domniele Vostre. Altă, m_u rogo d_u[o]mnelor vostre c_u me-amo tremis s_u-m c_u[m]pere p_une pre w fecior, s_u-m eretaț vama, eu c_u vo[iu] a v_u sloji d_u[o]mnielor vostre în twă vreamea.

Pecete brună de ceară, indistinctă.

V °: † La cest[it]olu birăwl de Bistrețe (*sic*) șe la tofatolw (*sic*) d_u[o]mnie sale s_u se de cestă crarte (*sic*) cu ce[n]ste.

L.

[Între 1620 și 1647.]

„Ilieaș i Ghiwrghi Șeptelič[i], cești feciorii lui Șeptelič[i] Hatmanului“, către birăul de Bistrița, pentru a li se scuti de vamă niște „mascuri...

vandztori“ și, la întâmplare, boii, cu cari ar voi să-i schimbe.

17 Septembrie.

Ambele semnături.

Pecetii rupte. Adresa românească.

LI.

[1621.]

† **Є**то аз Ionașcu Rotoban, biv sulgear i vrednic wt Dikoepole, scriem închinăciune și sknkate la dumiiata Șalar (*sic*) Andreiaș, birku de cetatea Bistriții și la tot svatul du cetatea Bistriții; alta, de veți sk știți de Maria Sa de Alexandru Vodă, iaste Scaunul dumisale la Iaș; alta, de npratul, iaste sosit la Dunăre cu wști mari, și feciorul lui crai cu Leașii iaste la Hotin, de ciaia parte de Nistru; și am înțeles ck trec Nistrul; însk tkbk mare n'au trecut, ce nu știm bine pre de ciia parte vor merge de Nistru au treace-vor pre de ceasta parte de Nistru; iar dumii voiastk (*sic*), ce va hi, tot vom da știre cu dereptul; ce mk rog sk ne dați știre de tot dentr'acolo cu dereptul; dorck D[u]mnedzku va apkra și pre dumiiavostk și pre noi.

† Alta, mk rog dumile vostre ck am trimis pre Gligore sk-m cumpere niște pkne, ce mk rog de vamk și mk rog sk-mi ertați sk-m faceți cale pre la Rodna. Foarte mk rog, și m[i]l[os]tivul D[u]mne[d]zeu sk dkroiask bunk sknkate și pace ŭ ra [а]мин.

Pecete ruptă.

Semnătura.

† La Dumiiasa birkul de citatea Bistriții.

LII.

[1621.]

„Iwnaşco Raktumpan ..., biv sulgear“, către birăul „Şiklar Antreiaş“, către „Iupkn Gherghel“ şi către „pîrcălab“. Recomandă pe trimesul său, care trebuie să cumpere în oraş saŭ ținut „pne de skmanta, grku frumos“. „Alk, de veşti, ūste pač[e] cu mila lui Dumnedzku“.

Adresa: в рчч бирку ѿ тркув Бистрицк.

LIII.

[1621.]

† Это аз Iwnaşco Rotompan screm închinăciune şi sknătate la iubito dulce priiatin, birăului de Bistriț[a] şi la tot svatulă domnii tale; pohtescu de la D[u]mn[e]dzku bună sknăt[at]e şi pace. Alta, de veaste, sk ştiți dumiiă vostră că dumiiălui Alexandru Vod[k] iaste eşit la wste, de preun[k] cu Tk-tarii de la Bungeag (*sic*), şi iaste pre dea mai sus de Țuțora, şi Leaşii încă skntă la marginea Nistrului; sk ştii dumieata; nice w menciună nu creade dumnieata, că în țar[k] n'a întrat; adevăr, la jac ei au întrat, de-au făcut destulă rău; iară Turcii ei trec Dunărea, însă w samă, iară oatea cia mare n'au trecut; deaci, sk ştiți dumiiavostră, că, de ce vom şti, tot vom da ştire dumniilor vostre, cu aceşti wmeni buni, co Grigor şi cu popa Petrea şi cu Gliga şi cu Petrea; de tot de ce vom şti vom da ştire dumniilor vostre întru tot ciasul, şi sk veți a creade ce va grăi popa Petrea şi Gliga; şi mulțămăsek dumnilor vostre de priinteşug ce

arkatați cǎtrǎ noi. Dumnǎ dzju sǎ vǎ c[r]uțe sǎnǎtoși
хстк аминн.

Ionașco Rotompan.

V^o: † La al nostru pǎrinte dulce, la biroul de
cetatea Bistriței, sǎ sǎ dea; multa sǎnǎtate.

Pecete pe hirtie, cu arabescuri.

LIV.

[1622.]

Iw Stefan Tomșea Voevoda, кожис милостію гос-
подарк земаж молдавскої. Scriem domniia mea pri-
iatinilor noștri și vecini de aproape biroului și
la tot svatul Bistriț[ei]. Dǎm știre dumilor voastre,
cǎnd au fost mai ceaste dzile, sculatu-s'au niște
wameni rǎi, niște tǎlhari, unii au fost și de aič[i],
de țarǎ și de wameni rǎi au fugit în țeara dumi-
lor voastre, alții au fost și de acii de țara dumile-
voastre; venit-au într'aceastǎ țarǎ, cercat-au pre
la toate mǎnǎstirile, pǎnǎ au lovit la mǎnǎstire la
Putna. Colea au spartu ușile și au stricat visten-
rele mǎnǎstirei; luat-au avearea, argintul și sculele
mǎnǎstirei toate, carile au fost făcute de cei Domni
bǎtrǎni, și au muncit cǎlugǎrii de i-au arsu și i-au
tkiat și le-au luat trei-dzeč[i] de cai și trei și bani
și covoare și alt tot ce au gǎsi[t]. Skrit-au dupǎ
dǎnșii nișt[e] strǎjeari, venitu-le-a pre urmǎ pǎn'au
trecut despre Bǎrgǎu; de-acii au skrit și de acolo
wameni de țara dumilor voastre și au prinsu w
samǎ de acii tǎlhari, de sǎnt în legaturǎ acii la
dumilevoastre; de care lucru foarte mulțemim du-
milor voastre de prietinesugul bun ce aș arkat
cǎtrǎ noi; și printru acesta lucru trimis-am dom-
niia mea pre Iwnașco Rotǎmpan sulgeariul ca sǎ

cunoașcă pre acei wameni; printru aceeaia pohtim pre dumnea voastră printru unealtele și arginturile mănăstirei și caii, să-s întoarcă toate, ckte s'au găsit la cei tâlhari, în mână acestui boiarin alt, nostru și în mână călugărilor, și furii carii vor cunoaște că sint de țară, să faceți[i] bine printru voia noastră să ni-i trimiteți[i] cu acest boiarin al nostru, și alde (*sic*) treabe ce vor hi a destui să-racă[i] dintr'această margine și dintr'aceaia veți socoti dumneavoastră împreună cu acest boiarin al nostru, cum va hi mai bine și mai cu dreptul; și de toate de ckte veți[i] socoti să faceți[i] răspunsu, dați[i] la acest boiar să aducă la domniia mea; alt, pohtim pre dumneavoastră să ne fiți[i] dumneavoastră priiatini bun[i], cum ne-ați fost și mai de-nainte vreame. Aceasta pohtim pre dumneavoastră;

И ЗДРАВСТВОН.

Пис в Свчар, зра, юн ка.

Iscălitura Domnului.

Recetea: Іw Стефанъ Томша воевода гдѣрь земли молдавскої. Alt-fel, analogă cu a Domnilor precedenți. Adresa slavonă.

LV.

[1623.]

Iw Stefan Tomșea Voevod, *вожню милостію господарь земли молдавскої*. Scriem dumniia mea la al nostru bun priiaten birkul den cetatea de Bistriți[a]; cktă acea dăm știre dumitale de rândul cestor wameni din țara domniі meale, den sat den Rotomprănești, anume Iwnașco și Mihail[ъ] dzicându înnaintea domniі meale că le-au luwat doi boi un popă de la Domniia Voastră, anume Toader den Пова, cкce gice (*sic*) popa că au pltit w năpaste

pentru d[omi]nșii în m[an]st[er]le boiarinului domnii meale
Conde Vam[an]șul cel Mare, și boiarinul domnii meale
așea au mărturisit înaintea noastră că n'au plătit
nimic întru m[an]st[er]le lui, nice ști nimic; dereptu
acea poftim pre d[omi]nneavoastră să aibă leage cu
popa cești wamenii ai noștri, să le dea boei înnapoi;
de aceasta scriem, și să fii s[er]vatos.

† САМ ГИДРЪ ВЕЛКА. У нас, л. 43рла, фк. ка.
ВЕЛНЦИ БОЛКРИ ВЧНА.

Pecete mare roșă; fără adresă, pe o singură foaie.

LVI.

[Până pe la 1628.]

„Smeritul arhiep[iscop] Tofan și dela egu-
menul Partenie și de la tot s[er]borul de la sv[an]ta
m[an]st[er] de Slatina“ către „domnii de Bistriț[ă]“,
cu mulțămiri „de carte ce aș făcutu-w omenilor
noștri la v[er]dica mitropolitul, la Ghenadie“, și ce-
rînd o scutire de vamă pentru „dobânda“ peste
hotar a trimesilor mănăstirii.

Pecete cu ceară neagră.

Vo: Adresa românească.

LVII.

[Pe la 1628.]

Ghenadie, mitropolitul Ardealului, către birăul
Odor „de hrmeniște“ pentru arestarea rudelor unui
prent.

„Сенрашо“, Octombre 17.

Pecetea mitropolitului, cu fum.

LVIII.

[Pe la 1628.]

„Smeritul Iwan, arhiepiscopul și chipul vladicki lui Ghenadie de Belgrad“. Pentru o schimbare de protopop în ținutul Bistriții. Cel ce era, „foarte șe-au dat w samk proastk de rindul venitului vladicesck: fkrk dajdile preuțești nemick n'au arktat, nece veritul de wsfeșténii, nece de împărțituri, nece de frății, nece de cuscrii, nece de cumatrii, nece de ceia ce fac alte fkrk de legi ce simt legaturile beseareciei, nece de unele“.

Iulie 2.

Pecete peste hîrtie: legendă neinteligibilă.

VO : Adresa românească.

LIX.

[1628.]

† Buni priateni și mult nedejdutwri de toate treabile sv[i]ntei m[k]n[k]stiri, Măria Sa Budachi Martwn, birkul de wraș de Bistrița, și cu toți d[om]nii Măriei Sale. Primiți d[om]nile vwastre închinăciune și smerenie di la priateli ceia adevkrați a d[om]niilor vwastre, di la igumenul și twt skborul di la sv[k]ntaa m[k]n[k]stire Mwldoviț[a]. Altă, de veș[i] pohti Măria Vwastră sk știț de rindu veștilwr, cu mila lui D[u]mn[e]dzku și cu nărocul Măriei Sale D[om]nu năstru Barnovschi Voevodă, iaste pač[e] bună, și s'au bucurat twți wamenii de Măria Sa, ck timpul încă mearge bine, și sk arată biușug a hi. Cătr'aceastia rugăm pre Măriile Vwastre sk ne faceț bine, ck sk descoapere besearica și twate casele, sk ne înșmați de cue de șindile, sk știm adevkrat sk fie gata:

nwi vom pl̄kti au cu bani, au cu dobitwe, c̄kt le va hi prețul, și vwm mulțemi d[o]mniilwr vwastre, de ne veț putea făc[e] aceast̄k îndem̄k[n̄k], pentru c̄k știm prietenșugul d[o]mnilor vwastre de de mult; co acea și n̄kzuim; și iat̄k am trimis pre acești frați ai n̄wștri, popa Panfilie și Avacum și Dumitru: cum vor gr̄ki c̄ktr̄k d[o]mnile vwastre s̄k-i credeți, c̄k simt cuvintele n̄wastre adevoare. At̄ta seriem și ne ruḡm; și fiți M̄kriia Voast̄k s̄k̄n̄ktoș dila Dumn[e]dzku adev̄k.

в мнѣтир, Іон. ід.

V^o: † S̄k hie dus̄k aceast̄k carte la priiatelii sv[i]ntei m[̄k]n[̄k]stiri, la m... (*tăiat*), la twți d[o]mnii aceluia wraș, ce-s înpreun̄k sveatnič[i].

Pecete cu negru (ceară); indistinctă.

LX.

[1629.]

X † Іw Mirwn Barnovschii Moghila Voevoda бжю мѣстїю гсдр̄к землї мѣлѣдѣвскон. Serie Dwmniia mea la buni priiateni și vecini de aproape, giup̄n̄ul bir̄kul de Bistriț̄k și tot svatul Dwmniitale mult̄k s̄k̄n̄k̄tate cu libov trim̄ks dumilwr voastre. C̄ktr̄k aceasta d̄km știre dumilwr voastre c̄k au fost niște wameni r̄ki t̄k̄lhari de aicea din țara Dwmnii meale și au t̄k̄lhuit an aicea în țar̄k de-au f̄cut multu r̄ku wamenilwr; deč[i] unii dintr'̄knșii i-am prinsu dwmniia mea, iar̄k alții au sc̄pat în țara dwmniilor voastre acolo, în wlatul Bistriții, iar̄k, c̄knd au fost acmu în ceast̄k prim̄kvar̄k, ei au venit iar̄kș de au t̄k̄lhuit w m̄kn̄kștire anume Voronețul, și au luat c̄kdelnițe de argintu și chivote și cupe și alte arginturi și au m̄ksu și la un codru ce s̄k

cheamă Ghera de iarăş au tălhuit şi au făcut ru
 mişeilor dumnii mele. Anume sântu acei tălhari
 Iwn din Urmenest[i] şi Toader de acolo şi Iwnaşco
 din Lunpiertu şi un Ghewrghie din Pătruţ de aicea
 şi un Gligorie făr[tat] lui Ghewrghie, iară de
 Pătruţ, şi iarăş Istratie de Rotwmpăneşt[i] şi Pă-
 traşco giugănitorul de pre Moldova şi Hilip fe-
 ciorul Catrei, ce au fost den Luşest[i]. Pentr'aceia
 Dwnniia mea am trimăs pre cest boiaru a Dwn-
 nii mele Rotompan Vornicul; deč[i] poftim pre
 domniia voastră sk-s cea[r]ce acei wameni, sk fa-
 ceţ leage sk aibă stranşoare, ce sk va grăsi de a-
 ceale arginturi sk-s întoarek şi wamenii, tălharii, sk
 piardeţ dwnniia voastră cum iaste leagea tălha-
 rilor; însă poftim pre domniia voastră sk aibă
 perire între boiarinul Domnii Meale carele mai
 sus scriem şi la munca lwr sk-ş spue gazdele şi
 sofiile ce vor mai avea; altă, ce va grăsi şi de rostu
 Rotompan Vornicul la Domniia Voastră, sk aveţ a
 greade (*sic*), şi de alte treabe ce l-am învăt sk
 grăiasă cu dumneavoastră, ce vor hi treabele Dom-
 nii Meale şi a țărkei; de aceasta scriem domnilor
 voastre; şi sk hiţ Domniia Voastră skătoş w ги
 амни. Пис в Сучаб, ка. зраз, Iun. 1.

Semnătura.

Pe Vº : pecete mare, pusă peste hirtie.

† Iw Миронъ Барновски воевода гпдр земле молдрской.

Adresa: Buni priiateni şi vecini de aproape, ju-
 rănul biroul şi tot judeţul Dwnniitale din wraşul
 Bistriţii, multă skăntate.

↓

LXI.

[1629.]

† Smearenii ermonah Anastasie, egumen и кес
 ѿтїи смѣренїи сѣкор ѿт Пѣтно мнѣтир. Scriem multa
 pace și sâncptaate alui năstru iubit și bun priiatel
 și megeiaș de aproape, domnealui Gașpar Diiac,
 biroul di Bistrița; cătră această, dăm știre dumi-
 tale de rândul veștilor ce avem în țara năstră;
 pentr'acea să știi bine cu adevăr c'am petricut
 foarte cu grije mare, căce c'au fost pînă acmu țara
 fără Dwmnu; deč[i] au prădat țara Tătarii pînă la
 Țicore, cum vor spune dumitale și aești wamen[i]
 ai dumitale; alta, se-au făcut wameni rîi mulți,
 anume tăhar[i] și furi, și au venit acmu cindzeč[i]
 de tăhari în dwadzeč[i] de dzile, în luna lui Oct-
 tovie, și au tălhuit m[ă]n[ă]stirea Suceviței, de-au
 rămas numai cu peatra; deč[i] noi încă simtem
 fărte în grije și ne teamem să nu rățim și noi
 aceea nevoi. Alta, să știi d[o]m[n]iata de rândul
 aester slugi ai dumitale carii i-ai trimis aicea la
 noi cu treabele dumitale, iară ei, venindu, i-au
 timpinat niște tăhar[i] la Crălibav și i-au tălhuit
 și i-au ucis, cum vor spune sânguri dumitale; iară
 Mihaiu Diiac l-am wprit noi aicea pînă dwară se
 va mai întări, și avem noi a-l griji de tot de ce-i
 va trebui, pentru voia dumilor voastre, și, deca
 se va mai întări, noi-l vom trimite cu wamenii
 noștri, cum însuș va spune dumitale de petria-
 cerea năstru, și (bis) de vești ce vrem avea, încăș
 va spune; iară de D[o]mnu, să știi d[u]mneata că
 avem D[o]mnu A[le]esa[n]dru Vodă, feciorul Ra-
 dului Vodă; deč[i] avem nedeajde depre mil[o]s-
 tivul Hristos și pre prea-curata maică, dware se
 va m[i]l[o]stivi de va trimite de acmu ceva pace

țării, că așa se făgăduiaște. De iastea scriem și dăm știre, și să dăruiască D[u]mn[e]dzku dumitale pač[e] și sănătate cu adevăr, amin.

V°: † Alui nostru iubit și bun priiatel d[u]mnealui Gașpar Diiac, biroul di Bistrița, să se dea cu cinste aiastă carte a noastră întru mână Mării Sale.

Pecetea mănăstirei, cu ceară neagră.

LXII.

[1629.]

† Slujba și multa sănătate de la egumenul de Putna și de la tot săborul dumitale, giupăne Gașpar, biroul de Bistrița, și dumitale, giupăne Budaki Martin, și tuturor priiatinilor noștri. Alta, dăm știre dumilor vostre ca alor buni priiatin[i], de rândul veștilor din țara noastră, că cu mila lui Dumndzku și cu nărocul Măriisale Domnu nostru lui Alexandru Vodă sintem sănătoși și Țării s'au dus din țară; adevăr, destulă pagubă au făcut; spre țara dumilor vostre nu înțeleagem nice de w răutate. Alta, dăm știre dumilor vostre și de rândul lui Mihaiu c'au pățit rău de cei tâlhariu de l-au 'nehis și l-au dezbrăcat, și acei lotri simtu de la hraniță; nevoi-vrem să să știe și vrem da știre dumilor vostre; alta, noi pre Mihaiu l-am adus cu cai noștri din munte la mănăstire; cu de ce-am avut, l-am socotit, și am dat și șiase florinți: d[r]ept acea nice banii nu pohtim de la dumilevostre, numai ce pohtim prietinșig și vr'o dow fașce de cue de șindilă, că ni s'au descoperit casele forte rău; de aceasta pohtim pre dumniiavostre; și să

fiți dumnia vostră sîntoș ai mulți și buni. Пис
с Пѣтної монастир, мц. вхтобри кз днк.

Recete neagră, ruptă.

V^o: сѣ листъ да сѣ подастъ къ рѣки панъ Гашпаръ бирку вт
Бистрицѣ.

LXIII.

[1631.]

† Io Moisi (мoв'си) Mwghila Vwevwд кжю мастию
гспдръ земли мwладарскон. Пишемъ гспдрмн нашему добромъ
пріятелю Гашпаръ бирку вт Бистрицѣ, мнwg здравіе.
Скѣтъ асеста дау штире думитале сѣ ау venit ѳнна-
интеа домнїеї меале робїи цїнстїтулуї ѳнпркрату шї
мїшеї нoштри карїи лѣсеску ѳн Сѣмпул лунгу пре
locul Țarkei Moldovei, de ni s'au jeluit cumu le-aș
luat hotarъ lwr шї аș trecut preste hotarъ пре unde
au fost de vac, de le luaș fьnașale шї le goniș vьile
cu peaștele шї le vьnaș munșii; de care lucru nu
s'are сѣдеа сѣ сѣ strice hotarulul Țarьlwr; dipre
aceaia pohtescu пре dumneatanea (*sic*) сѣ dai ѳн-
vьktur[ь] wamenilwr dумit[a]le сѣ nu treасѣ preste
hotar, ce, cum au Țьnut рьн'acum, аșia сѣ fie, сѣ nu
aїбѣ мїшеї домнїеї меале nevoe, ditru wamenїї
думитале; iar mai apoi, de vom гьси wamenїї ду-
mit[a]le пре locul шї пре hotarul Țarkei fьсьnd ne-
voe cuiva, prinde-l-vor шї la domnїїа mia-l vьr
aduce: deč[i] va hi de mare certare; de-асеста
pohtesc пре dumneata; шї сѣ hie dumneata сьнтoș,
amin.

wvн (*sic*) Іас ѣзрм, Ос. 21.

V^o: † нашему доброму пріятелю пнв Гашпаръ бирку вт
Бистрицѣ мнwg здравіе.

Recete de ceară roșă, ruptă.

LXIV.

[Înnainte de 1631?]

„Popa Arsenie egumenul și tot sãborul dã (mã) mãmãstire de Mũlduviã“ cãtre birãul și pãrgarii de Bistriã pentru un cãlugãr, cãruia i se furase trei vite de „acel cãne ce-ș[i] lãpãkk leagea, de Nãskud“.

Pecete ruptã.

Vº : adresa romãneascã.

LXV.

[1632.]

† Scriem pãrcalabul din Cãmputungu la Mãmriata birãu și la sfatul Mãmriital[e]; dãmũ știr[e] de rãndul acestor cuvinte ce s'au fãcut în țãrã, la domnia voastrã. În de altã, cu mila Domnolui, aveam Domnu în țãrã, pre Aleckxandru-Vodã, feciorul lui Iliiaș-Vodã, și ar[e] Mãmriia Sa un fãkk vwnick (*sic*), și șeade în casã sã, cu Mãmriia Sa, cu Domnu nostru; iar alte cuvinte cin[e] au fãcut la dwmnia voastrã, fost-a un wm cu un cap deșertã; pentr'acela lucru, cum au fostã dumilor voastre alți dirigitor[i] priiatin[i], așea vomã nevoi și noi sã vã him mai priiatini, de cum v'au fostã alții. Altã, iaste pãc[e] în țãrã, și sã nu purtaț nič[i] o grij[ã], nice de w parte. Al[t], poftesc pre dumnea voastrã, acel wm ce au fãcut aiaste cuvinte, sã ne arkaț pentru prieteșugã; înțleagemã cã iaste din satã dela noi; pofktescã pre dumiavoastrã sã ne ar[ã]-taț acel wm; de altã, sã n'aveț dwmnea voastrã nič[i] o grij[ã] din coac[e], din iastã țar[ã], cã, de va hi ceva, eu voiu trimite la Mãmriia Ta veaste;

hie den cãtru[†] a hi vr'o veaste, voiu avea a sluji
Mãrii Tal[e]. Altã, de wamenii dumilor voastre, de
vor vini cu nego[†], sã triacã în iastã (*sic*), nu vor
avea de nime niç[i] w nevoe, macar cu nego[†], ma-
car hie cu ce va vini, pentru voea domilor voastre;
pãnã unde voiu hi, eu voiu avea a sluji dumilor
voastre, sã n'aibã nime niç[i] w nevoe; [i]ar, de va avea
vea (*sic*) cineva vr'o nevoe, eu voiu da samã, pentru
voea Mãrii Tal[e]. Aciasta scriem. Și sã fiți Mãriile
Voastre sãnktoș[i] ō χρστε. ΠΑΜΗΝΗ.

† Ιας κτλ. 430M, месца май д.

Διμίτρης Πιτάρης.

Pecete micã, de cearã roșã; ruptã.

V^o: † Aceastã carte sã sã dea la Mãrie Sa la
birãu.

LXVI.

[1633.]

X
† Scriem pace și mulțã sãnkãtate alui nostru
dulce pãrinte giurãnu Luca Nãdreiaș de Bistriț[ã].
Pohtim pre Dumneata întro tot priitișugul, și dãm
știre dumiilor vostre, de rãndulã veștilor despre
țara nostrã, cã-i veaste rea și vinã Leașii fãrã
greș; nu știmã ce va da Dumnãdzãu acmu; iarã
noi ne rugãmã dumiilor vostre sã nu ne wpriti
despre dumiiavo[s]trã credzea (*sic*); noi vomã da
știre domnilor vo[s]tre wrë[e] va hi mirșagul
la Leași, wri la Turci, și giurãmã noi cu totã
credința nostrã sã vã dãm știre domnilor vostre
în totã vreamia; de ce vom ști, de tot vom da
știre; alta, pohtimã pre Dumnieavostrã sã nu
creadeți menciuile wre cui de dzãceea cã nu si-
mãtem cu credințã direaptã spre Dumiiavostrã;

credzu știi-ne dumiata, Andreiaș, cж n'am putea hi noi de-aceia wmeni nice wdatж; de aiasta dжm știre dumiilor vostre; și sж vж gжseascж aciașтж poținea scrisore a nostrж în bonж pace de la Dumждзку adevєrat. Пис w Длєгонполє.

† Eu popa Petrea și Gliga și Noțul ne închinжm spre dumieavostrж și giorжmж sж himж priiatini cu totж osж[r]diia nostrж adevєrat.

Pecete sfărîmată, mică.

V°: † Sж sж dea aceastж carte în mжna lui Andreiaș de Bistrițж.

LXVII.

[Pe la 1634.]

† Pwrtariul-Mare de cetatea Suceavei și șoltujii cu tot sfatul, pєrgarii, bєtrєnii de urașul Suceavei scriemu multж pace și viiaț[ж] și sжnєtate la ai noștri buni și mari priiateni și vecini de aproape Mєria Sa domnul și toți sfeatnicii de Bistrițж. Altж, cu mila lui Dumnedзку toate veștile sintu bune. Sж știț dumile vostre dentr'acoce cж am înțeles cж veți dumile vostre sж închideți drumul prela Cжmpullungu, ce sж știț Mєriile Vostre dentr'acoace nemic sж nu gжndiț, nič[i] grije sж purtați, pre la Cжmpulungu: cж de am ști ceva, noi cu mare credințж am da știre dumilwр vostre, ce nemic sж nu gжndiț dentr'acoce, ce sж lєsaț sж nu închideți aceasta scal[ж] la Cжmpulungu, ca sж înble neguțєtorii, și a Mєriilwр Vostre și ai noștri, ca sж hrєneascж și la noi și la Mєriile Vostre, cum au fostu și pєnє acumu. Altж, dжm știre Mєriilor Vostre cж am trimes acolw la Mєriia Vostrж cu treaba Mєriiei dumisale a Domnu nostru Vasilie-Vod[ж] pre

Bogdan neguțatoriul, sã cumpere noãdzeci de mii de cue de șindile și de leațure; cã poftim sã n'aiba val de vamã sau altã ceva, și se-aiba socotințã la Mãriile Vostre; și noi încã vrem socoti oamenii Mãriilor Vostre, cã Mãriia Sa Domnul nostru au mãsu unde-i porunca cinstitului împãrat. Și sã fiți Mãriile Vostre sãnãtoși.

Pecete mare de cearã verde; ruptã.

Vº: Multã sãnãtate la Mãriia Sa domnul de Bistrițã și la toți sfeatnicii (*pãtat*) viațã.

LXVIII.

[1635—45.]

† Eu Drãgan vam[ã]șul de Cãmpulungu poftescu de la milostivul Dumnedzku paõ[e] și viaț[ã] Mãrii Tale, doamne birku. Altã, dãm știre Mãrii Tale cã au fost dat Irimiia-Vod[ã] neșt[e] sate ginere-sku lui Potoskie acol[o] la hranițã despre țara leșasck, și acmu nu știm ce s'au scribit Vasilie-Vod[ã] pe Leaș și acmu nu va hi w skptãmã[ã], de cãndu au trimis Vod[ã] de au aprinsu aceale sate a lui Potoskie și au pus cãkrãș de straje acolo pre margene, și au dat știr[e] la Tãtar[i], sã fie gata, de wr veni Leașii în țarã, sã margã Vod[ã] cu Tãtarii la Leaș. De iastã dau știr[e] Mãrii Tale, doamne birku, și, de vor mai hi nescare vești la noi în țarã, încã wm mai da știr[e] Mãrii Tale, cã eu sãmtu gata în toatã vremea a sluji cã vor hi treabele Mãriilor Voastre. Sã dãruiasck Dumne-

dzku [sk] fii Mării Ta sântos cu tot sfatul Mării
Tal[e] întru ai mulți și bun[i].

Fără pecete.

V^o: † Cu cinste sk sk dea aceast rvaș în mna
lui Șimon birku de cetatea Bistriței.

LXIX.

[1635—45.]

† Eu, Drăgan de Cmpu lungu, poftescu dela
m[i]l[o]st[i]vul Dumnedzku pač[e] și multa viaț[k]
Mriitale, doamne birku, și a tot sfatul Mării Tal[e];
alta, dau știre Mării Tale ck Vod[k] s'au împcat
cu Leașii, ck, dac'au aprins Vod[k] aceale sate le-
șești, iar Potoskie au fostu stransk la vr-o patru
mii de jolnir[i] sk între la noi în țar[k], sk strič[e];
iar, daca s'au împcat Vod[k] cu Leașii, au întrat
Tktarii acmu în țara leșasck pe șleahul negru, și
au întrat pkn la Besearca Albă; deč[i] acmu sk
teame și Vod[k] sk nu între Tktarii și la noi în
țar[k], ce au pus la vr'o patru mii de cklraș pe
margine. Atata știu. И здравотвнте ѿ хс амин.

V^o: † Cu cinste sk-s dea această puținea scri-
soare în mna lui Șimon birku de Bistrița.

Fără pecete.

LXX.

X

[1635—45.]

† Это аз Pktrașco Ciogolea Vel-Logofet scriem
pacea și sântate la iubiț pr[e]tenii noștri și fraț,
la cinstiț domnii de Bistrița, la Șimwn Birku, și
cu toți domnii Mărie Tale; alta, pohtim de la dom-

neavoastră să faceți Mărie [du]milor voastră pentru
voe noastră, să ni tremeteți pe ță[e]stă diiac, an[ume]
Toder diiac, den Felder, pentru că[ă]i ne-u fost
și de măntea vremea w[m] [al] nostru; acum-l pohtim
de la Măriilor Vostrea, să ni-l dați; noi încă
vom sluji Măriilor Vostrea, întru ce va hi pohta
dumilor vostrea la noi, că av[e]m... cuconi; să
ni-i învețe. Alta, pohtim de bine ce veți facea și-l
veți lăsa...; deaci și vama de dow trăi vite ce va
ave, de ceasta fortea [ne rugăm dom]neavoastră; și
să dăruiescă m[i]l[o]st[i]vul Dumn[e]dzku să vă afle
ceastă scrisoare a noastră prea Măriile Dumilor
Vostrea сактоși ѿ хѣа а[МНН].

✓ Suceav[a], Iun.

† Bun priiaten și gata fie cându a slujirea, Pă-
trașco Ciogoolea Vel, Logofăt, искал.

Мă închin dumile vostre și mă rog.

Pecete indistinctă, pe hirtie.

V^o: La iubiți frați și priiateli a noștri la domni
de Bistrița cu cinst[e] să să dea ceastă cartea, и
мног здра... (*ruptă*).

✕

LXXI.

[Pe la 1635—8.]

† Cinstite birău. Дăm știr[e] Mărietal[e] de w
carte ce ne-ai trimis; înțeles-am de rândul apelor
și a fănaților; știi Măria Ta bin[e] [c'au scris?]
Vod[k] și v'au spus părcălabul că, den unde să
rup apele încoacă[e], să nu aveți treab[k] cu ho-
tarul țărăi, și a'mpăratului; de[ă]i Măria Sa Vod
ne-au învătăt și pe noi, de vom găsi vită, să w
luwm cu w[m] cu tot și [să-i trime]tem la Vod[k],

ck Vod[k] are treab[k] cu acela wm ce calck ho-
tarul țarkî; așea sk știț ck nu-i cuvântul nostru, ce
este a Domnu nostru. Aceasta v̄k d̄km știr[e]. Sk
heți skn[k]toși. ДАГКОЛ, No. 4.

Gabril Coeri, Vornicul de Cămpulungu.

Gavrilk p̄rcalab нскалах.

Pecete neagră peste hirtie, indistinctă.

LXXII.

[1635—45.]

Către „Șimwn“, marele birău de Bistrița, de la
„egumenul iermonah Partenie și de la twt skborul
de sv[̄k]ntaa m̄kn̄stire de la Voronețk“. Trimite
om: „cestu frate“, popa Mihail, să schimbe gr̄iū
cu „vr'w 2 sute de coț de p̄ndz̄k de ssk va ḡksi ca
(sic) ebink, sk fie de ckmeș c̄luḡarilwr“. „Sintu
din satul M̄kriei Tal[e] de naștere, din N̄kskud, și
acea besearck iaste f̄cutk de moșii noștri; ce au
venit popa Toma acolea de șeade; deč[i] s'au t̄m-
plat un feciwr a[l] lui înv̄țindu carte [aicî] în țark
la nwi, nu la [m̄k]n̄stirea noastră, ce la altk m̄-
n̄stire, ce [s']a f̄cut c̄luḡar; ck aič[i] în țar[k] la
nwi iste așea tocmala de c̄luḡarescu cu de-asila
și feciori de Dwmni mar[i] și de neamiș[i] și de
iwbagi, și de la Dwmnie iaste l̄sat sk fact̄k așea,
pentru ck apwi sim[t] wamen[i] de treabk; dintru
aceia sim[t] vl[k]d̄[i]ci și egumen[i] și preuți și
diiacwn[i] pre la sv[i]ntele m̄kn̄stiri; cum ne-au
f̄cut și pre nwi cu de-a sila, așea au f̄cut și pre
feciorul lui cu de-a sala (sic)“. Toma își răzbună
pe „oamenii săi“ (aī Voronețuluī). Dar nu l-a
c̄luḡarit iel pe fiū, căci nu ie c̄luḡarit la m̄n̄s-
tirea lui. „C̄nd au venit [acesta] la nwi, l-am so-

cotit cu bucate și cu încălții (*sic*), pentru frația“. „Au pus unchiu-mieu Gavriil niște cărți zalwg la popa, pknk vwr însama wamenii noștri banii“. Acum nu vrea să le dea, în schimbul banilor. Cere „puținel dar: w p̄reachie de mknș cu deagite“.

Fără dată, pecetea smulsă. Adresa românească.

LXXIII.

[1635-45.]

Simon, egumenul și soborul de la Putna către birăul Șimon pentru eliberarea unui „fecior“, plecat pentru afacerile mănăstirii, cu un frate. „Pentru acela lucru i s'au t̄mplat acia n̄paste asupra lui s̄racul, de-u avut acea iscușenie cu acel wm de l-au ucis în țara voastră, iară la noi au n̄scut și au creasc̄cut, și n'au f̄cut nim̄nue nimick ne twema, ce un pui de ḡink n'au omorkt el pknk acmu, ce i s'au t̄mplat acmu acea n̄paste cu acel om, de i-au eșit înnainte t̄lhrește“. Oferă a li împlini „ce va fi hideatiul și pofta“.

Fără dată. Pecete ca în cealaltă : c̄w̄ n̄eç̄w̄...

Adresa românească.

LXXIV.

[Pe la 1635-45.]

„Ermonah Simwn egumen și tot s̄borul de la sv̄nta m̄năstirea de la Putna“ către „solgabir̄u den Țiḡu“, cerînd continuarea buneî-voinți.

Semnătura.

Pecete cu ceară brună a mănăstirei (ruptă cu totul).

Pe o bandă de hirtie.

LXXV.

[1635 - 45.]

Egumenul Simon de la Putna și soborul către biroul „Șamon“. Plîngerî pentru lucruri oprite de la „feciorî“ mănăstirii, trimeși pentru a „cheltui bucate“ acolo. „Nwi ne gîndiem c_k ne sinteți priiatin[i] dumilevoastre, iar dumilevoastre ne faceț de nemick; nwi v_k wmenim pe M_kriile Voastre și pe wameni voștri, c_knd vin la nwi, iar M_kriile Voastre v_k bateț joc de wmeni noștri“. Amenință cu „zăberire“.

Pecete peste hirtie, cu mai mulți sfinți. Legenda: † G... 64...

ИСТНА.

LXXVI.

[După 1635.]

Către Bistrița „de la ermonah Nicolae igumen și de la tot s_kborul de sv[k]ntaa m_kn_kstir[e] de la Voroneț“, cerînd o *pomană* de „ceva cue de șindile, c_k ne-au adevérit și dumnealui Hilip și cu soțiile dumnisale“.

Nici-o dată. Două peceti cu fum. Nici-o adresă.

LXXVII.

[1636.]

Către Bistrițeni de la „popa Epifanie egumenul și cu tot s_kborul de la Vwroneț“. Știrî: „Alta, s_k știi M_kria Vostr_k c_k cu (norocul, *șters*), mila lui Dumnedzku și cu n_krocul Domnostru (*sic*) iaste pač[e] bun[k] de toate parțile; nič[i]-w grij[k] nu iaste, ce-i tot bine“. Trimet doi călugări, pentru că

„fwrte au slkbit mknkstirea de bobitoc ce-i marh“,
„la aceşt[i] wamen[i] bun[i], doar vwr întari sv[k]nta
mknkstire, cin[e] cu ce-l va îndura Dumndzku“.
Cere scutire de vamă.

Voroneţ, 7144, Iunie.

Pecete foarte bine făcută.

Fără adresă.

LXXVIII.

[1629.]

† Seriem închinăciune şi multă sănătate du-
mitale cinstite birku de cetatea Bistriţei şi a tot
svatul Măriitale. Alta, de veţi să ştiţi de rândul
veştilor despre ţara nostră, că cu mila lui Dum-
n[e]dzku s'au mai aşezată Hanulă la Vadul Ţonei,
şi Cantamiriarkş s'au mai aşezată la locu, şi Hanulă
va să să bată cu împăratul: cu adevărat îi aşea; s'au
trimis Hanul la Căzaci w mie de cai şi w mie de co-
jocă şi w mie de sahidace şi leafă mare, s'au pohtit
Hanul w mie de Căzaci; eară Căzacii au trimis soli
la Hanulă, s'au dzăş că simtă şeasedzeci de mii
de Căzaci; deaci (?) au tocmi să margă toţi în-
tr'agiutorul Hanului; s'au trimis Măriea Sa Vod[k]
soli la Împăratul să ştie cumu-i va da învătatură;
s'au trimis soli şi la Hanul; deaci pără acmu n'au
venit nice de w parte să să ştie. De aisăta dăm
ştire; amin.

Noi Cămpulungeanii, n'au dată Toma la noi ne-
mică, ce-s şi ceae[i] Armeani.

Ferar (sic) 17 dnr.

† Eu Popa Petrea m̄k închin M̄ria Tale, cinstite b[irku]. și a tot svatul M̄rii Tale.

Pecete mică, neagră; ruptă.

† S̄k s̄k dea această carte în m̄na birgului de cetate Bistriței cu mare cinste.

LXXIX.

[1637 sau 1640.]

† Cistitea bireu, s̄k hi M̄rie Ta s̄nk̄tos. M̄r̄k̄escu (*sic*) dumitalea c̄k nu nea uiți, ce ine umul dumitale pururea de ne vede. Er̄k, de r̄ndul dumișale lui Vod̄k, știm c̄k este la Es cu adeavat (*sic*), p̄nk̄k acmu înck̄ am avudzit c̄k s̄k hie eșit Dumnealui Vo[d̄k] în cios, ce cu adevarat nu știv; și m̄k rog dumitale de vesști den țara dumnelor vostre, și știm și noi, s̄k ne l̄ȳu[d̄k]m la Domnu (*sic*) nostru cu prietenșug de la dumnevosstr̄k; aduck s̄k pl̄tim; și forte m̄k rog dumitalea, și s̄k hii dunevostr̄k s̄kn̄otos; amin.

Pecete de ceară brună, indistinctă.

V°: † Cinstit̄k m̄na dumișale birku, много зд[р]авни.

LXXX.

[1637 sau 1640.]

Bandă de hîrtie; probabil P. S. la n° precedent: despre niște iepe de găsit.

LXXXI.

[1637.]

† Întru twt cinstit și de la D[u]mn[e]dzku iubit al n̄wstru fiu sufletesc, d̄wm̄niialui Șimon domnul

și biroul de Bistrița; puftim de la m[i]l[o]stivul D[u]mn[e]dzku bună pace și sănătate Măriei Tale și a toată cinstita casa Măriei Tale. Alta, de veri vrea să știi Măria Ta de rândul veștilor dintr'acuce, venit-au un pas[k] cu nește wști turcești de este la Smil și Măria Sa Domnu năstru încă-i mărșu cu wștile sale într'acolea, iară cară greale ce-au fost, le-a înturnat la Iaș, și înțeleagem că văr eși la câmpii spre Dașov, după nește Tătar[i] ce-au rămas de-a lui Cantimir Pașea, de nu-s închinați acei Tătar[i] nice împăratului, nice altuia nimănuia, ce înblă ei de capul său; ce nu știm rău unde le va fi mărșul; iară de aiuri de necăiuri nu e nice w grijă; alta, dau știre Măriei Tale de rândul cestui fecior al năstru, că l-am tremis acwlu să ne cumpere fier și cu alte treabe a casei noastre; ce mă răg Măriei Tale, de ce va răzui feciorul năstru la Măria Ta, să ne făc[i] Măria Ta bine; și de vămă încă mă răg Măriei Tale să n'aibă învlușag, iară nwi vwm avea a mulțami și a ruga Dumnădzku pentru Măria Ta; și ce văr fi treabele Măriei Tale la noi, bucurwș vwm avea a sluji Măriei Tale. De-aceasta puftesc pre Măria Ta ca pră al năstru dulce prieten și fiu sufletesc. Să fi Măria Ta sănătwș de la D[u]mn[e]dzku adevărat. X Mitropolii, Av. 8 днѣ.

Varlaam arhiep[i]sc[o]ră i mitropolit ссчавскн и всѣм землн молдавскон, cu dragoste ne închinăm Măriei Tal[e].

(De aceeași mână cu restul scrisorii.)

Pecete indistinctă, pe ceară neagră.

Alta cu S. Gheorghe și legenda: † ПЕЧАТ . . . МИТРОПОЛИТ СС-ЧАВСКОИ.

† Întru twt cinstit și de la D[u]mn[e]dzku iubit

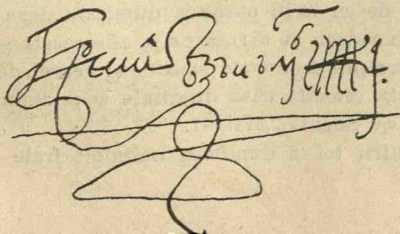
al nostru fiu sufletesc, dŭmniaului Șimŭn birŭul
de Bistrița, cu cinste ceastă cartea sa-s dea.

X
LXXXII.

[1637.]

† La al mieu întru totu mai mare și ca un pr-
rinte Măria Ta cinstite birŭu, sa fii Măria Ta sa-
natos cu totu sfatul Marie Tale, depreună cu toț
domnie cetăței Bistreței; sa va dăruiască m[i]l[o]s-
t[i]vul Dumn[e]dzŭu pač[e] și multa s[ă]n[k]tate. Mul-
țămăscu Marie Tal[e] și a tot sfatul Marie Tal[e]
de wsp[er]ătu și de cinste și de dar; altă, gr[ă]isk[m] cu
Măria Ta pentru veștă; avut-am un fecior la Iaș,
trimis, cum ț'am și spus Marie Tal[e]; deč[i] a venit
în 14 dzil[e] lui Noevrie de la Eașk; spusu-mi-ia
așea și mi-ia adus carte de la Doamna, că Măria
Sa Vod[k] au b[er]tutu pe Măteiu-Vod, și s'au închis
la Teleajin sus, iar Vod al nostru iaste la Gher-
ghița cu wștil[e], iar altă veaste cu mila lui Dum-
nedzŭu nu-i nič[i] o grij[k], că Tătarii s[k]ntu iar
la Moscu; acmu numai ce s[k]ntu acol[o] la Mun-
tean[i] 10 mii, iar altă nu-i nimic, ce-i foarte pac[e];
și iar am trimes la Iași un fecior; deč[i] va hi
r[ă]u dumineck și pe la aicea la Măria Ta cu r[ă]s-
punsu. Aceasta dau știr[e] Mării Tal[e]. Sa va crufe
Dumnedzŭu cu pač[e] și cu s[ă]n[k]tate în veaci.

✠ Д[о] [а] [х] [о] пол[е], Noev. 14.

Pecete ruptă.

V^o: La al meu dulce priiaten și ca un părinte
biroul de Bistriț[a].

LXXXIII.

[De la 1638.]

† Al nostru întru tot cinstit bun frate și mar[e]
priiatin, dumnealui jupan Andreiaș biroul și ju-
dețul a cinstitei cetăți a Bistriței, poftim de la
Dumnadzku pač[e] și sântate dumisale și a toatș
cinstitș casși dumital[e]; alta, poftim pre dumneata
pentru neșt[e] vărniceari, doarș s'ari afla acolo, cș
facem w besearck de piiatș de va vrea Dumnș-
dzeu sș fie cu agiutoriul Sventiei Sale; ce nu pu-
tem afla aicea în țarș la noi meșteri sș poatș lucra
var de piiatș; ce am înțeles de wamenii dumi-
tal[e] cum acolo la dumneavoatș simt meșteri
buni și pot face var de piiatș. Pentr'aceaia mș rog
dumitale, de sș vor gksi acolo meșteri ca aceia,
sș înveți dumneata sș vie un meșter aicea la noi
sș vadzș piiatra: de-i va pșria cum sș w poatș lu-
cra sș fac[ș] var, eu mș voiu tocmi cu dșnsu ca
sș-i plștim; și atunci voiu poronci și mș voiu ruga
dumitale sș ne dai de acolo patru vărniceari, sș
vie sș lucrıadzș aicea. Ce vei face dumneata bine
pentru voia noatș, avea-vom a mulțșmi și a
sluj[i] de ce va hi poronca dumitale aicea la noi;
și Dumnșdzeu sș dșruıascș sș afle ceastș scrisoare
a noatș pre dumneata sșntos și veasel, depreunș
cu toatș cinstitș casa dumitale w șc amin.

Пис wv Suceav., Mai 31.

† Întru tot a dumitale neîndoit frate și bun

priiatin Gavril Hetman și p̄r̄c̄slab Suceavei den
ț[a]ra Moldovei m̄k̄ închin dumital[e] cu s̄k̄ntate.

Pecete neagră ruptă.

V^o: † Întru cinstite m̄knule dumisale jur̄knului
Andrieaș bir̄ku, județul a cinstitei cet̄ți a Bis-
trițji, cu cinste s̄k̄ fie dat̄k.

LXXXIV.

[De la 1638.]

„Cu mila lui Dumnedzku eu chipul v̄l̄dicescu,
pora Iwn din Maramureș, din erașul de sussu, din
Vișeul de sus, scriu slujb̄k̄ și închin̄ciune domi-
tale bir̄ku din Bistrița Andrieșel și ca unui s̄wm-
sid (свмсид) a țer̄kei noastre a Maramureșului“,
pentru „cei Telceani“. Un proces. „S̄k̄ nu-ș puture
ispr̄k̄vi de aicea, eu voiu da cartea mea de-acie
înpainte s̄k̄ traḡk̄ de la cine vor vedea din Rodna“.
Пис к̄.

V^o: adresa românească.

Pecete peste hirtie: [Г]аврилне ер̄км[онах].

LXXXV.

[De la 1638.]

„Iwrga și Pahulcea, vornicii de С̄мпulungu“,
căt̄re bir̄aul Andriiaș, pentru doi oameni trimes̄ji
după cuie de șindrilă și pîne. Trebuie 30.000 de
cuie grabnic. De notat: „acice“ (aice).

Pecete neagră, goală ; de ceară.

V^o: adresa românească, cătr̄a Andriiaș și alți domni din Bistrița.

LXXXVI.

[De la 1638.]

„Gavril Cocri, vamașul до[лго]пол[е]“ către birăul Andreiaș și fostul birău Șimon. „Alta, de veștă, cu mila lui Dumnedzku avem veștă bun[e] și pač[e] bun[k]“. Se plînge pentru un om din ținutul Bistriței, care n'a plătit de două ori vama. „Știi Măriia Ta ck vama iaste domnească, ca și la Vod[k]; de-ar hi altă, am lăsa, iar vama nu putem, cum și Vod[k]“. Amenință cu represalii dacă nu se va plăti prin aducător, „ck ni-s împlē sam[a] acmu sk ne dăm [sam]a la Vod[k], la Santa Mărie“. Va opri alt-fel vite în „Suhardu“.

15 August.

Pecete ruptă.

Vo : adresa românească.

LXXXVII.

[De la 1638.]

† Cinstit[u] și dulce părintele meu, Andreiaș birăul de cetatea Bistriței, și al meu dulce părinte Șimon birău, dăm știre Mărilor Voastre, despre noi cu mila lui Dumnedzku iaste pače, și Vod[k] au venitu în Scaun; alta, pentru prieteșugul Măriilor Voastre au venit aicea un fecior a lui Ianson den Bergku; deč[i] i-a datu iapa ce-a fost latu Cherboiu; am socotitu sk nu hie cu pagub[k] despre noi; alta, mă rog Mărilor Voastre sk nu aveți scrabă pre min[e] pentru Tăncuța, ck i s'au latu numai un giuncu, și iaste la păharnicul; deci mă rog Mărilor Voastre sk nu v[k] protiviți unui menciunos, pkn voiu ven[i] și eu acol[o], de vom tocmi

cu Măriile Voastre cum va hi mai b[ine]. [S]k hiț
skn[k]toș cu pač[e] și cu skn[k]tate (neinteligibil).

Искаа 8 Доа[ro]ноа. Ghen. 6 (?).

† M[ai] mic plecat fecior M... Gavril Cocris,
vornicul de Cămpul lungu... cu skn[k]tate¹⁾.

Pecete de ceară neagră, indistinctă.

V °: La birkul de Bistriț sk-s dea cu multa...

X

LXXXVIII.

[De la 1638.]

† Întru tot cinstit și de la m[i]l[o]stivul Dum-
nădzku cu mar[e] cinste dăruită dămnii sale giu-
pănul Andreiaș birkul de cetate Bistrița și la tot
Svatul dumile vostre pač[e] și cu skn[k]tate sk va
dăruiașku m[i]l[os]tivul Dumnădzku. Altk, sk priimiți
dămnăvoastră de la noi, mai mici și buni priiatini
dumile vostre, cu plecar[e] închinăciun[e], de la
min[e], șoltuzul den trăgul Sucevei și de la ai
noștri b[at]răni vrașului și de la noi toți orașenii.
Dăm știre dumile vostre c'am înțeles de tot bin[e]
pre răndu scrisore dumitale; scrii dămnăta ca
un[ul] carele ești dămnăta destul înțeleptu; pren-
[tru] aceaia dăm știr[e] dămnăitale și a tot Svatul
dămnăital[e] fărte cu mar[e] dereptate cum știm

1) Documentul e rupt pe alocurea.

noi cu suflete[le] noastre de rândul acestor wamini, anume Gligorie, feciorul popei Petrei den Rebrisoră și Luca, feciorul lui Mătei den Bergku cel de Sus, cum ei au venit aicea în wraș; deč[i] n'au ședzut la w cas[k] de wm bun, unde-au bkut, sau la gazdk, ce, dacă s'au înbkat ca niște wmini făr de isprav[k], ei au eșit nopte de au înblat ca nește tkhari cu sabii și cu cwrdur[i] și cu topork; deč[i] e-au dat de straj[k]; straj[a] i-au întreat ce wamin[i] skntu de înblk așa cu arme gole pren tragu. Ei s'au semeșit, ce-au dat așa, au și tkiat pre un fecior a sstrkjerilwr, de dzač[e] așa demicat ckt el va muri; și, așa fkckndu ei, au skrit straj[a] de i-au prinsu, ck de bun[k] voe nu-s da; deč[i] apoi noi vrum sk-i bkckm în cetat[e] ca pre nește ri fkcktori, iar apoi, dacă s'au spus ck-s den idicul dwmnii tal[e], noi i-am lksat numai sk se înpač[e] cu acei wmini ce i-au vktmat și dzac rknii și înck, de ya muri wmul, ei șk vor mai întreba cu dknșii; deč[i] au datk unul bkrbiariului w fotk și w nkfram[k], iar altul au dat iar bkrbiariului sk îmble sk tkmkduiasck pre cel wm ce dzač[e] tkiat d'knșii, de au dat 3 zloși și giu-mătate, și globa au plktit 6 zloși; atkta au dat, iar mai multk un ban n'au dat, iar, de-r hi wmini buni, ei ar hi în pač[e]. Prentu aceaia, sk fii dwmneata skntos, prentu aceaia pohtim pre dwmneavostk sk nu-i creadeți ce vwr grki, ck de č[e] grkescu, ei grkescu cumu le-i voe, iar, de n'am socoti prienti-sugul și cinstit libwv dumilevoastre, car[e] dwm-neavostk purure arktați cktrk noi, ca nește wmini buni și înțelepți și întru tot a-i ști priiatini buni, ei, ce rkutat[e] au fkcut și grozkvie, ei nič[i] cu w sut[k] de taleri nu s'ar plkti; și, de ar hi fkcut ei așa la dwmneavostk cum au fkcut ei la

noi, ei ar hi putredzit în nește temnițe, de nu ș'ar pun[e] și capete. Iar noi am socot[it] cinstit prietinșugul dumile (*sic*) și altă nu le-m făcut, ce s'au înprăcat cu wminii cei ce i-au tăiat, și au plătit ce pre unde-au bătut; și încă apoi ei au scris și car[te] înșis pre sin[e] cum ei sântu vinovați, și ce au făcut rău ei pren vina s'au plătitu, și ei cum nu vwr scorni nič[i]-w pră[k] pre sin[e], nič[i] să prăscă nim[e] cum s'au înprăcat, — car[e] v'om trimis și la dwmneavostă, pre mai mar[e] credință să vedeț. De aceste dăm știr[e] dumitale; și să dăruiască m[i]l[o]stivul Dumndzku să afle pre dwmneta această scrisoar[e] a nostră întru bun[k] pač[e] și cu sântate de preun[k] și cu tot Svatul dumital[e] și cu tot wrașul dumile vostre de la Hs amin.

ИHC S ГУЧАР, ГЕН. КЗ.

Adresa: † Cu cinste să se de această carte a nostră întru cinstit[k] măna dumisale giupănel Andriiaș biroul de la cetate Bistriț[ei] și la tot Svatul dumilwrsale.

Pecetea orașului.

LXXXIX.

[De la 1638.]

† Hance vornicul de țargu de Suceavă. Scriem pace și sântatea dumitale¹⁾ giupăne Andrieș, dumnilui de Bistrița, și altoru dumni. Alta, dăm știrea pentru răndu cestor meșteri petrași și doi wları ce e-ți trimis dumevostă aice la Suceavă să lucredze la Curte Măriei Sale lui Vodă; au făcut patru uși și patru ferestri și două sclipurele, însă și cu alți meșteri; ce Măriei Sale lui Vodă nu e-u

---

1) Dumitale e repetat.

forte plcut lucrul; ce, prea cât au lucrat, le-u făcut
Marie Sa Vodk plata, de au dat petrarilor șes-
dzeci de lei și wlarilor douăzeci de lei; și carte Ma-
riei Sale lui Vodk înck au trimisu la dumevostrk.
De acesta scriem; și sk fiți dumevostrk sknatoși.

Andra Lett wrm

Fără adresă.

Pecete pe hirtie, mică, cu un vultur cu douăcapete și între iele
cruce.

XC.

[1639.]

Căpitan birouk dk Bistrița, scriem multk pace
și sanatatk domitalea, ca unui boiaru cia eștk do-
miaiata, sk te șia Domnedzeu într'ai multk și bunk;
dupk aciaia am înțliask dupk scriptura domitalk
cia ai scrisk domiaata la mink de rindu estui wm,
ck iaestk wm bunk și iwbagiul a domitalk, anu-
Vasilie; ai scrisk domnata sk-î întorek marha; marha
estk în mknile șpanului; scriia domiaata la șpan,
ck domiasa estk mai mark; nu poč[iu] iarck po-
runci domisalk, ck domiasa porunceastk miia și
evk factk aciaia; ničk atunțk (*sic*) nu am vrutk lwa
eu cai de la dinși, dk nu mi-avk vrut porunci
dwmiasa, și, de a vrut avk derkptatk, cautk dk la
dwmiata, ck la nwi așk vighiazuit wrmkghia,
cum cinea va fi dintr'alta țara, sk aibk car-

tea; de nu va avea cartea, sk-lk prindzk și sk-l
dea în mina de deriagator; așe e[u] înck nu
ia-am vrut prinde, dk a vrut avea derkptatk savk
cunoștința cu țineava; dupa acia, mk rogk domi-
talck sk nu ei schirba prk mink, ck iavk fac cia mk
porunceștk domiasa: nu [nu]mai mie. cia a tota țara;
dk asta seriem și dam știrck domeatalck. Здравствуй
ѡ хк амин. Писк в Пктрофк, рокв в[о] жего за хк ъ, меча
Ѡк. кн.

A domitalck prietilck Iacobk giuratk dk vidig
de susk.

Pecete pusă pe hirtie; literele: ^{co}
ма

V°: † Aceasta scriswrck sk sk dk la mina gipi-
nului birovk di în Bistrițk în tirg.

În sens invers: Iacob iuratus provisor contentum
mittat litera ioberioris condicionis (*sic*); dabuntur
ipsius res contentae vel sistentae(?).

XCI.

[1640.]

Ciți-va Cîmpulungeni se prind chizeși la Bis-
trița pentru adunarea de datorii. Între ieii: „Iwnașco
a Chiruței“ și „Maexin Drkgoman“. Între datorii:
„bucate Tankucei de la Cocris“.

Pecete peste hirtie, cu arabescuri.

V°: Der Compolonger der Birg-Brieff, in wel-
chem sie verheissen haben dem Tankucza sein
Ochsen wieder zu schaffen. A° 1640.

XCII.

[1640.]

„Ionașco Chiruțk“ certifikă primirea de plată pentru un cal de la Bistrițeni.

2... (rupt) Dec., Bistrița.

Pecete peste hirtie. Semne și litere neinteligibile.

V^o: Quittantia des Kyrcza seines Schass über die 25 f., so er am Ross entpfangen.

XCIII.

[Pe la 1640.]

† **Гмкреніе** și metanie de la egumenul Achidin și de la tot skwrul de la sf[k]nta mknkstire Hwmwrul și de la vwrnicul di în Ckmpulung și de la twt satul. Alta, ne rugkm dumitale giupkne birku Șimwne și dumitale vamkș Andreiaș, ca unwr cins-tiț priiatin ai nwrștri, sk faceț bine pe[n]tru vwia noastră și pkîntru prieteșugul, de rkndul celwr wamen[i] cu cea iaprk, sk ne daț iapa, nič[i] sk-i mai învaluiț dwmneavoastrk, ckč[i] ck nu-s wamen[i] rki, nič[i] fur[i], ce s'au sfkdit peîntru dajdea lui Vod almknđwi, iarck nu-s oamen[i] vicleani, ck știm nwi toț cu sufletele nwastre, ce peîntru birul lui Vod ei s'au sfkdit; ce ne rugkm dumnilor voastre sk daț iapa; peîntru voia nwastrk și peîntru prieteșugul, iar nwi vwm avea a sluji twate treabele dum (*sic*) dumilwr voastre în țara noastră, ce va hi pofta dumilor voastre. De aceasta ne rugkm; și sk petreaceț dwmneavoastrk cu pač[e] și cu skrk-

tate întru ai mulți și bun[i] de la Dumnedzku ;
amin.

Peceti rupte.

V^o: Cu cinste sa-s dea în mânilor sale
birului și a vamășului de Bistrița.

XCIV.

[Pe la 1640.]

† Eu popa Macxin și Dragan vamășul scriem
închinăciune Mării Tal[e] doamne biru și Sfatului
Mării Tal[e]; alta, dăm știre domnelor voastre ca
aț mănăt acești wmen[i] de Rodna (*pare scris*:
Rognă), sa știe de Vöd[k], veni-va; ce nu putem
ști bine, ce-am mănăt noi cu satul și [cu] vornic-
cul w slugă a vornicului și altu wm de sat, [ca]
sa știe mai bin[e] de va veni ¹⁾ Vod[k], sa știm
sa ne grijim și noi, iar, de nu va veni, noi ne vom
grij[i] de wm mearge la bolč[iu] cu colač[i] la Su-
ceavă, ca[nd] va veni Vod[k]; și, dacă vwr veni acei
wameni ai noștri de la Iaș, cum ne vor spune, noi
vom mai da știr[e] cum va hi rëndul; iar de rënd-
dulcelor ia... ce au luat de la Gura Dornei, noi
cu satul nu ști[m] nimic... și el f... ui de...
(rupt).

V^o: adresa românească.

XCV.

[1640.]

Eu Dragan scriu sa-nătate și închinăciune Mă-
rii Tal[e] doamne biru și a tot Sfatul dumneital[e].

---

1) Veni e repetat.

Alta-ț dau știr[e] cк au venit vornicul acmu de la Iaș și gič[e] cк Vod iaste pre loc și au mкnat toț vlkdicii și egumenii la Smil înaintea unui sf[к]ntк, și, deaca wr veni, îi cuvкntu sk ias[к] Vod[к] la hotar, cк gič[e] cк ș-au hotкrit hotarul [к]rki den toate laturile, numa de tr'acoace n'au hotкrkt: ce va veni pe hotar; ce nu știm bin[e], pкn[к] la bulč[iu] au de la bulciu, va veni; ce va mai merge vornicul și wmen[i] de la noi la Iaș; deč[i]- vom și mai ști mai bine; deč[i], deaca wr veni, sk știu mai bin[e], eu tot ți voiu mai da știr[e]; нз[л] рвстквн-тє ѿ хє; аминн.

Fără pecete.

V°: † cu cinste sk-s de această carte în mакn[a] birkului de Bistriț[a].

XCVI.

[1640.]

† **Є**то аз vornicul wt Cкnpulungu scriu pace și skкtatea dumitalea cinstitea birku Șimone wr Bistrițк, și a atot Svatul domnelor vostre și, de veț sk știț dumnevostrк de rкndul pкcei den țara nostrк, avem pace, și dumnelui Vodк el a eș[i]tu la Galaț înaintea svкntului; și ne rugкm dumitale de nesște șoimi, cк am avudzit cк ai șoimi; deci ne rugкm dumitale cu platк și, unde vei ști dumneta șoimi, ne rugкm dumitale sk ne aduck, sk plкtim, cк n'e forte de trabк; noi vom mклțemi dumitale și vom face slujbк dumitale, de ce vei pohti dumneta: alta, dкm știre dumitale, de rкndul

cesștor wmin[i] mulți ce înbla prentu vești, sã nu în cu ckr[ți] de la dumneta, sã știi dumneta bine cã nu vor înbla bine, cine va vini fark scri-sore de la dumneta; cã noi avlãm p'acești ei fac cuvinte cum nu trebuescu la dumnevostrã. Și sã hiț dumnevostrã sãnktoș. Tremete-ne l tar' de vin, și-ț vom da și antunã de Cotnar.

Pecete ceariã neagrã: нѣи.

Vº: la cinstitã nana (*sic*) dumitale birkului Și-mon wt Bis[tri]țã, много здравне.

XCVII.

[1640.]

† Cinstitea birku Și-mone wt Bistrițã, sã hii dumneata sãnktoș. Și, de vei sã știi dumneta de rãndul vestilor, sã știi sã (*sic*) s'au întorșu Marie Vodã de la Galaț, și viitor cu samã la Șucevã; alta, dav știrea dumitale de rãndu unui ginere a lui Po-poite den Dorna....

Fãrã pecete și semnãturã.

Vº: adresa romãneascã.

XCVIII.

[1642.]

„Ermonah Thewfan, egumen и рек ськѡр wt s[kn]taa monastirea зиваема Putna“ cãtre birãul de Bistrița. Trimesese astã toamnã pe un cãlugãr pentru a vinde caĩ. Nu i-a putut *cheltui* la Bistrița: lasã unul „la Сакѣвс вñ Blasfalcu“ *Hobli-cește* popa de la Runcu și-l iea; acesta-l *cheltuește*.

Cere banii saū calul. Pentru baniī luași pe o iapă, „mărska noastră“, de Mihaī Lăncariul: feciorul era „voinic bun“. Roagă „să-l wmenîș cu cinste și cu wmenie“ pe trimes.

Putna, Aug. 6, 7150.

Pecete de ceară neagră, ruptă.

V^o: Întru cinstița marna Mării Sale domnului birului de Bistrița sã sã tindzã aceasta carte cu cinste“.

XCIX.

[1642.]

† Scriu și dau știre dumilor vostre domni, dau-vã știre de rândul lui Costin, cu ce trabã l-ași marnat, sã știți bin[e], de rândul wștilor Pașe au trecut dupã Pașt[i] la dwo skptamank Dunare spre Hazac, și Vod[k] au trimas dkrbani dupã Skm-giordzu într'o skptamank, și Vod[k] încã au mers pãnk Wrheiu, iarã dumnavostrã sã nu purtați nice w grije de nemieck. Sã fiș dumnavostrã sknatoș; amin. Mai mic prietinel dumilor vostre: Carivatu Costin numele meu.

Pecete brună, de ceară, nedistinctă.

V^o: † вã рвкн пан кнрѣдѣ вт Бистрицѣ, сã сã ŝtie.

C.

[1643.]

X Iw Vasile Voevod, божю властю ... (cãtre Bistrițeni: Andreiaș, jude). Dupã aceasta, știind noi de multã vreamă prieteșugul dumilevostre și aducându-ne aminte cum pãnk acum, de cãte treabe

ale noastre am poftit pre dumneavoastră, nice de unele nu ne-ați frântu voia, nice v'ați apkrat, ce întru tot v'ați aflat dumneavoastră cu prietenșug bun și cu slujbă după pofta noastră, și acmu așij-dire prilejindu-ni-să noav a face de iznoavă niște case de puiatră den temelie acii la Suceavă, și ne aflându-să meșteri buni la noi în țară, ca să poată lucra bine la uși și la ferestri și la bolte, cum știm că lucruiadză meșterii dumilevoastre, pohtim pre dumneavoastră ca pre ai noștri buni priiateni să ne faceți bine și la aiasta treabă, cu doi meșteri pietrari, nu pentru alt lucru, ce numai să arate cestora meșteri ce sânt aicia, și doi meșteri iarăș wlari, să fie de învârtură cestora wlari de aicea, să facă cărămiză; iar, ce va face plata meșterșugului lor, noi vom avea a le face plata deplin, și vom mulțemi dumilevoastre ca alor noștri cinstiți și buni priateni; și ce va fi pofta dumile voastre la noi, fi-vom și noi datori să ne aflăm cu slujbă după pofta dumilevoastre. И ЗДРАВСТВУЙТЕ В ХРС АМНН, S Suceav[a], лт жрна, Mai 11.

Iw Vasilie Voevod.

Adresa slavă. Pe VO : resumat german.

Pecete mare roșie; ruptă.

CI.

[1643.]

„Eu vornicul de Cămpulung“ către Bistrița. „Alta, dăm știre de rândul vestilwr, știm că iaste pace întru twate lature despre Dwmnu năstru; alta, știm și dăm știre că avem nedeajde să vie Mkriia Sa Vwdă acmu la Suceavă; alta, ne rugăm dumilwr voastre dwark puteț să gksiț undeva dwi șwimi și

sk-i plătăm cu ban[i] sau marhă; fwarte vom avea a multe[mi] dumilwr voastre.“ Recomandă un om trimes „pъkъ la Posmuș“: să fie condus acolo.

Semnat pe margine, în lung: † Swlwmmw.

Pecete peste hârtie, în mijloc cu

⊥ ψ ⊥

vo: ațresa românească.

Pe o foaie anexată, anunță că are „cai buni“ de vânzare.

CII.

[1640 -3.]

(Iorest), mitropolitul Ardealului, către Bistrița. Bălgrad, Septembre 14.

Pentru „proegumenul Ghervasie de Putna, sk au venit pъkъ la noi cu treabele svintei mъkъstiri“. În cale, „feciorul“ lui se bate cu niște oameni beți și ucide pe unul din ie. Cerere de a-l liberă. „Aș fi dat știre Mъriei Sale lui Craiu, iarъ nu au fostъ la Belgrad, iarъ, de nu le-ț slobodzi, pote sk vom butslui (*sic*) pre Mъriia Sa pre Craiu“.

Pecete verde, ruptă.

CIII.

[Pe la 1644.]

„Nacul, pъrcъlabu de țnutul Suceavei“, către birăul Șimon și pîrcălabul Tămaș. Pentru prețul unui cal ce voia să cumperă de la iel cel de-al doilea.

A oferit unul „de-aceaia protivă ce spunei că-ți
trebuiască[e] dumat[e]“. Cere o restituție.
„Rotumpănești“, 29 April.

Semnătură ; adresa românească ; pecete mică ruptă.

CIV.

[Pe la 1644.]

10 Februar, Rotopănești. Către Bistrița.

Pentru deosebite afaceri, mai ales oamenii ce
trimete „sk sk cheltuiască“, adică să cumpere :
„blide, talgere, lanțuțe, sveașnici, mănș de var[k]
sape“. Mențiune de olar bistrițeni, ce au lucrat
„la noi“.

Nacu pîrcălab e iscălit.

Vo : pecete mică verde. Adresă românească.

CV.

[1644.]

„Cămpulungeanii cu Vornic cu tot, cu Iliiaș, și
preuții de Cămpulungu, anume preutul Gligorie
și preutul Petrea“ (mai jos, spre fine, și alții, cu
vătămănuș Sandru), către „boiarii de Bistriț[a]“,
cerînd a se permite ieșirea, cu vamă, spre țară a
„wmknașilor din Cămpul lun[g]“.

Iunie (иуня) 11, 7152.

Pecete peste hîrtie : insignă.

Vo : adresa românească, la «domni de Bistrița».

CVI.

[Pe la 1646.]

† Eu Toder vornicul de Cămpulung scriu pace
și multă sănătate Măriata cinstită birșu Martine

și la tota cinstita Svatulă Mării Tale din cetatea Bistriței; alta, dau știre Măriilor Vostre că s'au milostivit Măriea Sa Vasilie-Vod[ă] de mi-au dat Țornicia de Cămpul lung“. Trimete pentru vânzare și cumpărare: cere scutire de vamă. Și iel îi va ajuta „cumu mi-i învârtura de la Măriea Sa de la Vasilie-Vod[ă]. Alta, dau știre Măriilor Vostre c'avem veaste bună în țară cu mila lui Dumnezeu, adevărat Măriea Sa Vod[ă] au purces la Grădii de Gioi, să vadă nește hialiaștea“.

8 Novembre.

P. S. cu rugăminți („forte forte pohtesc“) de prietenie.

Fără pecete.

V^o : adresa românească.

CVII.

[Pe la 1647.]

„Andriiu și Ipatie Murguleț“ către birăul „Şemon“. Pentru niște pagube făcute de ai lui „Be-
tlean Freanța“. Vodă a permis „zeberire“. Cere informație la el.

Două peceti în negru, una de ceară brună.

V^o : adresa românească.

CVIII.

[Pe la 1650.]

† „Благочинником и хвалюбником пань киркѣ от градъ кистрицѣ“ de la „Conde vamașul cel mar[e]“. Se plînge de un popă din Plova, care a oprit niște boi la doi oameni, pe temei că a plătit la iel

gloabă pentru dînșii; ie fals; nici nu iera atunci
vameș, ci „alți vamăși“; vie popa să stea de față.

Iași, Februar 21.

W. V. ABSW

Pecete de ceară verde, neinteligibilă.

Vo : adresă slavonă.

CIX.

[Pe la 1650.]

Atestat de „năpaste“ de la Cîmpulungeni, între
cari: „Șandro Star.“ și „Istratie Lateș“. Mărturisesc
„ск Lupul lui Ioan au fost cu feciorii lui Apostol
de-u btut pre Ruși de la S[ne]tin (ластин), pre-
скнду s'au prdat Ungurii în Coșna“. [Sau, mai
probabil: „pre Rus de l-a stin[s]“.]

Pecete de ceară galbenă, ruptă.

Vo: Întru cinstite mânnule dergotorilor din Ar-
del cu mult[к] скн[к]tate ск-s de.

CX.

[1604—18.]

„Pavel dregătorul de în vamă“ către birăul
„Sabeu Giurgiu“ pentru scutirea de vamă a „niște
borci ci-au trecut pre la nui“ și ar fi fost ai bi-
răului, după declarația juratului de lad. De acum
cere „carte“

Fără dată și adresă.

Pecete mică brună; ruptă.

CXI.

[Pe la 1650.]

„Smeritul popa Mitrofan igumanul și tot s**sk**borul de la m**kn**stire dela Moldovi**tsk**“ către Bistrița. Pentru „bucate“ și altele oprite: și un „ar**ck**“.

Pecete de ceară neagră.

V^o: Adresa românească.

CXII.

[Pe la 1650.]

Către Bistrița de la „smeritul egumenul Galerie și de la tot s**sk**borul de la sv[k]nta m**kn**stir[e] de Slatin[a]“. A trimis un frate „la domneavoastr**ck** la Șocodom și am trimis nește blide de plumbu stricate și nește talgere și w wlovanc**ck** stricata, doar va afla s**ck** le schimbe pre attele noaw.“ Certifică „**ck** l-am m**kn**at noi în poslușanie cu bl[ago]s[lo]venia noastră și a s**sk**borului“.

Pecete de ceară neagră.

V^o: adresa românească.

În sens invers: Gesehen.

CXIII.

[Pe la 1650.]

Către Bistrița de la „Partenie igumenul și de la tot s**sk**borul de sv[k]ntaa m**kn**stire de Vorone**tsk**“. Recomandă pe un călugăr și un „poslușnic“, trimеși pentru afaceri.

Pecete de ceară neagră.

† CIA ПЕЧАТЕ W МОН... НЕЦКИ.

Fără adresă.

XXIV.

[Pe la 1650.]

Izvod de pagubele Cîmpulungeşilor şi Dorne-
nilor.

XXV.

[Pe la 1650.]

† Întru tot cinstit [i]ubit fratelea nostru birku
de Bistriţ[ă], scriem multă pač[e] şi multă sănătate
M[ă]rie dumitalea, şi mulţemim dumitale de prie-
telşug ce a[i] ținut (?) dumeta la noi. Altă, poftim
de la m[i]l[o]stivul Dumndzku şi de la maica
preacista sk te afle acestă puţin[ă] scriso[a]r[e] a
nostră pre M[ă]rie dumitale sănatos; alta, dau
ştir[e] M[ă]rie dumitale de rândul cerol (чирол)
Tktar[i] ce-u făcut cuvente cum vei hi auzit şi
M[ă]rieta; deč[i] am dat ştir[e] dumitalea, sk fii du-
meta vesel de cesta lucru, că M[ă]rie Sa D[o]mnu nu
(sic) nostru au făcut pač[e] bun[ă] cu Tktarki şi
au înpreat de tutinderele (sic), cu tuţ vizirii; deč[i]
sk nu-ţ făc[i] voe re d'esta lucru, că noi veşti ce
vom audzi, tot vom da ştir[e] M[ă]rii dumitalea;
sk fie M[ă]rie dumitalea sănatos wt xc amin.

† Eu Vişan şi Cozma Vornici wt Даканолк şi
Drkgan vam[e]şul ne închinăm M[ă]rii dumitalea
cu sănătate; şi sk fii M[ă]rieta sănatos.

Găvril m'anchin. M[ă]rt.

Pecete verde neinteligibilă; de ceară.

V°: † La cinstit birku de Bistriţ[a] sk sk de
cu cinste acestă puţin[ă] scrisoar[e] a nostră.

XCVI.

[Pe la 1650.]

„Smearenie ermonah Rafail, egumen и кес ськьвр
вт стоиχ монастыр хоморскін“ către Bistrița, pentru
călugări trimeși „întru țara Măriilor Voastre de-
reptu milostenie“: cere pentru ieși „carte“ de voie
și eventuală scutire de „marhă“ la vamă.

V o : adresa românească.

Pecete neagră (ceară), ruptă: ... ι πειΥ ... ρ ...

XCVII.

[Pe la 1650.]

„Simiwn di Crasna“ certifică proveniența unei
vite a sale.

Pecete neagră.

XCVIII.

[Pe la 1650.]

Judele din Maerul și bătrîniî recomandă birău-
lui Bistriței pe un „meșter bun, anume zugrav“,
care le-a lucrat la biserică și stă în sat.

XCIX.

[Pe la 1650.]

Alta, ne rugăm Măriilor Vostrea pentru cest um
al nostru; ne rugăm Măriilor Vostrea să faceți bine
pentru abrac, să aiba de la Măriile Vostrea, că înbla
cu treabele satului; pe unde va merge, să n'aiba

nevo[e], ca noi înck vom avè a sluji Mărilor Vos-
treă, pe porunca Măriilor Vostrea; sa fiți sănătos
de la Dumndzku. Amin.

Pe o bucată mică de pergament.

C.

[Pe la 1650.]

„Eu Nacul pkrcklab de ținutul Sucevei“ către
„Sabo Martin“, birău. Ie sănătos „cu norocul Mării
Sal[e] Domnu nostru, lui Vasilie-Vod[k]“. Cere a i
se cumpăra „cue de șindilk, șiase dzeci de mii de
cue, însk [sk] fie bune... și cincisprădzeace mii de
cue draniț[k]“. De n'ajung banii, „să avem credințk
pknk la nwi în țark“. Pentru iel, cere a i se lua
„dow pkrch[i] de mknuși de vark frumose, sa fie
w pareache de mene, alt[a] pkrache unui cucon a
meu“. Cere și carte pentru trimeși, „pknk la Deaj și
la Rktac“. Semnătură: „Пис с ткрѣс Боя“, 10 Maiū.

Pecete mică, neagră, fără embleme sau inscripție.

V o: adresa românească.

Pe o foaie separată, rugăminte „sa le aduc[k]
pknk la Cknpulungk“.

CI.

[Pe la 1650; poate 1635—45.]

Achindie, egumen, și soborul de la Homor că-
tre Bistrițeni. Un popă Partenie, „dascal de be-
searick“ și „frate al nostru“, stă „în vidicul Măriei
Tale, în sat în Nkskud“. Îl călomniază un alt popă,
Toma („sa acoliseaște popa Toma de acel frate“),

că ar fi scris la mănăstire să se călugărească un fiu al lui Toma. Toma acesta n'a plătit pe „călugărașul“ Selevestru, care i-a cosit o vară întregă și a *batjocurit* mănăstirea și prin fiul său, a cărui călugărare nu ie explicată. Dar informațiile nu-s de la Partenie.

Tăiată partea cu pecetea.

CII.

[Pe la 1650.]

wt Cъmpulungъ, чнъ Bales lo-
g[o]fьkьwt Brașovъ“, către birăul
„Giurgiu“. Iunie 21.

„Alta, к (*sic*) sk veți pohti dumiiavoastk a ști și a înțeleage și de bunъ skn[k]tatea Mъrii Sal[e] Domnu nostru, cu mila lui D[u]m[ne]dzku și cu nъ-rocul cinstitului înprат, iaste Mъriia Sa sknъtos și veasel și întru bunъ pač[e]; așijderea și noi încк pre lъngk cinstite spatel[e] Mъrii Sal[e] ne aflъmъ sknъ-toș[i]; altъ, dau știre чк s'au milostivit Mъriia Sa Domnu nostru de m'au miluitъ cu deregъtoriiia aič[i] la iastъ margini la Cъmpulungъ; deci, știindъ eu pre dumiiia voastk mai dennainte vream[e] multъ buni și înțelepți, rog și foarte pohtesk pre dumiiia voastk sk ne fiiпk priiatin[i], și noi dumiiia voastk așijderea, чкндъ vor veni skracii dea aič[i] den țara Mъrii Sal[e] lui Vod cu nevoi la Dumiiavoastk, sk le fiiпk cu agiutoriu cu leage direaptъ și iar,

cândă voră veni săracii dumiivoastră în ceasta țar[k], așijderea și noi încă le vom fi cu dereptate; și iar, întru ce va fi pohta și toate treabel[e] dumiivoastră încoaă[e], fără de preagetă să ne pornciță, că noi încă, întru ce va fi putearea noastră, cu tota inima vom sluj[i] dumiilor voastre...“

Adresa românească: fără pecete.

CIII.

[Pe la 1650.]

Cinstit Măriita doamne birku de Bistriți, Măriital[e] cu skn[k]tate ne închinăm ști (*sic*) poftim de la Milostivul tot binele să-ți dăruiască Măriital[e]. Cătră aceasta facem știre Măriital[e] c' ai trimis Mării Ta w carte la Lucač[i] negușitorul de Suceav[a], pentru Agopșe, ce este slug[k] la Lucač[i], dzicând că-i dator unii Arma[n] anume Toros, și acel Toros la noi n'au vinit, nič[i] la Lucač[i], să întrebe cu acel datornic a lui; deč[i], mai înblând el amestecând negușetorii, să aibi Mări[i] Ta știri că acel wm înblă făr de cale. Acesta poftim pe Mării [Ta]. Să fii Măriita skn[k]tos.

Fev. 1 d.

† A Mării Tal[e] bun priiatin și megieș de aproape Tknas Voiți, Vornic de Suceav[a], mă închin Mării Tal[e].

Pecete de ceară neagră neinteligibilă.

Adresa românească pe V o.

CIV.

[Pe la 1650.]

X
 † Eu Mărica Mătiiasa den țara Măldovei, den sata den Stăjăreni, scriu la tine, bărbate Mătei, carele ședzi în țara ungurescă; dau-ță știr[e] cum eu-să beteagă și de cas[k] nu-s de a ținere, iar tu, de-ță va trebui fămee, tu să-ță iai altă fămee, de min[e] să hii ertat în veci, și mă iartă și tu, că eu am bwlăvit; deç[i] de acmu înnainte mie bărbat nu-m mai trebuiaște răkă la mărte me. Iar tu, de nu te vei putè ținè însuși, tu să-ță iai un soță, și lăcuiăști săkătos în veci; iar eu mă voiu ținè aicea în Măldova lăngă wminii miei răkă cāndu voiu costa (*sic*),—ce vādzu că nu voiu costa multă; cât va vre Dumădzău. De aceasta-ț scriu: și să hii săkătos, amin. (*Șters apoi*;) Пис ѧ Дăмбрăveni, Iunie 10 днѧ.

† Și să creadză și Măriia Lăw dăwmnii den ceaia țăr[k] că adevarate cuvintele mele în ceastă scrișore a me.

† Și am scris în sata în Stăjărenii.
 Iunie 13 dzil[e].

Pecetea de ceară, peste lirtie; neînțeleasă.

V°: † Să se dè această hrătie în măna sofului meu, lui Mătei Bărar.

CV.

[Pe la 1650.]

За
 III H
 Kaveler Junitta

către Bistrițeni.
 Cere a seda voie
 a ieși, cu marfa

sa, unui om al său, care până acum a slujit „în
hidecul cetății Bestreții“.

Pecete, cu o floare (ceară galbenă); ruptă.

CVI.

[După 1650.]

„Popa Lupul și protopop Mihai den Moisei“
către „pîrcălabul de vidicul Bistriței“, explicînd că
n’au putut scoate oile la muntele ce li se dase,
pentru „acea зрадж, acel wmat mare“.

24 Septembrie.

CVII.

[După 1650.]

Ioan Țuvic către Bistrița. Fugise în „țara stre-
ină“ de nedreptățile dregătorilor Bărgăului și săte-
nilor. Regulase tot la plecare, trimetînd „și dajdia
вам[e]șugului наpaste“. După plecare, sătenii îi
pun casa la bir cu o sută de bani. Dar a dat, unde
ie, zece florini. I s’au luat și niște stoguri de fin-
Se plînge de Jude.

CVIII.

[După 1650.]

„Cămpulungeanii și deregătoriul“ către birăul
Bistriței. Pentru oprire de „bucți“ la oameni. „Ei
au fugit de la noi în postu Sănpetriului, deac’ au
platit gorștina, și au năzuit la pământul Dumilor
Voastre de rîndul finicelului (sic), că au locuri și
moșii aicea la Bărgău, că ei sîntu de aicea de loc
și vecini Dumilor Voastre, doamne birău“.

Adresa: †...¹⁾ ca să aibă a merge în mână biroului de Bistrița" (V°).

Pecete indisinctă, peste hirtie.

CIX.

[Pe la 1690?]

† Izvod de ce au luat de aice de Bistrița veș-
mente și argintu și alte lucruri, tot cu mărgăritari,
acei tâlhari den Bergku; anume au fost Nicolai
Pasire și cu alte soți a lui.

- † 3 faloanea scumpe.
- † 1 prestol cu wehi de zărba.
- † 3 stehare scumpe, cu icoana de argintu poleite.
- † 4 grobnice.
- † 1 poalk cu sarmă, cu cnafi, cu mărgăritari.
- † tratapod cu sarmă, de cnafi, cu mărgăritari.
- † 2 poale de zărba.
- † 4 dveri roși de admasca.
- † 1 tâmplă lungă, cu cnafi de mătase.
- † 5 procovețe de zărba.
- † 1 patrahir cusut, cu 10 nasturi de argintu.
- † 3 pârcechi de naraclițe cu mărgăritar[e], w pâr-
reche cu belcioce de argintu.
- † 3 aurare de sarmă.
- † 1 tratapod vârgat.
- † 1 tratapod în țipar.
- † 30 de năfrâmi cu sarmă.
- † 1 năfrâmă turcească.
- † 9 brăce ce stau pre desupra icuanilor.
- † 4 brăcia de mătase cu cnafi, cu mărgăritar, de
să încingu popi la leturghie.

1) Un rind ie tăiat.

† 1 canaf mare de la policandru, tot cu margăritaru și cu pietri.

† 4 covoare hagimești.

† 4 scuorțe turcești.

† 1 cruce mare, tot cu argintu.

† 11 crucișoare cu lațuțe de argintu.

† 1 Panaghie ραφεριερ.

† 6 icunițe ferecate cu argintu.

Aceste le-u încercat pre patru cai.

Pecetea Slatinei?: сѣ печетее етѣ монастырѣ Слатина].

V^o: A. 1690 die T (*sic*).

Regest über die Sachen so aus dem Kloster Putna geraubet und hinkomen sindt.

Întipărit cu un creion:

† de la Bozgwî.

† Grigori Copențe.

CX.

[Pe la 1690?]

Chitanță pentru primirea lucrurilor oprite ale Moldaviței: sînt și unele ca cele citate în n^o CIX și altele: „w cърѣжнѣ de frku“.

Fără pecete, adresă și dată.

CXI.

[Pe la 1690?]

† Izvod ce au luat tîlharii, anum[e] Nicolai Pașkre wt Bъrgъu cu soșiile lui: veșmînte și odoare sv[i]ntei mănăstiri Slatinei, sk-s știe: мса Iunie 2.

† 1 preastol verde cu ochi.

† falane de зам. di cea bun, cu fir.

2 stihar[e] scumpe tij, cu icoane d'argint (*sic*) poleit.

† 1 poal[k] la hram, cusut[k] cu sirm[k], cu margăritare și cu cknafe tij margăritare.

† w tkmplk cu solți și cu 150 cknafe.

† un tratapod cu sirmk și cu margăritar[e], cu cktifē.

† un tratapod tij cu fir.

† un cknaf del[a] policandru, cu margăritar[e] de mult preț.

† w pkreche de nkraze tij cu (?) sirmk, peste tot cu margăritare.

† 2 pkrechi tij, cu fluturi și margăritare.

† 4 poal[e] cu margăritare la cknafe.

† 50 de nkfrkmi cu sirmk și cu fir.

† 5 фкс (?) cu sirmk di-asupra icoanelor.

† 1 patrafir cu sirmk cusut, și cu margăritare și cu nasturi de fir.

† 1 gropnic cu sirmk, cu cknafe.

† 1 cruce mare d'argint au din... (?).

† 1 ock d'argint sfermkturi.

† w leg[k]turk cu margăritar[e].

† 3 aurar cu sirmk, cu margăritare, cu cknafe.

† 3 nkfrkme cu sirmk mari din... (?).

† un procovkț cu cknafe cu argint poliit.

† 3 procovețe cu sirmk cu cknafe.

† 2 covoare de agium.

† 4 scoarțk turcești.

Și alte carele nu s'au cktat la izvod și nu le-m putut ținē minte.

CXII.

[Pe la 1650.]

Cîmpulungenii către Bistrița. Pentru unul din aî lor de la Dorna, care ar fi călcat hotarul. „Nu

ne-u fost vreme acmu sã ne cerekm hotarãle nice noi, nice wmenii Mãriilor Vostrea, cã vremile sintu cum sintu, num'au dat Dumndzku... Acmu iarã, de sã va pãciui țara nostrã și a Mãriirilor (*sic*) Vostrea, deč[i] lesne va hi sã pãciui și hotarãle, carã ce-au fost luat Dornenii... Noi, carã moșiile tot sã le ținem pe unde le-au ținut moșiii noștri și moșiii Mãriilor Vostrea pãnk acmu fãrã nici o sfadã sau price...

Pentru credința pus-am pecete satului." În-
tipărită cu fum.

Adresa românească. Fără dată.

CXIII.

[Pe la 1650; „Maiu 6“.]

Cîmpulungenii și Dornenii către Bistrițeni pentru un om al lor, căruia nu i se plătise întreagă întreținerea unei iepe. N'au vrut să-i permită a opri „bucate“ în schimb.

Pecetea Cîmpulungului cu fum.

Fără adresă.

CXIV.

[Pe la 1650.]

„Goian dã Jadova și Creciun, giudeții și tot satul dã Jadova“ dau o adeverință cu jurãmînt pentru proprietatea unei vite.

De notat: „feleluim cu satul cu tot cum este apa...“

Marturii: oameni din domeniul Bistritei („aia wmean[i]“).

Jadova, fără dată.

Semnați „Gwian u Creciu[n], boiarii Jadovei“.

Trei peceți indistincte, cu cerneală neagră.

CXV.

[Pe la 1690?]

† 5 cărți noi: ev., psal., ceast[tk] carte, m[o]le-
nic și altă carte.

† 2 rasă noi, una blănită, alata neblănite.

† 1 măntie, 1 chemeleauc[k].

† 3 cămeș și pândză de w cămeș[k].

† 1 vîr de sucman, 3 căldări.

† 3 șcur[i], 2 pîr. de desagi.

† 2 sac[i], 2 taistre, 2 cwsă.

† și 8 galbin[i] de aur.

† 4 tal. de po[tronici] de argintu.

† 24 de tal. de ban[i] mănuți.

† și alte unele multe mănuite, ce nu și le
bag[k] samă.

CXVI.

[Pe la 1650.]

Ēgumenul și călugării de la Voroneț anunță
că au trimes doi frați: „că i-am mănat pentru
m[i]l[o]steniia, că i-am mănat în Maramurș și îm-
ble și acolo cu numele lui D[u]mn[e]dzku și de acolo
să vie și 'ntr' Ardeal, să îmble cu numele lui
D[u]mn[e]dzku“. Să li ierte de vamă „ce vwr fi
dobăndi[t]“.

Fără dată și adresă.

Pecete neagră, pe ceară, nedistinctă.

CXVII.

[Pe la 1650.]

„Protopop Ştiru, giuratul Vlădicăi în Nimtiu“,
scrie la 4 April, către un personagiu nenumit.

Plîngerî contra unui personagiu care-l făcuse
a interveni la Vlădica.

CXVIII.

[Pe la 1650.]

Cerere de scutire de vamă pentru cai şi „pîne
de sămîntă“. Nesemnată.

CXIX.

[Pe la 1690?]

† Cinstit Măriia Ta bi[rkul] cu tot svatul Măriei
Tale de la cetate de[n] Bistriţa, ne închinăm Mă-
riilor Vorstre (*sic*) cu sănătate; alta, ne jeluim Mă-
riilor Vostre c'au trimis milostivul Dumnedzku
măniia Sv[i]nţiei Sale asupra ţării noastre, de s'au pus-
tit wraşele şi satele şi mănăstiri, şi de la mănăs-
tirea noastră s'au furat clopotele, şi ne pare că s'au
adus [în]tr'această parte de loc către wmenii Mă-
riilor Vostre; deci ne forte rugăm să vă fie Mă-
riilor Vostre aminte ca să nu perş pomana Domni-
lor ce au făcut sv[i]ntele mănăstiri; şi Măriilor
Vostre încă va fi mare pomany, şi noi călugării
vom avea a ruga pre milostivul Dumn[e]dzku pen-
tru b[un]ă sănătatea Măriilor Vostre; şi să fiţi Mă-
rilor Vostrea sănătoş.

Av. 23.

† Mai mici şi plecaţi a Măriilor Vostre egume-

nul Calistru și cu toți călugării de la mănăstire de la Homor ne închinăm Măriilor Vostre.

Pecetea cu negru (cerneală).

Vo: La cinstit mămă Măriei Sal[e] birăului de wraș de Bistrița, să-s dea cu sănătate.

CXX.

[Pe la 1650.]

„Andreiași Borear (?)“ către Bistrițeni. Pentru un om din Cîmpulung, căruia i se pierduse la gazdă: „trei bezmen de cear[k] și trei p̄rechi de desagi și dwo fun[ii] și w scar[k] de fer și un burduv de br̄ndz̄k și un burduv de f̄aink“. Pot veni oameni cu „pîne“, dar numai de-ai Bistrițenilor: „să nu să tem[k] de h̄artii“.

Fără dată și pecete.

CXXI.

[Pe la 1650.]

Cîmpulungenii către birăul și jurații de Rodna pentru niște iepe furate.

Pecetea satului, cu fum.

Fără adresă.

CXXII.

[Pe la 1650.]

„Ghiwrḡhi Vornicul“ către „Giurgiu“ birăul, pentru un furt al lui Ion Giuvic (ca păgubaș).

Fără pecete.

vo: adresă românească.

CXXIII.

[Pe la 1650.]

„Pop[a] Miron de la Tealcu“ către birăul de Bistrița pentru violențele unui nemeș și lovirea lui. Menționați: judele, pîrgarii, crainicul.

Fără dată și pecete.

Vo : adresa românească.

CXXIV.

[Pe la 1650.]

Cîmpulungenii către Bistrița pentru zăboare. Cer o restituție și pentru vătămănuțului Nuțuț, care „au strigat pe sat să prindă furii, și au audzit și Samoila sluga vrapului“.

Fără dată și pecete.

Vo : adresa românească.

CXXV.

[Pe la 1650.]

Cîmpulungenii către Bistrița. Aș primit scri-soarea. „Car[e] lucru am poftit noi aiasta dar la Măriile Vostrea, de nevoe mar[e], precum iaste acmu și la țara Măriilor Vostre, precum ne certă Dumnedzu; n'avem ce face: pote fii voia lui Dum-n[e]dzu iaste“. Oferă satisfacere și trimet trei oameni bătrîni pentru a face așezămînt.

Pecete cu fum.

Adresa românească pe vo foi 1.

CXXVI.

[Pe la 1650.]

„Isac Goian și Ghiwrghe Goian“ către Bistrița.
Apără pe un iobag al lor din Jadova de calomniî.
Se plîng de un *fulei* care-î „tălhuiește“, din Rodna.
L-au urmărit într'un rînd „ai miei doi cucon[i]“.
Jadova, 1 Decembre.

Pecete neagră, ceară, indistinctă.

vo : adresa românească.

CXXVII.

[Pe la 1650.]

Dorneniî către Bistrița. Se plîng că n'au scris
„nice la boerii nostrii nice la noi, și dulvomii (*sic*)
M̃riilor Vostre dz̃ke c̃k au poronca de la M̃rii-
lor Vostre s̃k calce hotarul p̃k̃k̃ în Coșna și p̃k̃k̃
în Bistrițk“. Ie chestie de o urmărire de vite. Să
serie în ce „formk“ o fac. „Iar̃k la hotar noi n'a-
vem treb̃k; are M̃riia Sa Domnul“.

Semnați săteniî „și eu Petre Ṽk̃k̃man“.

Pecete de ceară roșie, neinteligibilă (de persoană privată).

CXXVIII.

[Pe la 1650.]

† Eu Mandin Cozma, giudele lui Șarpatoki Mar-
ton, scriu dumitale, cum̃tre Miha din Bungard,
slujb̃k și închiñciune dumitale de la noi; alta,
iar̃kș de ce te-ai rugat mie, eu am înblat la cur-
tea Domnului în Șarpatoc, ce, cum am înțeles eu,
mi s̃k sue perii în creștet, c̃k, dup̃k ce vei s̃k în-
bli tu, i-au trecut toate; ce, cum poți mai eu r̃knd,

să trimiț pre cumștra la cumștrul popa Pătru
жєжлє pre un wм bun; nice un ceas să nu aș-
tepți, ce să w trimiț, de nu te vor hi prinsă și de
nu te vor hi prădat pжпж va susi această carte
a mea la tine, cж vor să te prade, și să te prindж
să te ducж în gherla; ce cum poți mai curând să
w trimiț, cж, de nu w vei trimite, cжтж rușine-i în
lume și pagubж, toatж w vei pжți; de vei asculta
de un wм prostж ca mine, аșia să făç[i]. Cж, di-aș
hi potut, și noptea аș hi vinit la tine să-țє dau
știre, să nu dai de pagubж și de rușine; ce
n'am putut; iarж te rog pentru Dumnedzку să nu
făç[i] într'alt chip, cж nu ț'a[ș] vrea rжul: numai аșia
ca și al meu. De aceasta scriu, și să fii sжпжtos;
amin.

МИЦЬ МАН 3 ДНЬ.

Scris-au popa Iwn din Cozma această carte.

V°: Cu cinste să să dea această carte în mжnule
lui Mihaiu din Bungard.

Pecete ruptă, neagră.

CXXIX.

[Pe la 1650.]

† Scriu eu Pătru popж wт Urжmeniș pace și si-
пжtate dumitale giupжne Mihaiu den Bungardж;
alta, cum vei vedè scrisore nwst[r]є, să vii la noi
Urжmeniș să-ți spuiu dumitale cum ți-i rж[n]dulu
dumitale; егж, să nu vei vini, nu-ți pot [a]rжta gжп-
dulu; și să cii sжпжtos; аamin.

V°: † Cu cinste să se dè în mжna dumitale Mi-
haiюу din Bugardu.

Bilet fără dată și pecete.

CXXX.

[Pe la 1650.]

Cînstitu Măria Ta birku dea cetate Bistrițai, sã fii Măriata sãn[k]tos înpreaunã cu totu cînstitu sfatul Mării Tal[e]. Cãtrã aceasta facemu știre Mării Tale pentru rãndul aceluor tãlhari cari ne-u prãdatu sfãnta mănãstire Slatina; ne rugãm Măriilor Vostrea ca unor cînstiți domni sã vã faceți Măriile Vostre rug[k] și pomanã sã nu pie ač[e]le odurã scunpe la acei tãlhari, cari știți Mărieluor Vostrea cã tãlharii sãntu den Bãrgku; cãci sã știți Măriile Vostre cã noi petriacemu nevoe mare despe mai marii noștri; ce nia rugãm Măriilor Vostrea sã avem rãspunsu dã la Măriile Vostrea, cã izvodu încã avem acolò la Măriile Vos[tre] de unelte ce ne-u tãlhuitu și ne-u luat u tãlharii; ce nia rugãm Măriilor Vostrea sã faceți Măriilor Vostrea rug[k], ca sã avem și noi a rugã preã m[i]l[o]stivul D[u]m[n]e[dzku pentru Măriile Vostrea; și sã fiți sãn[k]toș wt Xc, amin.

Smerenii erimonah Grigorii cu tot soborul wt sta mănãstire Slatina mãtan[ie] facemu Măriilor Vostre.

Pecete cu fum.

vo: adresa româneascã.

CXXXI.

† Cînstit Mărie Ta, doamne birku de cetate Bistriței, și la tot svatul Măriilor Voastre scriemã noi mai micii Mării Tale Dorneni pentr'o trãsurã ce ne-u fãcut Iwn Balan vamãșul, de ne-u luat w bãrbãntã de urdã și ne-u venit calul fãr bucate; nu mai ce-am fãč[e] la vamã multã; dece noi ne ru-

găm Mărilor Voastre să știm, cu știre Mărilor Voastre iaste, au doară ial au făcută tr[ă]sur[a] fără știre Mărilor Voastre; că noi știm că s'au făcută legătura să nu-să facă zăboar[ă] și trăsuri, să înblăm unii la laltii. Să va fi bine așe Măriile Voastre, putem și noi să facem, că wamenii Mărilor Voastre s'afle toate zile pre la noi; ce noi n'amă vrē să-să fac[ă] tr[ă]sur[ă], ce-să traim cumă au trăit părinți Mărilor Voastre și cu părinții noștri; că de această tr[ă]sur[ă] ce face Balan, pe[n]tru ce-am m[ă]rsu de i-au scos den Putredul, noi amă m[ă]rsu și cam de fric[ă], că ne-u m[ă]nat cine ne ține de păr, cumă m[ă]rgu și iobagii Mărilor Voastre unde i-ți m[ă]nă, iar, de nu ni s'or da bucatel[e], noi încă w[ă]m trage. De această facem știre Mărilor Voastre; să fiți să-n[ă]toș.

Birkulă de Dorna cu nemesnicul și toț giurații ne închinăm de săn[ă]tate Mărilor Voastre.

După aceste, după toate aceste sv[ă]dzi și b[ă]t[ă]i ce-am avut, au venit Iw[ă]n Balan la noi în Dorna și ne-mă înp[ă]cat la casa v[ă]tkmanului, și de nainte giuraților și denaintea tot satul, ș'amă dat și heria: vr'o patru-cinci heră de mied.

Întru cinstit[e] m[ă]nule Mării Sal[e] birkului de cetate Bistriții, la tot svatul cu săn[ă]tat[e] să-să dea.

Pe vo și socoteli nemtești.

CXXXII.

[După 1650.]

Către Bistrița, de la „smeritul popa Mitrofan igumenul și cu tot săborul din m[ă]năstiria Mol-

doviței“, pentru un om care schimbase bucate cu „niște uniate: w roche și w camiașe și un sovwn“.

Fără dată. Pecete neagră fără nimic pe ica.

Adresă slavo-românească.

CXXXIII.

[După 1650.]

„Noi Borșenii“ către Bistrița. Certificat de proprietate. — Maiu 4.

CXXXIV.

[După 1650, și poate 1683.]

Nesemnăt și fără dată.

Un iobagiū al Bistriței, „Ciocan Gavril din Nișk-faku“, care mersese în Moldova pentru o urmărire de năpaste, află că vinovatul ie închis la Turda. Pentru moment, iel ie în „Moldua“ încă: „ce apoi m'am fostu bogatși eu la stiagul Mării lui Vodk“. Va căta „de mē voiu erta de la stiagu“ și va veni.

Adresa românească.

Pecete neagră, ruptă, fără nimic pe ica.

CXXXV.

[Pe la 1650.]

† Eu smeritul Serafim egumenul de la svanta manastir[e] de la Moldovița și cu tat savorul scriem multa scknătate și pač[e] la ai noștri bun[i] priiatin[i] și iubiț[i], la domnii de Bistrița, la birku și la toț sveatnicii wrașului, și vā dam știr[e] domniilor vostre ca alwr noștri bun[i] priiatin[i] de rāndul

cestui călugăr al nostru, anume Loghin, că forte iaste un bun, și iaste sâhăstru și petreač[e] cu multă grăwtate; deč[i] s'au sculat acei tîlhari ce aț prinsu domnia vostră, de i-au luat tot, și l-au arsu, cumu veți vedea și domnia vostră, și au luat multe cărți mănăstirești forte scumpe; deč[i] ne rogăm domniilor vostre să aibă leage și să-i întrebaț unde au dat aceale unealte a svantei mănăstir[i]; forte ne rugăm; și ce va grăi acest părinte al nostru să credeț domnia vostră, că sintă ale nostre cuvinte adevoare (*sic*). За сіе пишем; și să fiț ськотоș de H[risto]s adevăr.

Pecetea mănăstirii, cu fum.

Fără adresă.

CXXXVI.

[După 1650.]

„Macsin Plăeșu“ către „domnul de vidic“. Îi cere dreptate contra altui Român.

CXXXVII.

[Înainte de 1652.]

Armașul Toader și Gheorghe Postelnicul, vornici de Cîmpulung, către „domni de Bistriț[k]“. „Alta, facem șt[i]rea dumilor vostre pentru această ceată de tîlhari cari au venit iar din ț[a]ra dumilor vostre; nu s'ar cădè să le dați dumnevostră voe a strica în această săracă de țar[k], că ne agiunge prad[a] despre pogani și, despre Leși, de Căzaci; au doră căce v'ați îndulcit, au cu wdoră scumpe ce ați loat de la dănșii inema boerilor noștri, care n'aveți gând că li-ți mistui; iată că să grătedză

boiari de la Domnul nostru să mergă la Măria Sa Crai; care va veni lucrul în mare glăceavă; ce ar trebui unii ca acea să aibă certarea desprea dumnevoastră și tot să viețuim cu pace bună, cum și până acumu...“

Cîmpulung, 29 April.

Pecete brună, de ceară: insignif neinteligibile.

yo: adresa românească.

CXXXVIII.

[1643.]

† Eu vornicul de Cîmpul Lungu scriem multă pač[e], sânatat[e] снла (sic) prietinwl nostru birkul de Bistrița; altă, dum știre dumitale de rândul cestwr wmen[i], că le-m zeberat (sic) 2 epe printru caii Chiruți, că Chiruța au venit cu carte dumlestă (sic), și dumnele-vostre n'aț bagat carte Măriei Sale întru nemick, și Chiruța w fost de a scăpare, și el au mers de s'au jeltit Măriei Sale, căce un Dum (sic) este în țară, iară dumnevostre n'aț socotit preiteșogol Dumno nostru, că dumnele-vostre de-ț[i] trimate-ū carte a dumnele-vostre, wm бага sam[k], necom a craiului, că socotim că mnele-vostre ne sinteț preetin[i], iară dumele vostre no socotiț preiteșogol Dumno nostru, ne-aț ac toț să rabde wm atata zeberală și învâluel[i]; ce să socotiț să întorceț bocatele cestoi om, a Chiruți, să no să mai face zeberală, că dumnele vostre no veț fi făr țara nostră, și noi făr a dumnelevostre; ce faceț dumnile-vostre bine să plățiți cai Chiruți, că Chiruța au prețuit drept 25 de florinți a 2 iobagi a lui și mie năș căde no veț nă (sic) dumnelevostre socoti preiteșogol Dumno nostru, să știți dumnevostre (sic) că

no va fi bine, ca noi am prişlunit epele cu vornicul
şi cu wmen[i] bon[i] şi 3 pop[i] ce sinte aice în sat.
De aista scriem. Sa fiţ dunmele-vostresкнктоş w[τ]
Xc., amin.

Vº: Cu cinste sk sk dè în cinstita mæna birku-
lui de Bistriţa.

În sens invers: Illustrissimo, spectabili ac magni-
fico d. d. Sigismundo Rakoczi de Felseö Vadass,
Illustrisimi et Celsissimi d. Transilvanie principis,
d. d. nostri clementissimi, filio natu minori et d.
d. amico nobis semper colendissimo.

De notat: Litera *ll* ie şi pentru *c* şi pentru *ţ* şi *gh*. Scrisoarea ie
foarte frumoasă.

